

YENİ ÇAĞ

- **V. Perlo:** Amerikan emekçilerinin durumu
- **A. Yata:** Ulusal bağımsızlık ve demokrasi
- **S. Punsagnorof:** Kardeşçe dostluğun meyvaları

YUVARLAK MASA TOPLANTISI

Kapitalizm nereye gidiyor?

KOMÜNİST VE İŞÇİ PARTİLERİNDE

Alman Komünist Partisinin yeni program taslağı

KAPİTALİST ÜLKELERDE

Franco diktatorasına karşı İspanya'ya teklif edilecek demokratik çözüm yolu

4 (46)

Nisan

1968

B A R I Ş V E S O S Y A L I Z M P R O B L E M L E R İ

B u s a y ı d a :

Ali Yata

Fas Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreteri

Victor Perlo

Amerikalı gazeteci

S. Punsagnorof

Moğolistan Devrimci Halk Partisi Merkez Komitesi Üyesi ve
Moğolistan Bakanlar Kurulu Başkan yardımcısı

Amerikan emekçilerinin durumu

Victor Perlo

Amerikan işçisinin hayat seviyesi, herhangi başka bir ülkedeki işçilerin hayat seviyesinden ne daha yüksek, ne de daha kötüdür. Mal ve hizmet tüketimi alanında, adam başına düşen pay bakımından, Amerika Birleşik Devletleri dünyada birinci geliyor. Amerikada birçok işçi oldukça rahat yaşıyor, toplumsal hayatta çeşitli konularla ilgilenebiliyor.

Ama resmi propagandalar, bu gerçekleri mübalağa ediyor, Amerikalı emekçilerin hayatındaki zorlukların sözünü hiç etmiyor. Üstelik bu propagandalar, bütün olumlu gerçekleştirmeleri, toplumsal rejimin başarıları diye göstermeye kalkışıyor. Oysa her yerde olduğu gibi Amerikada da, işçilerin elde ettiği bütün sonuçlar, kapitalistlerden zorla kopartılmıştır. Amerikadaki hayatın özelliğini teşkil eden şiddetli gerilim ve rekabet, yaratıcılığa yer bırakmayan sıkıcı bir çalışma tarzı, kendini her yerde hissettiren ırkçılığın bozguncu etkileri, kitlelerin düşük kültür seviyesi, insanın mutluluğuna engel olan, Amerikan işçisinin hayatını fakirleştiren unsurlardır.

Her yıl, çoğu Amerikan toplumuyla, bu toplumda kendilerine sağlanacak yerle ilgili bir takım hayaller beslemiş olan binlerce işçi, çalıştıkları işyeri kapanınca veya askeri bir sipariş geri alınınca, birden bire kendilerini işsiz, yoksullukla karşı karşıya buluyor.

Sosyalist ülkelerdeki hayatı anlatırken, kapitalizmi savunanlar «renksiz», «hazın» sözlerini kullanmaktan pek hoşlanırlar. Uyusturucu maddeler, sekse aşırı yer veren filmler, kitaplar, dergiler hesaba katılmazsa, bu sıfatlar, aksine, orta Amerikan işçisinin hayatına daha uygun düşer. Bunlara iki sıfat daha ekleyebiliriz: «Güvensizlik içinde» ve «sinir bozucu».

Amerikan sergilerinde «tipik» Amerikan ailesinin standardı diye takdim edilen şartlardan faydalanabilen işçilerin lâfı çok ediliyor. Ama gerçekte bunlar bir azınlıktır. Çoğunluk bu düzeye varmıyor. Üstelik Ameri-

kan işçi sınıfının içinde bu standarttan yararlanamayan, aksine yoksulluk içinde yaşayan kesimler çok geniştir.

Diğer ülkelerdeki işçilere nispeten, Amerikan emekçilerinin gerçek ücretlerinde yüksek seviyeyi hesaplarken, sanayileşmiş ülkelerin çoğuna nispetle Amerika hayatında daha kesinlikle beliren olumsuz yönleri de göz önünde tutmalıyız.

Gelirler ve ihtiyaçlar

Amerika Çalışma Bakanlığının istatistiklerine göre, 1966 yılında, aralarında bir tek kişi çalışan (toprakta çalışanlar bu hesaba dahil değil) dört kişilik bir ailenin normal bir hayat sürebilmesi için, 9.191 dolara ihtiyacı vardı. Bakanlığın belirttiğine göre, toplumsal ve teknik gelişimin yarattığı ihtiyaçların sağlanması için şart olan bu miktar, bu ihtiyaçları tam mânia-sıyla, yani Amerikan ailelerinin büyük çoğunluğunun isteklerine göre sağlayamaz.

Oysa gerçekte, bir kişinin kazancıyla yaşayan dört kişilik bir ailenin ortalama geliri 1966 da yaklaşık olarak 7.500 doları ancak bulmuştur. (Yani normal düzeyden % 18 aşağı.)

Aşağıdaki tabloda, normal düzey temelinde, ve ailenin kalabalığı hesaba katılmaksızın, başlıca meslek gruplarının ve ailelerinin gerçek ortalama gelirleri gösterilmiştir.

1966 yılında normal hayatın gerektirdiği
masraflara nispetle emekçi gelirleri

Meslek Grubu (aile reisinin veya çalışan diğer aile üyelerinin)	dolar olarak ortalama gelir		ailenin normal bütçesine nispetle ortalama gelir oranı	
	aile	çalışan erkek	ailenin geliri	çalışan erkeğin geliri
Uzmanlar	10.585	8.542	115	92
Büro memurları	7.955	6.060	87	66
Ticarethanedeki memurlar	9.041	6.537	98	71
Yüksekkalifiye işçiler	8.595	6.911	94	75
Mütahassis işçiler	7.263	5.665	79	62
Hizmetlerde çalışanlar	6.264	4.134	68	45
Tarım işçileri	3.296	1.754	36	19
Çeşitli	5.884	3.520	64	38

Bu tabloda açıkça görüldüğü gibi, sadece uzman aileleri (tek başına uzmanlar değil) yıllık 9.191 dolarlık ölçüye varmaktadır. Diğer ailelerin çoğunda, gelirler bu ölçünün altında kalıyor.

En kalabalık grup, kalifiye işçilerdir. Erkek işçilerin dörtte birini teşkil ediyor. Bu kategoriye dahil ailelerin ve kişilerin gelirleri, normal ölçüye nispetle, % 21 ve % 38 oranında düşüktür. Hizmetlerde çalışan bir emekçinin veya bir kara işçinin geliri, normal ölçünün yarısına bile varmıyor. Ailelerin geliri (birkaç kişi çalıştığı hallerde bile) normal gelirin üçte ikisini ancak buluyor. Hattâ bu seviyenin altına düşüyor.

Milyonlarca Amerikan ailesinde, ailenin gelirini sağlayan kadındır. Genellikle, aynı meslekte çalışan erkeğin aldığı ücretin yarısını alır. Aileden iki veya daha fazla kişi çalıştığı hallerde, ailenin geçim masrafı artıyor. Yukarıdaki tablo, işsizlerin, emeklilerin, askerliğini yapanların aileleri konusunda hiçbir bilgi vermiyor.

Resmen kabul edilen hayat endeksleriyle çeşitli gelirleri mukayese edersek, şu sonuca varırız: Amerikan ücretlilerinin çoğu sıkıntı içinde yaşıyor. Büyük bir azınlığın durumu ise, o kadar düşüktür ki, Amerikan ölçülerine göre, hattâ milyonlarca insan için, ve sanayileşmiş bütün ülkelerin ölçülerine göre, yoksulluk içinde yaşadıklarını söyleyebiliriz.

İstatistikleri bir yana bırakırsak, ortalama işçinin yaşama şartlarını şöylece özetleyebiliriz: arabası, televizyonu, çeşitli ev eşyası var. İyi gıda alır. Buna karşılık, konut şartları pek iyi değildir. Dinlenme veya kültürünü arttırma olanakları çok sınırlıdır. Sağlık hizmetlerinden, eğitim olanaklarından yetersiz şekilde faydalanabilir. Amerikada refahın klâsik simgeleri, yani ev ve ev eşyası, büyük fedakârlıklarla ve ilerisi için herhangi bir garantisi olmadan, alınabilir. Genellikle ev ve ev eşyası, taksitle alınıyor. Aylık taksitler, faizler, işçi gelirinin büyük bir kısmını yutmaktadır. Geçici bir işsizlik, uzun bir hastalık yüzünden gelir bir süre kesildi mi, işçinin borçlarını ödemesi hemen hemen imkânsızlaşır. O zaman da, ev, araba, buzdolabı, geri alınır. Taksitleri ödenmediği için bu gibi eşyanın geri alınması olayları her yıl artmaktadır. 1966 da bu sayı 117.000'i buluyordu. (Bunalım yılı 1938'den beri en yüksek sayıdır bu.)

Gittikçe şiddetlenen sömürü

Amerikan işçisinin elde edebildiği mal miktarı, yüksek üretim gücüne (bu üretim gücü, örneğin, yılda 15 otomobil, 200 ton çeliktir) nispetle, düşüktür. Ücretler, Amerikan işçisinden istenilen şiddetli çalışmanın karşılığını teşkil etmiyor.

1964 yılında yapım endüstrisi işletmelerinde ödenen ücret tutarı 96,7 milyar dolar; işçi ücretlerinin tutarı 65,8 milyar dolar tuttu. Ama üretimde elde edilen malın değeri 206 milyar buldu. İşçilere ödenen ücret tutarına

oranla, gayri-safi artı-değer 140,2 milyarı buldu. Kâr oranı da % 200'e yaklaştı. Ödenen ücret tutarının bütünüyle mukayese edilince, artı-değer 107,3 milyarı buldu. Kâr oranı ise % 109'a vardı. Sömürünün ne dereceye vardığını iyice anlayabilmek için, istatistikleri büyük bir dikkatle incelemek ve yorumlamak şarttır. Sömürü oranı her halde % 150 civarındadır.

İşçilerle memurların ücretlerini; işletme memurlarına verilen maaşların arkasında gizlenen kâr kısmını; günden güne artan reklâm masraflarını; hükümetin bürokratik mekanizmasında ve orduda çalışan memurların maaşlarını bir arada sayan resmî propagandalar, millî gelirden işçilere düşen pay oranının değişmediğini iddia ediyor. Ama objektif bir inceleme yapılmıca, İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde, işçilere düşen payın azaldığı, ve sömürü haddinin aynı oranla arttığı görülür.

Gerçek ücretlerde indirim eğilimleri

İkinci Dünya Savaşı süresince ve bu savaşı izleyen yıllar içinde Amerikan işçileri gerçek ücretlerinde oldukça yüksek bir artış elde etmişlerdir. Bu artış, savaşta mahvolan ülkelerin çoğundaki işçilerin uğradığı kayıplarla tam bir tezat teşkil ediyordu. Gerçek ücrette meydana gelen bu nisbi ve gerçek artış, Amerikadaki işçiler arasında büyük hülyalar yaratan etkenlerden biri olmuştur. Oysa Amerikan emperyalizminde artan yayılma eğilimi gerçek ücretin artış temposunu yavaşlattı.

Resmî kaynaklara göre, Amerikan sanayiinde çalışan işçilerin gerçek ücretinde yıllık ortalama artış, 1939–1947 yılları arasında % 3'ü; 1947–1957 yılları arasında % 2,2'yi; 1957–1967 yılları arasında % 1,4'ü bulmuştur. Gerçek artış oranlarından yüksek olan bu sayılar bile bir azalma göstermektedir.

Batı Almanya, Fransa, Japonya ve İtalyaya gelince, resmî istatistiklerden anlaşıldığına göre, ücretlerdeki ortalama yıllık artış oranı, bu ülkelerde son 10 yıl içinde % 4–5 olmuştur. Sosyalist ülkelerdeki işçilerin kazançları da hiç değilse o kadar artmıştır. Bu verilere bakınca, varacağımız sonuç şudur: On-yirmi yıla kadar, Amerikan işçisinin deniz-aşırı kardeşlerine nispetle, bu kadar sözü edilen üstünlüğünden eser kalmıyacaktır.

Viyetnam savaşı da, emperyalist saldırıların Amerikan işçilerine bir takım fedakârlıklar yüklediğini göstermektedir: hayat seviyesindeki düşüş, yabancı topraklarda savaşma ve ölme zorunluluğu; kendi ülkelerini de mahvedebilecek bir nükleer savaş tehdidi vb. Resmî kaynakların belirttiğine göre, 1965–1967 yılları arasında Amerikan fabrika işçilerinin safi (net) ücretlerinde, % 1,5 kadar bir azalma görülmektedir. (Ama bu gerçek oran mutlaka daha yüksektir.) Fiatlardaki yükseliş, ücretleri dondurmak

üzere hükümetçe alınan tedbirler karşısında, ve Viyetnam savaşı devam ettiği takdirde, 1968 de daha da çetin gelişmeler beklenebilir.

İş haftasının uzatılması-Çalışma tempolarının hızlandırılması

Amerikan işçilerinin yürüttüğü mücadele tarihindeki başlıca amaçlardan biri, hiç şüphesiz, iş haftasının kısaltılmasıdır. 1930'a doğru, başlıca sanayi kollarında çalışan işçilerin çoğu, 40 saatlik iş haftasına kavuşmuştu. İşçi sınıfının (yaklaşık olarak yarısı) bu konuda çıkarılan kanundan istifade edebilmişti.

Ama İkinci Dünya Savaşından sonra, bu eğilim değişti. İşverenler çalışma süresini derece derece uzattılar, bu sürenin sınırlı olduğu kollarla, sistemli şekilde fazla mesai usulüne başvurdular. En büyük sendikaların yöneticileri bu alanda işverenlere büyük yardımlar sağladılar: İşverenin takdirine bırakılmış, mecburi fazla mesai saatleri öngören anlaşmalar imzaladılar. Yakın yılları endüstrisinde ortalama fazla mesai süresi en yüksek noktasına (İkinci Dünya Savaşı dönemi hesaba katılmazsa) 1966'da vardı: Bütün işçi sayısına oranla, haftada ortalama 3,9 saati buldu. Fazla mesai yapmış olan işçi sayısına göre hesap edilirse bu oran 8 saati geçmektedir. Sanayide, aralıklı çalışan personeli de hesaba katarsak, ortalama iş haftası 41,3 saati buldu. Bu da 1930'dan bu yana varılan en yüksek noktadır (tabii, İkinci Dünya Savaşı hesaba katılmazsa). Bütün iktisat alanında, aralıksız çalışan bütün işçilerin % 41,7'si, 1966 yılında, haftada 41 (veya daha fazla) saat çalışmıştır. Bu 23,5 milyon işçi için ortalama iş süresi haftada 55 saati buldu. Bunların 6,7 milyonu haftada 60 saat; 3 milyonu ise haftada 70 saat çalıştı.

Çalışma şartları gitgide tehlikeli, gitgide çetin bir hale geliyor. Makineleşme, otomatizasyon, elektronik makineleri yüzünden işçiler işlerinden oluyor. İşde kalanlar ise, günden güne şiddetlenen bir tempo ile çalışmak zorundadırlar. Sanayiden başka alanlarda bile, bütün emekçilerden (banka veznedarlarından, borsacı simsarlarından tutun da, bulaşıkçılara, çamaşırcılara, büyük mağazalarda çalışan işçi kızlara kadar) istenilen çabaların yoğunluğu göze çarpıyor. Diğer ülkelerdeki işçilere göre çok daha fazla çaba ve güç sarfeden Amerikan emekçilerinin, bu çabalarına karşılık elde ettiği avantajlar günden güne azalmaktadır.

İşsizlik

İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemin en uzun süresince, işsizlikte bir artış eğilimi görülmüştür. Bununla beraber, bu işsizlik 1930 yıllarındaki büyük buhran esnasındaki ölçülere hiç varmamıştır. Viyetnam savaşı

önceki 7 yıl süresince işsizlik oranı % 5'in üzerinde kaldı. Kötü konjonktür yıllarında bu oran % 7'ye yaklaştı. 1966-1967 yıllarında Viyetnam savaşının etkisiyle bu oran % 4'ün altına düştü.

İşsizlikle ilgili resmi istatistiklerde eksiklikler çoktur. 1966 yılında, resmen kabul edilen 3 milyon «tamamiyle» işsizden başka, Çalışma Bakanlığı, çalışma çağında olan, çalışmalarına engel bulunmayan ve tahsillerine devam etmeyen 1,6 milyon erkeği, «el emeğinde yer alamayanlar» arasında saydı. Bunlar çoğunlukla yoksul işçilerdir. Kadınlar arasında, «el emeğinde yer almayan» işçi sayısı her halde bundan çok daha yüksektir. İki milyon işçi iktisadi nedenler yüzünden «kısmen işsiz» diye sayılmıştır. Gerçekte bunların içinde en aşağıdan bir milyon «tamamiyle işsiz» olduğu halde, istatistikler bu kategoriyi «iş bulunanlar» arasına sokmaktadır. Bu şartlar içinde, gerçek işsiz sayısı, resmi istatistiklerde kabul edilen sayının en aşağıdan iki katına yükselmektedir. Amerikada iktidara gelmiş bütün idarelerden çok daha kolayca yalan söyleyen Johnson idaresi, işsiz istatistiklerini ele alarak, sayılarda büyük indirimler yapmaktadır.

Amerikada, refah yıllarında bile, iş bulma alanında görülen dengesizliğin etkisiyle, işçi sınıfının beşte biri uzun-kısa bir süre için işsiz kalıyor. Örneğin, 1964 yılı içinde, Çalışma Bakanlığının verdiği rakamlara göre, 14 milyon işçi belirli dönemler için işsiz kalmıştır. 10 milyonu, bir aydan fazla, 6 milyonu üç aydan fazla, işsiz kalmıştır. Bu sayılara, el emeğiyle ilgili resmi istatistiklerde yer almayan milyonlarca işçi sokulmamıştır.

Bu konuda en çok sıkıntı çekenler, gençler ve yaşlanmış işçilerdir. 1966 yılında – Viyetnam şavaşı iş bulma imkânlarını arttırdığı, gençlerin ise büyük bir kısmı silâh altına çağırıldığı halde – el emeğinde yer alan 16-19 yaşlarındaki gençler arasında, işsizlerin oranı erkeklerde % 11,7'yi, kızlarda % 14,7'yi buluyordu.

Karaderililere uygulanan ayrıcalık işbulma sahasında kendini büsbütün belli ediyor. 1966'da resmen kabul edilen işsizlik oranları, beyazlar için % 3,4, karaderililer için % 7,5'di. Çalışma alanında yer bulamayan insanların ele alan istatistik verilerini dikkatle incelersek, karaderililerdeki gerçek işsizlik oranının, resmi sayılardan 2 kat yüksek olduğunu görürüz. Bu oran 1966'da % 15 idi.

«İlkinci derecedeki faydalar»da görülen gecikme, Sovyet emekçilerine sağlanan sosyal yardımların teşvikiyle, sanayileşmiş ülkelerin çoğunda, işçiler sosyalist sigorta sistemi, hastalık sigortaları, işten atılmaya karşı garantiler elde edebildiler. Bu alanda, Amerikan işçileri Avrupa işçilerinden çok geride kalmıştır.

Brookings Enstitüsünde yapılan ve 22 kapitalist ülkenin durumunu ele alan bir incelemeye göre, milli gelirde sosyal yardımlara ayrılan pay bakımından, Amerika yirminci sıradadır. Amerikada bu pay oranı % 6'dır. Federal Almanyada % 20,8, Fransada % 18,9'dur. Faşist Portekizde bile oran, Amerikadakinden yüksektir. Amerikada, aile sigortaları, doğum ve

annelik sigortaları, sosyal sigortalara hayat pahalılığına göre yapılan zamlar vb. gibi en basit yardım şekilleri bile yoktur.

Sosyal sigortaların ihtiyaçlara ödediği ortalama maaş, bir fabrika işçisinin aldığı ücretin % 17'sini ancak buluyor. Bu rakam, emekli maaşlarının yetersizliğini meydana koyuyor. Ücretlere nispetle, bugünkü emekli maaşları, 1940'daki seviyenin altındadır. Oysa emekli sandığının % 50'sini sağlamak üzere ücretlerden kesilen para miktarı, o dönemden bu yana, birkaç kez artırılmıştır.

Ecza endüstrisindeki büyük şirketler, sigorta şirketleri ve en büyük hekim teşkilatı yıllarca direndikten sonra, 65 yaşını geçmiş insanlara sağlık masraflarının bir kısmının ödenmesini öngören federal program nihayet kabul edildi.

Eyaletlerarası programlar çok yetersiz olduğu için, en büyük sendikalar, işverenin finanse edeceği bir emekli sandığı ve hastalık sigortası kaydını, toplu sözleşmelere sokmaya başladı. Sendika teşkilatı bulunmayan bazı işletmelerde, işverenler kendiliğinden buna benzer tedbirler teklif etti. Amaçları burada sendikanın etkisine engel olmaktır.

Sağlık sigortalarından yoksun federal programların büyük yetersizliği, sosyalizasyon ve hekimliğin sosyal kontrolü prensiplerine yer vermemeleleridir. Bu durumdan yararlanan klinikler ve doktorlar fiyatlarını boyuna yükseltmektedir. Neticede, işçilerin bu alanda sarfettiği para, sosyal sigortaların kabulünden önceki dönemde sarfettiklerine yaklaşıyor. Özel programların mahzuru ise, işçiyi, işverenin mali durumuna ve iyiniyetine tabi tutmaktır. İşçi işini değiştirirse, mücadele yürüttüğü için işinden çıkarılırsa, veya işletme kapatılırsa, uzun yıllar boyunca elde ettiği bütün emeklilik haklarını kaybediyor. İşverenlerle bankalar, emekli sandıklarını kontrolleri altında tutuyorlar. Bu sandıklar onlar için yedek mali kaynaklar teşkil ediyor. Sendika teşkilatları bulunmadığı veya çok güçsüz olduğu işletmelerde, bu sandıklara ödeyecekleri parayı azaltmak üzere, işverenler, sebepli sebepsiz, emeklilik yaşına yaklaşan işçileri işten çıkarıyorlar.

Beyaz yakalılar-Mavi yakalılar

Amerikadaki çalışma şartları içinde, emekçiler arasındaki tabakalaşma eğilimleri günden güne keskinleşiyor, derinleşiyor. «Beyaz yakalı» emekçilerle, «mavi yakalı» emekçiler arasındaki farklar gitgide büyüyor. Bir yandan, teknik bilgi ve ücret bakımından, varolan farklar azalmaya yüz tutuyor. Öte yandan, beyaz yakalaların sayısı artıyor: bunlar bugün işçi sınıfının % 40'ını teşkil ediyor. Bu yüzden de, siyaset ve örgütlenme alanlarında bu iki kategori arasındaki farklar gitgide ciddileşiyor. Geleceklerine daha güvenle bakabilen, işlerinde daha kolay ilerleyebilen, ideo-

loji bakımından kapitalistlerden yana bulunan «beyaz yakalılar»ın çoğu teşkilâtlanmış değildir.

Bu tabakalaşmaya rağmen, beyaz yakalılar arasında artık bugün sendika kurma eğilimi artmaktadır. Ticaretle çalışan memurlar, gazeteciler, öğretmenler, bazı devlet memurları arasında bu eğilim daha kuvvetle belirmektedir. Kapıcılar, demiryolları işçileri gibi, geleneksel teşkilâtları bulunan kesimlerde, bu eğilim daha kuvvetlidir. Ağır sanayiın bazı kollarında (otomobil, demir-çelik endüstrisi), işçilerle memurlar tek sendikalar içinde toplanabildiler. Buna rağmen, sendikalara girmiş bulunan beyaz yakalılar oranı – mavi yakalılara nispetle – iki kat düşüktür.

Karaderililerle beyazlar arasındaki eşitsizlikler

En keskin, en tehlikeli tabakalaşma, beyaz işçilerle karaderili işçiler arasında meydana gelmektedir. İnşaat endüstrisinde milyonlarca işçi üç saatlik emek karşılığında 15 dolar kazanırken, aynı ülkede, milyonlarca karaderili kadın, aynı parayı kazanabilmek için haftada 60 saat çalışmak zorundadır. Ücretlerde, ırk ayırımından doğan muazzam farklar, Amerikadaki hayatın eski bir özelliğini teşkil eder. Ama İkinci Dünya Savaşından bu yana, bu özellik keskinleşmektedir. Bundan bir kuşak önce, karaderililerin büyük çoğunluğu, korkunç bir sömürünün hüküm sürdüğü Güney tarım bölgelerinde ortakçı veya tarım işçisiydi. Şehir proletaryasına girebilen karaderili azınlığı, işçi sınıfının pek önemsiz bir kesimini teşkil ediyordu.

Bugün ise, karaderililer şehirlerde toplanmıştır. Portorikolular gibi birçok sömürülen diğer gruplarla beraber, karaderililer, büyük şehir halkının % 20–40'ını; ülke ölçüsünde, işçi sınıfının beşte birini teşkil ediyorlar. En düşük ücretli, en zor işleri onlar görürler. 1965'te beyaz olmayan ailelerin ortalama geliri, beyaz ailelerin sağlayabildiği gelirin % 55'ini ancak buluyordu. İkinci Dünya Savaşı içinde bu oran pek az değişmiştir.

1963–1964 yıllarında karaderili halkın yürüttüğü savaş en yüksek noktasına varınca, eşitliği temin edecek olan «vatandaş hakları kanunu» Kongrece kabul edildi. Ama bu kanunun uygulanışını temin edecek komisyona gereken yetkiler ve imkânlar verilmedi. Bu kanunu uygulamaya pek hevesli olmayan Johnson idaresi, Viyetnam savaşı şiddetlendikçe, Güneyli senatörlerin, Kongre üyelerinin, generallerin tesirine büsbütün kapıldı.

«İşde eşitlik kanunu»nın uygulanmasını kontrol eden Komisyonun 5,2 milyon dolarlık bir bütçesi var. (Başka bir deyişle, milli azınlıklara dahil olan işçi sayısına oranla, işçi başına 50 sent düşmektedir.) Komisyon üç yıl içinde 675 karaderiliye yardım ettiğini söylüyor. Irk ayırımı yapan şirketlere karşı hükümet herhangi bir tedbir almadı.

Geçenlerde yayınlanan bir hükümet raporuna göre, otomobil sana-

yiinde, karaderililer kalifiye olmayan işçilerin ve bakımla uğraşan erkek personelin % 24'ünü teşkil etmektedir. Ama yine bu rapora göre, karaderililer, kalifiye işçilerin sadece % 2,4'ünü; uzmanların, yönetim ve ticaret mekanizmasında, kadrolarda, çalışanların % 1/2'ini bulmaktadır. Oysa otomobil endüstrisi, sendikaların nispeten ilerici bir politika izlediği, bildirilerinde her çeşit ayrıma karşı çıktığı bir sektördür.

Bununla beraber, bu sendikalar (diğer birçok başka sendika gibi) ayırım politikasına karşı çıkmayı, başlıca mücadele hedefi haline getirmiyorlar. I.L.W.U. (Batı sahili liman işçileri) ve U.E. (birleşik elektrikçiler sendikası) gibi birkaç bağımsız sol sendika; hattâ A.F.L. C.I.O. (Amerikan Sendikalar Teşkilâtı) ya bağlı bazı teşkilâtlar, daha ilerici bir mücadele yürütmekte ve karaderili işçiler arasında pek çok üye toplamaktadır. Ama birçok sendika (örneğin inşaat, kalifiye demiryolları işçileri, konfeksiyon ve dokuma işçileri sendikaları) karaderilileri işe almak istemeyen veya sadece en pis, en az para getiren işlerde kullanmaya yanaşan işverenlerle işbirliği yapıyorlar. Sendika hareketi içinde, orta ve alt kademelerde çalışan birçok yönetici, ırk ayrımına karşı savaşan «vatandaş haklarını tanıtmaya» teşkilâtlarına giriyorlar. Üyeleri çoğunlukla karaderili olan «vatandaş haklarını tanıtmaya» teşkilâtlarıyla Amerikalı Karaderili Emekçiler Konseyi, bu yönde en çok çaba sarfeden örgütlerdir. Amerikan Komünist Partisi bu savaşı eskidenberi desteklemekte, karaderililere karşı uygulanan her çeşit ayrıma son verecek özel tedbirlerin kabulünü istemektedir.

Beyaz işçiler arasında ırkçı eğilim ve tepkiler uyandıran bir etken, bir karaderiliye işini kaptırmak korkusudur. İşverenlerin körüklediği bu korku, bugün Amerikan endüstrisinin başlıca özelliğini teşkil eden genel güvensizlik şartları içinde mütemediyen artıyor. Bu soruna bulunacak tek çözüm yolu, beyaz ve karaderili işçileri iş alanlarının artırılması uğruna yürütülecek ortak bir mücadele içinde birleştirmektir. Böylelikle ancak, karaderililer, – beyazlar bundan zarar görmeksizin – daha kolay iş bulabilirler, işlerinde daha kolay ilerleyebilirler. Böyle bir mücadelenin amacı, bütün işçiler için çalışma şartlarının düzeltilmesi, işverenlerle yürüttükleri tartışmalarda durumlarının kuvvetlenmesi olacaktır.

İşletmelerin «kaçışı» – Fevkalâde sömürülen meslekler

İşçi sınıfında beliren tabakalaşmaları bir kat daha keskinleştiren bir etken de, Güneyde ve Kuzeyin tarım bölgelerinde, sendika teşkilâtları bulunmayan işletmelerin çoğalmasındır. Büyük şirketler, el emeğinin fazlasıyla bulunduğu (yani sürekli ve gizli işsizliğin hüküm sürdüğü) tarım bölgelerinde, yeni işletmeler kurmakta, yahut da eski işletmelerini bu bölgelere taşımaktadır. Bu bölgelerde, bu şirketler, yerli memurlara rüş-

vet vererek, vergilerin büyük bir kısmından muaf tutulabiliyor. Eski yerli endüstrilerin ölmeye yüz tıttığı bölgelerde (örneğin, New-England eyaletindeki eski dokuma endüstrisi merkezlerinde, yahut da Appalaç bölgesindeki eski kömür madenlerinde) aynı şartlar hüküm sürmektedir.

Yerini değiştiren bir işletme örneği verelim: New-York'ta uygulanan sendika baremlerinden kurtulmak üzere, bir konfeksiyon fabrikasının sahibi, işletmesini Pensylvanya'nın bir maden şehrinde açıyor; ve uzun süredir işsiz kalmış maden işçilerinin karılarını New-York'taki ücretlere nispetle, yarı ücretle bu işletmede çalıştırıyor. Bir örnek daha verelim: bir elektronik makineleri şirketi Güneyin ufak bir kasabasında yeni bir işletme açıyor. Belediye, fabrika binasını kuruyor, işletmeye çok ucuz bir fiata kiraya veriyor. Üstelik, şirket, bölgesel vergilerden muaf tutuluyor. İşletmeye ancak beyaz işçiler alınıyor (yardımcı işler müstesna). Yerli kapitalist ve toprak sahibi aileleri, işletmedeki yönetim işlerinde çalışıyor. Ama kasaba, zenci mahallelerine okullar, yollar, çeşitli sosyal yardımlar sağlayabilecek paradan yoksun kalıyor.

Tarımda, Güneydeki kereste işletmelerinde, tarım ürünlerini işleme fabrikalarında, sömürü en insafsız şekilde yürütülüyor. Üç milyondan fazla tarım işçisini ele alan resmi verilere göre, 1965 yılında, bu işçilerin ortalama ücreti 6 dolar, 5 sent tutmuştur. Sabahtan akşama kadar çalıştıklarına göre, bu işçiler saat başına 50 sent ancak kazanmaktadır (yani kanuni ücret asgarisinin % 40'ını bile değil). Tarım işçilerinin % 30'unu teşkil eden karaderili işçilere gelince, ortalama günlük ücretleri 4,5 dolardır. Bu çiftliklerde çalıştırılan işçilerin % 40'ı, 14-19 yaşlarında gençlerdir. İstatistiklerde, açıktan kurtulabilmek için ailelerine yardım eden, tarlada çalışan çocuk sayısı yer almamaktadır.

En kötü durumda olan işçiler, «mevsimciler»dir. Bunlar mütemadiyen yer değiştirir, belirli bir ikametgâhları yoktur, geceleri ya tarlalarda, ya arabaların içinde, yahut da büyük tarım işletmelerinin kendilerine sağladığı barakalarda uyurlar. En iptidai sağlık ve temizlik şartlarından yoksundurlar, doktor yüzü görmezler, çocuklarını okutamazlar. Üstelik işverenler onları daima aldatır, ihtiyaçları kalmadığı gün hemen defederler.

Her yıl, sosyologlar, gazeteciler, gezgin tarım işçilerinin feci hayat şartlarını anlatır, komisyonlar bu konuda raporlar yazar. Ama Amerikan kapitalizmi, bu korkunç sömürü sisteminde herhangi bir reforma bir türlü yanaşmak istemez. Kaliforniya, Teksas ve Missisipi eyaletlerinde tarım işçileri, sendikalar kurarak daha iyi şartlar koparmaya çalışmaktadırlar. Bu çabaları yeni değildir. Ama bir yandan kapitalist çiftlik sahiplerinin ve eyalet hükümetlerinin şiddetli tepkiler gösterdiği; öte yandan, tarımdan başka alanlarda çalışan işçilerden herhangi bir destek ve dayanışma görmedikleri için, hiçbir sonuç sağlanamamıştır. Bununla beraber, bugün Kaliforniyada meydana gelen örgütlenme hareketine, mevcut sendikalar oldukça önemli yardımlar sağlamaktadır. Uzun süreli grevlerden sonra, binlerce işçiyi ilgilendiren toplu sözleşmeler imzalanabildi. Bu

grevlerin başarısı, tarım işçilerinin şartlarında daha büyük değişikliklerin gerçekleşebileceğini müjdelemektedir.

Hizmetler alanındaki birçok işletmede (örneğin çamaşırhaneler, lokantalar) çalışma şartları pek parlak değildir. Ev hizmetlerinde çalışan iki milyon insanın ortalama geliri 1965 de 776 dolara ancak – yani haftada 15 dolara – varabiliyordu. Hizmet görenler genellikle karaderilidir. Beyaz efendilerinin evlerine, çocuklarına bakmak, kendi evlerini ve çocuklarını ihmal etmek zorundadırlar.

Yoksulluk

Başkan Johnson'un iktisatla ilgili son raporu, 32,7 milyon insanın yoksulluk içinde yaşadığını kabul etmektedir. Bu rapor, fakir aileyi şöyle tanımlamaktadır: Yıllık geliri 3.200 dolardan – yani hükümet kuruluşlarınınca hesaplanan asgari yıllık gelirin yarısından – aşağı olan 4 kişilik aile. Oysa bu asgari yıllık gelir bile çok aşağı tutulmuştur. Asgari aile bütçesi ile yukarıda gösterilen asgari gelir arasında kazanç sağlayabilen bir o kadar aile de, çoğu zaman yoksunluk ve yoksulluk içinde yaşamaktadır.

Bu alanda da, yoksulluk en çok karaderililer arasında görülüyor. Resmi bir incelemenin belirttiğine göre, Mart 1966'da büyük şehirlerde yaşayan karaderililerin % 56,7'si, beyazların % 10,4'ü «yoksulluk bölgeleri»nde yaşamaktaydı.

Johnson hükümeti, Başkan Kennedy'nin «yoksulluğa karşı savaş programı»nı kabuletti, ama bugüne kadar gerçek teşebbüslere girişemedi, iş kuru güdültüden ibaret kaldı. Çok ağır bir bürokratik mekanizma kuruldu, büyük şirketlere çok kârlı anlaşmalar teklif edildi, kâğıt üzerinde kalan eğitim programları tespit edildi, birkaç yoksula da sadaka kabilinden ufak yardımlar yapıldı.

Yoksullara yardım sağlayacak tek yol, bugüne kadar, kamu yardım programlarında öngörülüp kurulan, federal hükümetten para alan, ama bölgesel idarelerce yönetilen Yardımlaşma Cemiyetleridir. 1966 yılında, ortalama 8 milyon insana (yardım gören ailelerin bütün üyeleri bu hesaba dahildir) verilen yardım tutarı 4,3 milyar doları bulmuştur. Bu para, resmen yoksul diye kabul edilen bütün insanlar arasında taksim edilseydi, her birine 131 dolar düşerdi. Bu yardımlar daha çok büyük şehirlerde dağıtıldı. Örneğin, New-York'ta, çoğu zaman, sağlanan para yardımlarının en büyük kısmı, zenci mahallelerindeki sefil evlerin kirasına gitti ve zengin ev sahiplerinin cebine girdi.

Bununla beraber, fakirlerin büyük çoğunluğu hiçbir yardım görmüyor. Missisipi eyaletinde yaşayan 2,3 milyon insanın bir milyonu, resmi yok-

sulluk seviyesinden aşığı bir gelirle yaşıyor. Bunların arasında sadece 200.000 kişi sembolik bir yardımdan faydalanabilmiştir.

1967 yılında Missisipi eyaletini gezen Senato Komisyonu, Missisipi nehrinin ağız bölgesinde «tahammül edilmeyecek bir durum meydana getiren, insanı şaşkınlığa uğratan gıdasızlık, hattâ açlık şartları» görmüştür. Komisyonun raporuna göre: «Bazı çocuklar ayaklarında pabuç olmadığı için okula gidemiyor. Karınları şişkin. Üst dudaklarında süregen yaralar görünüyor. Hepsi çok durgun ve cansızdır. Bunlar, kötü gıda almanın korkunç belirtileridir.» Komisyonun elde ettiğı bilgiler, bütün Güney-Doğu pamuk ve tütün bölgesinde aynı durumun hüküm sürdüğünü gösteriyor. Sık sık duyulduğu gibi, Appalaç dağılık bölgesinde insanlar kitle halinde soğukla ve açlıkla karşı karşıya kalıyorlar. Şehirlerdeki fakir mahallelerde ise, başka bir şekil alan, ama feci sonuçlar doğuran korkunç bir belâ da, fare istilâlarıdır.

Başkan Johnson'la çalışan iktisat uzmanları konseyinin yaptığı hesaplara göre, «fakirliğin eşiğı» – düzeyi altında yaşayan bütün yoksulların gelirlerini normalleştirmek için, 11 milyar dolar (yani milli gelirin % 1,6'si) gerekmektedir. Ama gerçekte, masraflar bu miktarı her halde aşar. Çünkü daha yukarıda belirtildiğı gibi, sorumlular bu «eşiğı» çok aşağıda tutmuştur. Bununla beraber, verilen sayının anlamı açıktır: Amerika Birleşik Devletleri, ülkenin her tarafında yoksulluğa kesinlikle ve kolaylıkla son verebilecek durumdadır.

Öyle ise, bu işe neden girilmiyor?

Resmi bir incelemeye göre; yoksul ailelerin üçte ikisinde, (yaşlı insanlar bu hesaba dahil değil) sadece aile reisi sene boyunca (veya buna yakın bir süre) çalışmaktadır. Bu şartlar içinde, üretim gücünün gelişmesine yetmiyen ücretler de tıpkı işsizlik gibi bir yoksulluk etkeni haline geliyor.

Yoksulluğun resmi çevrelerde günden güne artırdığı endişelerin asıl nedeni, Kuzeydeki zenci getto'larından, Güneydeki büyük çiftliklere, Batının «fabrika-çiftlikleri»ne kadar, her yerde emekçi kitlelerinde artan mücadelenin gelişmesidir. Senaör Robert Kennedy'nin dediğı gibi: «Ülkenin bir başından öbür başına, Karaderililer, Portorikolular, Meksikalılar, Kızılderililer, Appalaçlarda, yoksul şehir mahallelerinde yaşayan «fakir beyazlar, yaptıklarımızın farkındalar artık. Onlar da, kendilerine insan haklarının tanınmasını, bu haklarına saygı gösterilmesini istiyorlar.»

Johnson idaresi, bu istekleri, hudutlarımızın dışında da başvurduğu metotlarla karşılıyor: polis baskısı, iftiralar, fakirleri Amerikan toplumundan dışarı atma teşebbüsleri vb. Açlığa yakın şartlar içinde gülünç sadakalarla yaşamaya çabalayan, kendi durumlarını, ve çocuklarının geleceğini düzeltme umudunu kaybetmiş, işsiz, yoksul insanları bir çeşit aşığı «kast» haline sokmaya çalışan yeni bir politikanın belirdiğini görüyoruz.

Viyetnam savaşı ve Amerikalı emekçilerin durumu

Viyetnam savaşının etkisiyle Amerikalı emekçilerin durumundaki bütün gerilim noktaları bir kat daha keskinleşti. Savaşla beraber talepte beliren genel artıştan faydalanan tekeller, en lüzumlu eşyanın fiyatını artırdı. Dolaysız vergilere yapılan zamlar sayesinde, kapitalistler savaş masraflarını işçilere yükleyebiliyorlar (bugün bu masraflar yılda 30 milyar doları bulmaktadır.) Bu yıl içinde beliren eğilimleri incelersek şu sonuca varırız: emekçilerden alınan federal vergiler, 1968 Haziranında sona erecek mali yıl içinde 30 milyar doları bulacaktır, yani 1965'deki duruma nispetle, %55 artmış olacaktır. Emekçilerin ödedikleri vergilerde, böylelikle, kapitalistlerin ve büyük firmaların ödediği vergilere oranla, iki buçuk-üç kat daha hızlı bir artış olacaktır. Emekçilerin eyaletlere ve bölgesel idarelere ödediği vergiler, aynı çizgiyi izlemektedir. O kadar lâfı edilen «Büyük toplum» programları çoktan unutuldu. Amerikan toplumundaki yaralar tedavi görmediği için kokmaya başladı. Bütün önemli grevleri durdurmak – yahut da durdurmaya çalışmak – için, Johnson idaresi Viyetnam savaşının yarattığı istisnai durumu ileri sürüyor. Maalesef, birçok sendika yorumcusu Johnson'u bu yolda destekliyor, harp sanayilerinde çalışan işçileri greve çağırarak, emekçilerin dayanışmasını zedeliyor. Ortalığı yatıştırmak için işçi sınıfının en hareketli temsilcileri, ve zenci mahallelerinde yaşayan karaderililer askere alınıyor.

Yukarıda görüldüğü gibi, Viyetnam savaşı gerçek ücretlerde bir indirim yol açtı. Sanayide iş bulma imkânları, bir süre çoğaldıktan sonra, yine azalmaktadır.

Viyetnam savaşı, Amerikan emperyalizminin işçi sınıfına yüksek bir hayat seviyesi sağlama vaadlerinin temelsizliğini göstermektedir. Öte yandan, Amerika emperyalizminin, emekçi çoğunluğunu satın aldığı iddiasının da hiçbir gerçeğe dayanmadığı meydana çıktı. İlerici geçinen bazı kimseler Amerikan emekçilerinin tamamıyla satıldığını, siyasi bakımdan onlardan hiçbir şey beklenemeyeceğini iddia ederler. Ama, Amerikanın emperyalist saldırıları, işçilerin çok büyük çoğunluğuna, bütünüyle işçi sınıfına, büyük sıkıntılar yüklemektedir.

Viyetnam savaşı başladığı günden beri, işçi sınıfının Amerikada yürüttüğü iktisadi mücadele, hem gelişmekte, hem keskinleşmektedir. Karaderili halkın protesto hareketi de gittikçe şiddetleniyor. İşçi sınıfı, Amerikan politikasının işçi-aleyhine niteliğini daha iyi gördükçe, bu politikaya karşı daha şiddetle mücadele ettikçe, yaşama ve çalışma şartlarında köklü dönüşümler uğruna, milyonlarca işçi ailesine uygulanan insanlığa aykırı muameleye son verilmesi için yürüttüğü mücadele de daha çabuk başarıya ulaşacaktır.

Fas:

Ulusal bağımsızlık ve demokrasinin sağlamlaştırılması yolu, birliktir

Ali Yata

Burada söz konusu olan, ülkemizde bugünkü durumun tahlilini yapmamız, en önemli olaylar karşısında genel yönelim ve tutumumuzu incelikleriyle belirtmemiz ve başta gelen ödevlerimizi tespit etmemizdir.

Bugün olağanüstü durum koşulları içinde yaşıyoruz; en ilkel hürriyetlerden yoksunuz; insan haklarının asgarisi bile çiğneniyor; milli davaya bağlı, hürriyetten ve sosyal adaletten yana olan herkes bir kenara atılıyor; oysa kölelik ve istibdat çağında değil, hürriyet ve demokrasi çağında yaşıyoruz.

İlerici partilerin ve yığın örgütlerinin legal çalışmaları son derece güçleşmiştir. Partilerin düzenlemek istedikleri her türlü kitle toplantısı, hattâ kültür sorunları ile ilgili konferanslar bile, yasaklanmaktadır. Örneğin, ilgili makamlar İspanyol işgali altında bulunan topraklar sorunuyla ilgili olarak yapmak istediğimiz bir konferansı engelleyecek kadar ileri gittiler.

İçişleri Bakanlığının emri ile polis makamlarının uyguladığı sansür sonucunda, bugün en şiddetli bunalımı milli ilerici basın geçirmektedir. Savaş gazetemiz «El Kifah el Vatani», 1965 Kasımından beri tam 21 defa toplattırıldı.

Yurttaşların, hükümetin tutumuna uygun düşmeyen fikirlerini açıklamaları olağanüstü güçleşti. Bu yüzden milli gazeteler bugün iki şık karşısında bulunuyorlar: ya gazetelerinin çıkması için hükümetin görüşlerini yayacaklar, ya da susacaklar ve yıkılıp gidecekler. Şüphe yok ki, gericiiler demokrasi ve ilerilik uğrunda savaş aracı olacak hür bir Fas basını istemiyorlar. Tam tersine, onların istedikleri, halktan ve onun sorunlarından uzak bir basın, kendisini ancak ve ancak iktidarın siyasetini doğrulamaya hasreden, tekellerin çıkarlarına hizmet eden, kamu oyunu yanıltan ve ileri olan ulusal ve uluslararası herşeye karşı histeri yaratan bir basındır. Sansür yalnız basını değil, sinema ve edebiyatı da vurmaktadır.

Elbette mektuplar da sansürün gözünden kaçmamaktadır. Önemli olan hiçbir postahane yoktur ki, dışardan gelen bütün postayı kontrol ederek, yasaklanmış kitapları, dergileri, broşürleri ve gazeteleri toplayan bir polisi olmasın.

Özgürlüklerin boğulduğu ölçüde de baskı dalgaları yayılmaktadır.

Birçok yönetici, bunlar arasında Halk Güçleri Milli Birliği (Union Nationale des Forces Populaires – UNFP) üyelerinden avukat Liazgi ve şair Habib Furkani ile, Ucda, Fes, El Cedide bölgelerinden yoldaşlar; başta Fas Sendikalar Birliği (Union Marocaine du Travail) genel sekreteri Mahçup bin Siddık olmak üzere birçok sendika yöneticisi tevkif edilmiş ve 18 ay hapis cezasına mahkûm edilmişlerdir.

Görüldüğü gibi, gericiliğin hücumları geneldir, bütün politik alanları kapsamakta ve hiçbir ayırım yapmamaktadır.

Bu genel hücum da, baskının artırılması ve yurtdaşlık özgürlüklerinin çiğnenmesinde olduğu gibi, bağımsızlığın kazanılmasından hemen sonra hazırlanmış olan ve genel çizgileri yıldan yıla daha iyi beliren plâni gerçekleştirmekte gericiliğin kararlı olduğunu göstermektedir. Bu plâna göre, Fas devrimci-ileri hareketi yok edilecek, ya da en azından kuvvetsiz düşürülerek felce uğratılacaktır. Gene bu plâna göre, Fas Komünist Partisi yasaklanmış, direniş hareketi dağıtılmış, Halk Güçleri Milli Birliği safları darmadağın edilmiştir. Ve bugün de Fas Sendikalarına darbeler indirilmektedir.

Bu hücumlar yanında, «ekonomik liberalizm» ilkelerine dört elle sarılma çabalarını, yabancı mali tekellerle ilişkiler kurma ve onlara çıkar sağlama özlemini, yeraltı zenginliklerimizi sömüren şirketlere imtiyazlar sağlama isteklerini, yabancı sermayeye ve emperyalist devletlere sonuna kadar bağlanma çabalarını görmekteyiz. Bunlar ise, ekonomik durumu gittikçe ağırlaştırmakta ve endişeleri günden güne arttırmaktadır.

Resmi istatistikler bile, bu yıl bitecek olan üç yıllık plânın, hem de çok iddiasız olan hedeflerinden ancak % 40'ının gerçekleştirilebildiğini, yani tamamen iflâs ettiğini ortaya koymaktadır.

Bugün, yeni resmi teori ile, Fas'ın tarıma dayanması zorunluluğu öne sürülmektedir. Nevarki, tarım siyasetinin genel doğrultusu ve bu plânda öngörülen tedbirler ülkemiz için gerekli olan sonuçları alabilecek yetekte değildir. Çünkü yıllık nüfus artışı 400.000'i bulmaktadır ve geniş yığınlar hayat şartlarının düzeltilmesini istemektedir.

Bu konuda bir kere daha tekrar etmek gerekir ki, ülkemizde tarım sorununun esası toprak mülkiyeti sorunudur. Bu sorun ise ancak, toprağı olmayanları topraklandırarak – yani köylü nüfusun yarısından fazlasına, sayıları aynı şekilde çok olan fakir fellâhlara toprak verecek – gerçek ve köklü bir reformla çözülebilir. Bu reform, toprak ağalarının ve derebeylerinin mülkiyetini kaldıracak ve büyük toprak sahiplerinin mülkiyetini ise sınırlandırarak bir reform olacaktır.

Endüstrinin durumu, tarımın durumundan parlak değildir. Endüstri de, ekonomik hayatın birçok alanında olduğu gibi durgunluk halindedir.

Ekonomik gelişmenin ve politik özerkliğin sağlanmasında Batı ülkelerinin sermayesine bağımlı olmamanın tayin edici etken olduğu tespit edilmiştir. Fakat makamlarımız, kendi imkânlarımızı, yeteneklerimizi

ve az olmayan milli kaynaklarımızı küçümseyerek, özellikle Amerikalılara ve yabancı mali tekellere avuç açmaktadır. Ve bu da, az gelişmiş ülkelerin sanayileşme plânlarının uygulanmasına ABD'nin katılmak istemediği; ya da politik hesaplarla buna yanaşmak zorunda kalırsa ancak kısa vadeli ve yüksek faizli anlaşmalar yaparak hertürlü rantabilite olanaklarını yokettiği açıkça görülüyorken yapılmaktadır.

Halkın ve yurdun çıkarlarına karşı olan bu doğrultunun asıl yüzünü bir kere daha kuvvetle açığa vuruyoruz. Tekrar ediyoruz ki, kapitalist bankalardan ve ülkelerden borç alma siyaseti ile Fas ekonomisinin bugün geçirdiği bunalım sona erdirilemez. Aynı şekilde bu politika bütün ekonomi alanlarının bu kadar ihtiyaç duyduğu hızlı bir gelişmeyi sağlayamaz. Bu siyaset devam ederse, sadece yabancı mali tekellerin ekonomimize sokularak onu daha da çürütmeleri sonucunu verecektir.

Artmakta olan ekonomik bunalım, yabancı ve yerli kapitalistlerin doymak bilmezliği, bunlarla hâkim çevrelerin çevirdikleri komplolar, emekçilerin insafsızca sömürülmesi, bütün bunların sonucunda işçi sınıfı daha büyük güçlüklerle karşılaşmakta, ve bu güçlükleri hayat pahalılığı, ücretlerin düşüklüğü, pekçok işçinin işten atılarak işsizliğin gittikçe büyümesi doğurmaktadır.

Eğitim alanındaki durumda karşılaşılan güçlükler daha az değildir. Halk yığınlarını gittikçe daha çok harekete geçiren sorunlardan biri budur. Eğitim düzeyi gittikçe düşmektedir. İlk okullarda yer bulamayan çocukların sayısı artmaktadır. Orta okullara gidemeyen ya da yüksek eğitim için burs alamayanların sayısı da gitgide yükselmektedir.

Bütün bunlar eğitim hizmetlerine bütçeden çok az para ayrılmasından, eğitim bakanlığındaki düzensizlik, ilgisizlik ve bilgi yetersizliğindendir.

Bu kötümser tespitlerden çıkarılabilecek sonuç şudur: Yurdumuzda iktidarda olanlar, güçlükleri çözmek, halkın genel eğitim özlemini karşılayabilmek yeteneğinden yoksun oldukları gibi, genellikle öteki milli, gerek ekonomik ve gerekse sosyal, sorunları çözebilmek yeteneğinden de yoksundurlar.

Bizde iktidarda olanların, kabullenmedikleri halde ehliyetsizliklerini bildikleri, gelecek yıllarda durum daha çok gerginleşince halk yığınlarının göstereceği tepkilerden ne kadar korktukları da bir gerçektir. Ve onların gitgide yükselen güçlere karşı baskıyı durmadan arttırmaları da kısmen bundan ötürüdür. Ama bilindiği gibi, bu, akıl ve başarı yolu değil, akılsızlık, kaçınılmaz iflâs yoludur.

Bazı uluslararası olaylar bu tırmanmaya ve bütün alanlarda gerici tedbirlerin kabul edilip hırsla uygulanmasına önemli ölçüde yardım etmişlerdir.

Ama biliyoruz ki, faşizmin yenilgisi ve sosyalist sistemin bir dünya sistemi olarak gelişmesiyle sona eren İkinci Dünya Savaşının bitiminden sonra, dünyamız tümünden değişmiştir. Dünyadaki bu dönüşüm, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin, 50'ci yıldönümünü ve tarihsel başarılarını

uluslararası proletaryanın, milli kurtuluş hareketinin ve tüm ilerici insanlığın henüz kutladığı bu devrimin zaferiyle başlamıştır. Bu devrimin en önemli kazanımlarından biri, emperyalizmin tek hükümrân oluşuna son vermesidir. İnsanlık yeni bir çağa, kölelikten kurtuluşa, kapitalizmden sosyalizme geçiş çağına girmiştir.

Fakat uluslararası emperyalizm yenilgisini kabul etmemekte, ve saldırgan niteliğinden vazgeçmediği gibi, imtiyazlarından ve durumundan da vazgeçmemekte direnmektedir. Sovyetler Birliğinin ve öteki sosyalist ülkelerin ekonomik ve askeri gücünün durmadan artması, halkların bilinci ve öncü emekçi yığınların mücadeleciliği karşısında, bir dünya harbinin asla yararına olmayıp, tam tersine kendi tasfiyesi demek olacağını anlayan emperyalizm, kaybettiği mevkillerini elde etmek, hakimiyet amaçlarına ulaşmak yolunu kârlı gördüğü «mahalli savaşlar» patlatmakta aramaktadır.

Bu incelememizin çerçevesi, uluslararası durumun tahlilinde derinleşmemize imkân vermemektedir. Bu kısa özetle, ülkemizdeki olaylar ve arap ülkelerinin uğradığı yenilgi arasındaki ilişkileri aydınlatmak istiyoruz.

Diğerleri arasında, Birleşik Arap Cumhuriyetinde ve Suriye Cumhuriyetindeki ilerici rejimleri devirmek amacını güden emperyalist-siyonist saldırdan sonra gericilik bütün arap ülkelerinde faaliyette. Bugün de hâlâ böyledir ve ilericilere, devrimcilere karşı komplolar kışkırtmak, kovulmuş olduğu ülkelerde iktidarı yeniden ele geçirmek ya da hâlâ hakimiyeti altında bulundurduğu yerlerde durumunu sağlamlaştırmak için, ülkelerimizden bazılarındaki zayıflıktan yararlanmaya çalışmaktadır. Gericilik, durumu kesin olarak kendi yararına ve emperyalizm yararına değiştirmek için, ilerici gelişmeyi durdurmak amacını güden bir genel strateji uygulamaktadır.

Fas gerici, Fas devrimci ve ilerici güçlerine karşı baskının artırılmasında, diğer arap ülkelerindeki dostlarının ve müttefiklerinin izledikleri yolu uyguladılar. Emperyalist-siyonist saldırganlığı sırasında, arap milletin birlik halinde beliren öfkesi karşısında, şehirlerden en ücra köylere kadar Fas halkının gösterdiği dayanışma karşısında, arap itibarını korumak ve meydan okuyanlara gerekli cevabı vermek için savaşa girmeye hazır militanların coşkunluğu karşısında Fas gericiliği şaşkına döndü. Saldırına geçmesine de bu sebep oldu.

Ülkemiz, muazzam bir halk yığınının, siyonistlere, onların efendilerine, müttefiklerine ve emperyalist koruyucuları: Amerikan, İngiliz ve Batı Almanlara karşı gelmesine sahne olmuştur. Yığınların bu karşı koyuşu, Direniş hareketleri devrini ya da 1965 mart olaylarını hatırlatacak çaptaydı. O kadarki, gericiler bu büyük dalgalanmanın, iç sorunlara bağlı istekleri ileri sürecektir bir hareket haline dönüşmesinden, önü kesilmesi güç bir yığın mücadelesi şeklini almasından korktular. İşte böyle bir gelişmeyi önlemek ve bunun kendileri için zararlı olacak sonuçlarından kurtul-

mak için, baskıya başvurmaktan, sansürü sıkılaştırmaktan ve özgürlüklerin boğulmasından başka yol bulamadılar.

Gericiler, kendilerinin güçlü, iktidarlı ve duruma hakim oldukları görüntüsünü uyandırmak için herşeyi yaptılar. Fakat bunun tam da onların zayıflıklarından geldiği ve kamu oyunu aldatmak için yürütülen hiçbir kampanyanın bunu maskeleyemeyeceği olgusu değişmedi.

Örneğin, gericiler Fas Sendikalar Birliği genel sekreteri Mahçup bin Sıddık'ı tevkif ettiler; fakat onun yardımcısı ve sağ kolu olan Abderrezak ile ilişkilerini kesmediler. Fas Milli Öğrenciler Birliği (U.N.E.M.)nin Kongresini yasakladılar; ama birliğin yöneticileriyle ilişkilerini sürdürdüler ve şartlara bağlı olarak bir Kongre yapılmasına karşı gelmiyorlar. İki buçuk aylık bir süre içinde «El Kifah el Vatani» gazetesini 8 defa toplattırdılar; fakat gazeteyi kesinlikle yasaklamıyorlar.

Gericiliğin bu taktiğinden anlaşılıyor ki, isteklerine rağmen, bugünkü koşullar içinde, muhalefeti hangi yolla olursa olsun pratik olarak ortadan kaldırmaya cesaret edememekte, daha ziyade onun yıpranmış bünyesini ayakta tutarak zayıflatmaya, etkisini sınırlandırmaya ve eylemlerini felce uğratmaya çalışmaktadır.

Gericiliğin tutumu neden böyledir? Gayet basit. Çünkü gericilik gayet iyi biliyor ki, mutlak iktidarın köklü tedbirler alması, özgürlüklerin kökten kaldırılması, yığın örgütlerinin ve siyasi partilerin her türlü legal eylemlerinin yasaklanması, muhalefetin de köklü hareketlere girilmesi, şiddet yolu da dahil olmak üzere, yeraltı faaliyetlerinin, yeni mücadele şekil, yöntem ve yollarının keskinleşmesi sonucunu verecektir. Gericilerin bu taktiğinin ortaya koyduğu tek şey, onların kendi istedikleri gibi, kendi keyiflerine göre hareket edememeleri, kendi çıkarlarını zorla kabul ettiremeyecek durumda olmalarıdır. Gericiler muhalefetin varlığını, yurt içindeki etkisini ve yurt dışında, Üçüncü Dünyadaki milli kurtuluş hareketleri, uluslararası komünist ve işçi hareketi ve diğer çevrelerin desteğini kazanan itibarını gözönünde tutmak zorundadırlar.

Bu koşullar içinde iktidarın rejime bir liberalizm görüntüsü vermesi, hattâ yabancı mali tekellerin ve yerli burjuvazinin yararına ve çıkarına olan bir istibdat çerçevesi içinde bazı demokratik görüntüleri sivirtmesi mümkündür.

Bütün bunlar bizi şu inanca sürüklüyor: Eğer beklenmedik olaylar ortaya çıkmazsa, genel resmi yöneltimizde ve kurumlarımızda önümüzdeki günlerde köklü hiçbir değişiklik olmayacaktır.

Bu görüş, bizi, her öncü gücün daima mutlak şekilde sahip olması gereken uyanıklılıktan vazgeçirmeyecektir.

Ama yalnızca uyanık olmak yetmez. Gerçek devrimci tutum, maceracıların plânlarını suya düşürmek için bütün güçlerimizi ve kabiliyetlerimizi seferber etmemizi, bizi kanlı askeri bir diktatörlükten koruyabilecek her türlü çaba ve eylemi – nereden gelirse gelsin – desteklememizi gerektiriyor.

Eğer askeri diktatörlük ya da burjuva liberalizmi gibi iki şıktan birini seçmek durumuna düşersek, hiçbir tereddüde kapılmadan burjuva liberalizmini seçeceğiz. Burjuva liberalizminin iki yüzölçümünü ve yalancılığını, yurtdaşların ve halkın haklarına zarar verdiğini bile bile. Çünkü burjuva liberalizmi gene de, tam ve gerçek özgürlüğe doğru giden en basit, en geçilebilir, en kısa, en az külfetli yoldur. Halkların tecrübeleri, diktatörlüklerin, devrimciler karşısına en büyük engelleri çıkardığını, onlara en büyük fedakarlıkları yüklediğini, ve devrimcilerin amaçlarına ulaşma sürelerini en fazla uzattığını göstermiştir.

Tahlilimizin bu faslında, bugünkü koşullar içinde bütün gücümüzü teksif etmemiz gereken başlıca soruna geliyoruz. Bu sorun, demokrasi, onun kuruluşu, savunulması, genişlemesi, sağlamlaşması ve zaferidir. Ancak demokrasi ülkemizi içinde bulunduğu bunalımdan kurtarabilir. Halkımızın geleceği buna bağlıdır.

Demokrasiyi başlıca sorun olarak ele alırken, diğer ana sorunları küçümsemiyoruz. Fakat düşüncemize göre, bütün diğer başlıca ve hayati sorunlar demokrasi sorununa bağlıdır. Örneğin: Fas'ın bağımsızlığının korunması, egemenliğine saygı gösterilmesi, sınırlar sorunu, büyük ekonomik meseleler, tarım ve sanayi sorunları, ücretler meselesi, düşük ücretler ve gıda maddelerinin fiyatları meseleleri, işsizlik ve kısaltılmış iş günü sorunları, eğitim ve sağlık davaları, arap ülkeleriyle, özellikle Cezair Cumhuriyeti, Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Suriye Cumhuriyetiyle dayanışmanın gelişmesi, sosyalist ülkelerle ve özellikle Sovyetler Birliğiyle işbirliğinin sağlanması gibi dış sorunlar.

Demokrasi olmadan, demokrasi ilkeleri uygulanmadan, demokrasi savunulmadan ve ona sadık olunmadan, Fas'ın bağımsızlığını kuvvetlendirmeye, ileriliğe ve refaha doğru gidişini sağlamaya elverişli değişiklikler yapılamaz, halk bu yolda seferber edilemez.

Demokrasi için savaş sürekli bir savaştır ve bugün içinde bulunduğumuz koşullarda özellikle büyük önem taşımaktadır. Biz bu mücadeleyi yurdumuzda her an ve her alanda veriyoruz. Ve inanıyoruz ki, bu mücadele şimdiki gergin dönemde bile meyvalarını verebilir ve verecektir.

Bazıları bu iyimserlik karşısında hayrete düşebilir ve böylesine kötü şartlarda, tehdit edici bulutların dolaştığı böylesine ağır bir havada, demokrasi başarısının elde edilip edilemeyeceğini sorabilirler. Biz buna evet diyoruz; ve bu, kafadan atma değil, gerçeklere dayanan bir cevaptır.

Geçen seneler boyunca Fas'ta, ulusal hareketin, ilerici örgütlerin ve devrimcilerin gerileme kaydettikleri tartışma götürmez. Bu güçler zayıflamıştır, eylemleri ve etkileri azalmıştır ve baskıları gevşemiştir. Görevlerini gerçekliği gibi yerine getirmemişlerdir. Bu, onların eylemlerinin bazı görünüşlerinin, birlik eksikliğinin ve üzerlerine çöken – özellikle en ileri elemanlarının üzerine çöken – baskının sonucudur.

Şurası da tartışma götürmez ki, bu bunalım, gericiğin başını kaldırmasına, tutumunu açıkça belirtme cesaretini göstermesine ve eyleme geç-

mesine imkân veren başlıca etkenlerden biri olmuştur. Kendi iç çelişmeleriyle ve ülkeyi sürüklemekte olduğu bunalımla yıpranmış olan gericilik böylece mutlak bir yenilgiden kurtulmuştur. Gericiliğin mahvolmak üzere olmadığı, hakimiyetini, iktidarını ve ülke işlerini kötü idaresini devam ettirmeye gücü olduğu da tartışma götürmez. Hattâ gericilik, ekonominin çeşitli alanlarında ve ilk plânda tarım alanında durumunu sağlamlaştırmıştır. Yabancı mali tekeller, verdikleri borçlarla, gericiliğe zaman kazanmakta yardım etmektedirler.

Fakat tarihin gidişinin tersine doğru yön tutan gericiliğin ergeç ölümüne varacağı kesindir ve bunun önüne geçilemez. Gericiliğin bunalımları durmadan derinleşecek ve ağırlaşacaktır. Oysa ulusal, devrimci ve ilerici hareket tarihin gidişi yönünde ilerlemektedir; ve geçici mahiyetteki bunalımlarının üstesinden gelebilecektir.

Zeten, asla gözönünden kaçırmamamız gereken apaçık gerçekler var.

Uluslararası alanda kuvvetler münasebetleri ilerilikten ve barıştan yana olan halklar yararına değişiyor. Emperyalistlerin cinayetleri halkların öfkesini ve nefretini artırıyor. Buna, kahraman Viyetnam halkına karşı *girişilen saldırganlığı hergün daha fazla suçlayan ve maceracıların kompolarını kabul etmeyi reddeden Amerikan halkı da dahildir.*

Üçüncü Dünya muazzam devrimci enerjiye maliktir ve bu enerji öncü örgütler sorumluluklarını tam anlamıyla kavradıkları anda patlayıverecektir.

Arap halklarının uğradığı yenilgi onların iradesini zayıflatmadı, tam tersine bilinçlenmelerini hızlandırdı, tecrübelerini, kararlılıklarını ve manevi güçlerini arttırdı.

Yukarıda da söylediğimiz gibi, ülkemizde durum hoşnutluk verici değilse de, kötümser olmamızı gerektirmemektedir. Ulusal, ilerici ve devrimci güçler umutsuzluğa ve hareketsizliğe düşmemelidirler. Çünkü ulusal, ilerici ve devrimci güçlerin içinde bulundukları bunalımı atlatacak, gericiliğin zorluklarını arttıracak, kısmi başarılar elde edecek, sansürün kaldırılması, fikir ve ifade özgürlüğüne saygı, ulusal partilere ve yığın örgütlerine eylem özgürlüğü gibi başarıları sağlayacak olanakları vardır.

Bu anlamda geçen yaz Halk Güçleri Milli Birliği ve Fas Sendikalar Birliği arasında meydana gelen yakınlaşma hapimiz için bir örnektir ve iyimserlik kaynağıdır.

Gerçekten de bu Birlik'lerin temsilcileri, bu iki örgüt arasında yıllardanberi süregelen büyük anlaşmazlığa bir son vermeye karar verdiler ve ufak tefek anlaşmazlık noktalarını bir tarafa bırakarak, saflarını birleştirmeye kararlı olduklarını açıkladılar.

Biz, gericilere ve onların plânlarına bir darbe vuran bu önemli olayı büyük bir hoşnutlukla selâmladık. Halk Güçleri Milli Birliğinin, Abdullah İbrahim, Buabid Abdürrahim ve Maḥçub bin Sıddık'ın teşkil ettiği yeni bir

Polit-büro ile ve genel sekreterliğinin genişlemesiyle, yeniden birleşmesi bizi sevindirdi.

Bu olumlu politik gelişme bizleri gerçekten sevindirmekte ve Fas sol'unun saflarını, ulusal ve ilerici mücadeleler zararına yıpratana faydasız iç çekişmelerden ötürü duyduğumuz endişeyi azaltmaktadır.

Bu örgütteki kardeşlerimizi candan kutlar ve onlara daha büyük başarılar dileriz.

Kimse inkâr edemez ki, şu son yıllarda tanık olduğumuz gericilik ve sömürgecilik komploları, sol'un saflarının dağılık oluşundan ötürü başarıya ulaşmıştır. Sol kuvvetler arasındaki bölünmeler ve sürtüşmeler, gericilere rahatlıkla manevralar çevirebilecekleri ve bu ayrılıkları derinleştirmek üzere denemelere girişecekleri elverişli bir ortam yarattı. Bu bölünmeler, halkın uğrunda büyük fedakârlıklara katlanarak elde ettiği kazançları kaybetti; kurtuluş ve ilerleme hareketinin gelişmesini engelledi; hattâ, gericiliğe ve emperyalizme en büyük hizmeti yaparak bu hareketi yenilgiye bile uğrattı. İşte bundan ötürüdür ki biz daima birlik ve beraberlik sorununu ana sorun olarak ele aldık. Kendi hesabımıza biz, diğer ilericiler ve devrimcilerle aramızda varolan ikinci plândaki ayrılıkları bir kanara atmış bulunuyoruz. Toplantılar, buluşmalar yapılması ve mücadelede ortak eylem kurulması için daima çağrılar yaptık. Emperyalizme ve gericiliğe karşı savaşta, devrimcilerin ve ilericilerin birliğini sağlamayı amaç edinen her türlü eylemi cesaretlendirdik ve destekledik. Hattâ, birleşik, devrimci bir partinin kurulmasını bile teklif ettik.

Ama, müttefiklerimiz ve dostlarımız çoğu zaman bizim gayretlerimizi küçümsediler, teşebbüslerimize hiç önem vermediler ve bizi boş ve hayalci bir propaganda yürütmekle suçladılar. Evvelce de, birlik şiarını yeni müritler kazanmak için bir araç olarak ortaya attığımızı söylemişlerdi.

Ama ne bu ithamlar, ne de alay ve küçümsemeler bizi yolumuzdan çevirmedi. Ülkemizin objektif koşullarının ilmi tahlilini gözönünde bulundurarak birlik ilkimizde ısrar ettik ve Halk Güçleri Milli Birliği ile Fas Sendikalar Birliği'nin birbirini tamamlayan iki ilerici örgüt olduğunu göstermeye devam ettik. Bu iki örgütle bizim aramızda bazan, çeşitli sorunlar hakkında fikir ayrılıkları ve eylem yöntemlerinde farklılık olduğunu kabul ediyoruz. Fakat hepimizin yakın ve uzak ortak hedeflerimiz var. Ve biz, derhal gerçekleştirilmesi gereken stratejik bir zorunluk ve hayati-ulusal bir hedef olarak kabul ettiğimiz birlik ve beraberliğin mutlaka kurulması için mücadeleye ara vermeyeceğiz.

Şu son yıllar boyunca bu sorun üzerinde sayısız çağrı, makale ve inceleme yayınladık; gazetemizde bu sorunun incelendiği özel bir köşe açtık; dostlarımıza ve kardeşlerimize bu konuda sayısız mektup gönderdik. Bütün bunları şaşkınlık yaratmak için değil, birlik yolunu hazırlamak için yaptık. Çünkü şuna inanıyoruz ki, birlik, havadan düşmeyecektir. Birliği hazırlamak gerekmektedir. Ve birlik ancak militanlar buna inandıkları ve

birliğe çağrı büyük bir yığın hareketi doğurabildiği zaman gerçekleşecektir.

Biz, istisnasız bütün ilerici ve devrimci güçlerin birliğinin, emperyalizme ve gericiiliğin baskısına karşı direnmekte başlıca şart olduğuna inanmakta devam ediyoruz. Bu güçlerin şu ya da bu biçim altında birleşmeleri, ülkemizde ilerici ve devrimci akımın güçlenmesinin garantisidir.

Gene aynı şekilde inanıyoruz ki, emperyalistlerin ve gericilerin plânlarını suya düşürebilecek ve büyük milli istekleri gerçekleştirebilecek olan da ancak, sol güçlerin ve diğer milli güçlerin ittifakıdır. Ve biz, bu ittifak fikrine sadık kalıyoruz. Bugünkü koşullar ne devrim ne de devrim öncesi koşullardır, yalnızca devrimci bir uyanışa elverişli koşullardır. Bugünkü aşama henüz emperyalizme ve gericiliğe karşı milli demokratik devrim aşamasıdır.

Ülkemizde ilerici ve devrimci güçlerin birliğini gerçekleştirebilmek için sarfedilen çabalar birçok engelle karşılaşmaktadır.

İlerici birliğin siyasi düşmanları tarafından ortaya sürülen engelleri genellikle açık olarak görüyoruz.

Bunlar siyasi ve sosyal parçalama manevralarıdır:

– Köylülerin ve şehirlerdeki halk tabakalarının bölünmesi. Bu, pratik olarak idare organları tarafından yapılmaktadır.

– Bölgecilğe dayanan parçalama. Halkçı hareket (Mouvement Populaire) bunun bir ifadesidir.

– İşçi yığınlarının sendika bölünmeleri oyunları ile parçalanması – (büyük sendika merkezi olan Fas Sendikalar Birliği'nin durumunu zayıflatacak her imkân ortaya çıktığında yapıldığı gibi) – ya da gene işçi yığınlarının iktisadi etkenler yoluyla parçalanması (Bölgelere göre ücret, özel sektör, karma ve devlet sektörü emekçileri arasında farklılaşma yapılması gibi) vb. . . .

Bütün bu parçalama biçimleri birbirinin içine girmekte ve birbirini karıştırmaktadır. Fakat bunlar genellikle tanınmış olan biçimlerdir ve bütün ilericilerle devrimciler bunları ortadan kaldırmanın gereğini duymaktadırlar. Fakat mesele bunun ne şekilde yapılabileceğini bulmaktır.

Biz, bu sorunu uzun uzun inceledikten sonra iki ana sonuca vardık:

– Birincisi: birlik, bir hayal değildir. Bundan onbeş yıl önce de kurulmuştu, ve hatırası hâlâ çok canlı, önemi, ona vardırarak yoldan ayrılamayacağımız kadar etkilidir.

– İkinci sonuç ise, bu birliğin kendiliğinden doğamayacağıdır. Birliğin kurulması, devrimci politik partilerin ve örgütlerin bu amaçla seferber olmalarını gerektirmektedir. Şimdiki durumda, gerçekten de yalnızca partiler bunu gerçekleştirebilecek ve sürdürebilecek olanaklara sahiptirler.

Bizim kendi tarihimiz olduğu gibi, dünya devrimci hareketlerinin verdiği dersler de bu sonuçların çıkarılmasına katkıda bulunmaktadır.

Nevarki, yalnızca direniş yıllarının tecrübelerine dayanmayıp, Fas'ta

birliğin kurulması uğrunda yürütülen çabalardan özel bir şekilde dersler çıkarmak zorundayız.

Herkes biliyor ki, bağımsızlığın ilânından beri ülkede durum, sınıfların durumlarının belirginleşmesiyle gittikçe keskinleşmektedir.

Nevarki, bugüne kadar bu belirginleşme, ilerici, siyasi kuruluşlardan ve sendikalardan gerekli direnişle karşılaşmadan, korkusuzca saldırıya geçen hakim sınıfların yararına ve halkın zararına oldu.

Fakat bu olgu, belirttiğimiz iki ana sonucun geçerliliğine zarar getirmez, tam tersine onların doğruluğunu gösterir. Fakat aynı zamanda ikinci teklifimizin yetersizliğini de ortaya koyar.

İkinci sonucumuz, baş rolü partilere ve örgütlere veriyordu. Bu aynı zamanda hem fazla, hem de yetersizdir.

Fazladır; çünkü tecrübelerin de gösterdiği gibi, ilgili partiler ve örgütler bu görevi başaramamışlardır.

Yetersizdir; çünkü partilerin ve örgütlerin birlik sorunu ile bağlı eylemleri geniş ve yaygın bir çapta ele alınmalıdır: örneğin yalnızca yönetenler düzeyinde değil, kitle düzeyinde de. Yalnızca partiler düzeyinde değil, yığınlar düzeyinde. Ve nihayet yalnızca geleneksel olarak bağlı bulunan yığınlara yöneltilmiş olarak değil, ülkemizdeki bütün halk tabakalarına ve özellikle köylülere yöneltilmiş olarak.

Bazıları, ya tecrübelerinin yetersizliğinden ya da inanmış oldukları için, partilerin iflâs ettiklerini, silinmeleri ve kendilerini tasfiye etmeleri gerektiğini tekrarlıyorlar. Biz, bu propagandanın tespit edilmiş ya da bilinçsiz amacını gayet açık olarak görüyoruz. Ve ortadan çekilmek şöyle dursun, tam tersine, birlik uğrundaki çabalarımızı iki katına çıkarmak gerektiğine, eylem ve teşebbüslerimizin partilerimizin temellerinde kökleşebilmesi, halkımızın gitgide daha geniş ve daha derin tabakalarını kazanabilmesi için, yöntemlerimizi yeni baştan gözden geçirmek zorunluğuna inanıyoruz.

İşte yalnızca bu endişeyle hareket ederek, örneğin, Mart 1966 da bu konuda Halk Güçleri Milli Birliği ve Fas Sendikalar Birliği'ne göndermiş olduğumuz mektupları yayınladık.

Gördük ki, bu yayınlama işi, bizim yaptığımız anlamda anlaşılmadı. Bazıları bunu münasebetsiz, hattâ sinsice buldu. Belki de, bizim bu mektupları göndermiş olduğumuz kişilere zarar vermek istediğimizi zannedenler bile oldu.

Oysa, bizim düşüncemizin, olayların bu türlü değerlendirilmesiyle hiçbir ilgisi yoktu.

Elimizdeki imkânlarla çağrılar yayınlamaya, özel mektuplar göndermeye devam edebilir ve böylece kendimizi görevimizi yerine getirmiş sayarak, vicdanımızı rahatlaştırabilirdik.

Bunun yerine, kırgınlığımızı bir tarafa bırakarak – ne de olsa yaptığımız bir deneme istenilen sonucu vermemişt – ve kendimizi rahatlığa ve hare-

ketsizliğe koyvermeyerek, milli gerçeklerimizden çıkardığımız sonuç ve dersleri uygulama yolunu seçtik.

Kendimizi, teşebbüslerimizi ilgi ve umutla izleyen, ve bunları genellikle bir partizan propaganda olarak değil, ortak çabalara katkı olarak kabul eden – gerçekten de böyleydi – militanların yargılarına uydurmayı tercih ettik.

Bu yönelişe, daima istediğimiz ve genel çıkarlar için istenilen genişlik ve derinliği daima verebilecek durumda olmadığımızı kabul ediyoruz.

İlerici güçler safında rastladığımız engellerden biri de, sükût, belirsizlik, kendini tutmadır. Biz bu güçlerin demokrasi ve ileriliğe erişmek için gerçekten birlikten yana olduklarına, ve partizanca eğilimlerin ülkeye ve halka hizmet isteğinin üstüne çıkmayacağına inandığımız için, bu engelin ilk olarak ve en kolaylıkla ortadan kaldırılacağını düşünüyoruz.

Aynı zamanda şuna da inanıyoruz ki, önyargıları silmek için yapılan çalışmalar, yığınlar içinde yürütmemiz gereken çalışmaları bir kenara atmaz; bunları birlikte ve ikinci ödevi daima daha genişleterek yürütmek zorundayız.

Halk Güçleri Milli Birliği ve Fas Sendikalar Birliği'ndeki dostlarımız, geçmişin önyargılarından kurtulup aralarında bir anlaşmaya varmakla, birlik ve beraberlik davasına muazzam bir katkıda bulundular; yurtseverliklerinin, akıllılık ve olgunluklarının, güçlülere karşı gelebilmek ve onları yenebilmek yeteneklerinin yeni bir belgesini verdiler.

Ama bu adımın bazı zayıf noktaları da bulunmaktadır. Biz bu zayıflıkları, geçen Ağustos ayında birleşmeyi duyuran açıklama sırasında yaptığımız gibi, kardeşesine ortaya koymak istiyoruz. Şuna eminiz ki, UNFP ve UMT deki dostlarımız işaret edeceğimiz bu noktaları, akla hislerden önce yer verdiklerinden ötürü, dostça kabul edeceklerdir. Netekim, onlar da bizim eylemlerimizdeki zayıflıkları belirtecek, kınayacak olurlarsa, kendilerine teşekkür ederiz. Dostça tenkitler kıymetli bir yardımdır ve açık tartışmalar, sol örgütler arasındaki ikinci dereceli anlaşmazlıkları ortadan kaldırmaya, bu örgütlerin mücadelesini sağlamlaştırma ve açık bir strateji kurabilmelerine yardım eder.

Biz kendi tecrübelerimizden ve diğer halkların tecrübelerinden biliyoruz ki, birliğin, görevini tam olarak yerine getirebilmesi için, açık ve inceden inceleme belirtilmiş bir siyasi plâtfom'a dayanması gerekir. Bu da, mevcut koşulların ilmi incelemesinin ve durumun, imkânların objektif ve derin bir analizinin sonucudur. Oysa dostlarımız bugüne kadar bu incelemeyi yapmış ve birleşik örgütlerinin siyasi programını ya da çalışma tüzüklerini tespit etmişe benzemiyorlar.

Biz gene aynı şekilde biliyoruz ki, militanların iştiraki olmadan, yalnızca tepede yapılan birlik anlaşmaları çoğunluk iflâs etmeye ve erimeğe mahkûmdur. Oysa öyle görülüyor ki, sözü geçen bu birlik ancak iki örgütün de sayıları belli birkaç sorumlusu arasında tartışılmış ve kararlaştırılmış ve duyurulduğunda örgütlere bağlı yığınları hayrete düşürmüş-

tür. Bu birliğin sebeplerini ve hedeflerini hâlâ anlamamış olan militanlar vardır. Şurası açık ki, eğer bu anlaşma çeşitli düzeylerdeki militanların ve kadroların işbirliğiyle, açık temellere dayanarak kurulmuş olsaydı, ülkedeki ve dünyadaki yankıları çok daha geniş ve etkisi çok daha büyük olurdu.

Birlik, yığınlar ona katılmadıkça ve onu yaşayan bir gerçek haline sokmadıkça etkili olamaz. UNFP ve UMT'deki dostlarımızın, birliğin yığınların davası haline gelmesi için gerekli çabaları göstermediklerini üzülerək farkediyoruz. Yığınlardan korku duyma kompleks'inden kurtulmanın, yığınlara açılma ve onlara dayanmanın gerekliliği böylece bir kere daha ortaya çıkıyor.

Kanaatimizce, UMT ve UNFP arasındaki yeni ilişkiler, sol'un birliği yollarını hazırlayabilir, yeni bir çağın, Fas ilerici ve devrimci güçlerinin işbirliği çağının açılışı olabilir.

UMT ve UNFP'den bazı dostlarımız, ülkeye gerekli olan devrimci partiyi kararlaştırıp kurduklarını ve komünistlerin de, daima böyle bir isteği ileri sürdüklerine göre, bu partiye girmeleri gerektiğini söylüyorlar.

Biz, birleşik bir devrimci parti fikrine bağlı kalıyoruz ve bunun gerçekleşmesi için çabalarımıza devam edeceğiz. Fakat böyle bir partinin kurulması kolay bir iş değildir. Bazı koşulların gerçekleşmesini ve ciddi bir hazırlığı gerektirir. Bütün öncü devrimcilerin tek bir partide örgütlenmesi, ülkemizde ancak, şu üç ana nokta üzerinde anlaşmaya varılarak gerçekleştirilebilir: Doktrin, program ve örgüt.

1. Doktrin sorunu

Fas siyasi partilerinin siyasi tecrübelerini, arap dünyasındaki sosyalizm fikirlerini, halkımızın en canlı ve bilinçli isteklerini ve dünyadaki diğer devrimci partilerin tecrübelerini göz önünde bulundurarak, bir devrimci öncü partinin kayıtsız ve şartsız ilmi sosyalizm teorisine bağlı olmasını ve bunu teorik ve pratik eylemi için tek geçerli teori olarak kabul etmesini zorunlu görüyoruz. Böyle bir parti bu teorisinin ilkelerine ve kanunlarına uymalı; devrimci ve halkçı davaya, ulusal, sosyal ve politik kurtuluş fikrine kayıtsız şartsız sadık olduğunu ispat etmeli ve halkın bağlı bulunduğu değerlere, geleneklere saygı göstermelidir.

2. Program

Birleşik devrimci parti temel sorunlara ve hemen önde duran sorunlara teklif ettiği çözüm yollarını, emperyalizme ve gericiliğe karşı mücadele programında açıklıkla ve kesin bir şekilde belirtmelidir. Elde edil-

mesi gereken demokratik, ekonomik, sosyal ve politik kazançları, sürekli hedef Fası kapitalist olmayan gelişme yolundan sosyalizme eriştirmek olmak üzere, tespit ve tayin etmelidir.

3. Örgütlenme

Birleşik devrimci partinin örgütlenmesi, bütün parti militanlarının – işçi, köylü ve aydınlar, ilericiler –, partinin politikasının tespiti, uygulanması ve denetlenmesine tam anlamıyla katılabilmelerini sağlayacak demokratik santralizm ilkelerine dayanmalıdır. Parti saflarına oportünist, kariyerist ve gel-geç unsurlar kabul edilmemelidir.

Halk Güçleri Milli Birliği (U.N.F.P.)'nin bugünkü durumu ve çalışmalarıyla, bu üç ana şartı yerine getirdiğini sanmıyoruz. Bu durumda partimizi terketmemize ve U.N.F.P.'ye katılmamıza imkân olamaz. Düşüncemize göre, sorunların olgunlaşması için zamana ihtiyaç vardır, ve eğer birleşik devrimci bir partiyi doğuracak bir sol ittifakının gerçekleşmesini istiyorsak, sosyalizmden yana bütün güçlerin birleşmesi zorunludur.

Bunun için bu fırsattan yararlanarak, partimiz ve UNFP arasında, birliği hazırlayacak ilişkilerin gelişmesi amacıyla, kabil olan en geniş işbirliğinin kurulması hakkındaki teklifimizi tekrarlıyoruz.

Bu iki partinin ve Fas Sendikalar Birliği'nin eylem birliği olmadıkça, yurdumuzun ve halkımızın iyiliği için ülkemizin önünde duran büyük ödevleri gerçekleştirmek mümkün değildir.

Bu ana ödevler üzerinde bir kere daha duralım.

İlerici ve ulusal güçlerin demokrasi konusunda, olağanüstü durum tarafından çığnayan en ilkel özgürlükleri geri alamadıklarını gördük. O halde, ancak ortak savaşın ülkeyi bu olağanüstü durumdan kurtarabileceği tartışma götürmez. Aynı şekilde, parlamento rejimi hayatına dönüş, bize bütün siyasi imkânlarımızı kullanmak ve halk yığınlarını gitgide daha etkili ve geniş bir şekilde seferber etmek için koşullar yaratacak yeni eylem birliği biçimlerini gerektirmektedir. Aksi halde Anayasaya saygı gösterilmesi ve parlamento faaliyetleri, geçmişte olduğu gibi, tehlikede olacak; yeniden, Anayasa ve parlamentonun askıda kalması, özgürlüklerin yokedilmesi tehdidi ile karşı karşıya kalacağız.

Gayet tabiidir ki, gizli ve doğrudan doğruya yapılacak seçimlerle kurulacak Kurucu Meclis tarafından yeni bir Anayasa hazırlanmasını düşünüyoruz. Bu Anayasa halkı egemen ve her türlü iktidarın kaynağı sayacaktır. Bir Kurucu Meclisin seçilmesini teşkilâtlandırmak üzere, halkın aktif güçleri temsilcilerinden geçici bir hükümet kurulmalıdır. Bu hükümet görevini yerine getirdikten sonra çekilmeli ve yerini Meclis tarafından tayin edilecek ve Meclise karşı sorumlu olacak bir hükümet almalıdır.

Bir an önce gerçekleştirilmesi gereken bu önemli sorunlar arasında tarım reformu bulunmaktadır.

Fakir köylülerin birbiri ardına gelen iki kuraklık yılının acı sonuçlarına uğradıkları ve gericiliğin ekonomik ve politik baskısını arttırdığı şu sıralarda, köylüleri bu durumdan kurtaracak tek çözüm yolu bir toprak reformudur. Ve böyle bir toprak reformunu ancak ne sömürge çiftçileriyle, ne derebeyleri ve ne de büyük toprak sahibi burjuvalarla hiçbir ilişkisi olmayan sol güçler başarabilir. Bu reformun ilk hedefleri şunlar olmalıdır:

– Toprakları sömürge çiftçilerinden alıp mülkiyetini fakir köylülere vermek;

– Büyük toprak sahiplerinin ve derebeylerin topraklarını alarak fakir ve topraksız köylülere dağıtmak ve aynı zamanda kredi açmak, tohumluk ve gübre vererek yardım etmek.

İş meselesi, tarım reformundan daha az ciddi değildir.

İşsizlik bunalımı, ekonomimize hükmeden, bankalarımızı kontrol altında tutan, büyük kârlar toplayıp gayet az vergi ödeyen, gizli ya da açık yollarla muazzam kazançları yurt dışına çıkaran kapitalist sömürünün ve özellikle yabancı kapitalist sömürünün sonucudur.

Yoksulluk içinde bulunan halk, kapitalist çıkarlara cevap veren resmi genel doğrultunun daha da ağırlaştırdığı bu durum içinde çok acı çekmektedir.

Tahlil göstermektedir ki, bütün kötülüklerin merkezi, ülkemizde büyük burjuvazi ile işbirliği halinde gelişen ve gericiliğin desteğinden yararlanan yeni sömürgeciliktir. İlerici çözüm yolu ise, milli ekonomimizi kendi ellerimize almamızdır. Ülkemizin zenginlikleri üzerinde, bunların işletilmesi ve kullanılmasında egemen olabilmemiz için köklü şekilde savaşı ancak birleşmiş solcu güçler yürütebilir.

Ülke zenginliklerini halkın refahına kullanabilmek, diğer ülkelerle verimli ekonomik alış-verişlere girebilmek üzere elverişli koşulları yaratabilmek için tek yol işte budur.

Ekonomi kanunları sert ve merhametsizdir. Durum değişmeden kaldıkça, ekonomik yapı köklü bir şekilde değişikliğe uğramadıkça, hızlı bir gelişme olamayacağını bu kanunlar göstermektedir.

Bütün bunlar, sol güçlere, bankaların, madenlerin, sigorta şirketlerinin, büyük sanayi işletmelerinin ve ithalâtla ihracatın bütün sektörlerinin millileştirilmesi için mücadele etmek ödevini yüklemektedir. Sol güçler, ülkeden sermaye ihracını yasaklamak ve kapitalistleri bu sermayeyi yeniden Fas'ta yatırım yapmakta kullanmaya zorlamak için, somut bir plâna göre yeni işyerlerinin yaratılması için, iş imkânlarını garanti altına alan sosyal kanunların çıkarılması için, ücretlerin artırılması ve asgari geçim ücretinin yükseltilmesi için, fiyat artışlarını önlemek, şeker ve gıda maddelerindeki vergilerin kaldırılması ve buna karşılık büyük mülk sahipleriyle çok gelirli vergilendirilmesi için mücadele yürütmelidirler.

Eğitim davası, sosyal sorunlara bağlı bulunmaktadır. Fas, eğitim davasının geleceğini ve gelişmesini sağlamak için bu alanda bütün çabalarını harcamalıdır. Okulların kapıları, hiçbir sosyal sınıf farkı gözetmeksizin, bütün Faslı çocuklara açık olmalıdır. Liselere ve yüksek okullara girebilmek, yalnızca öğrencilerin değer ve kabiliyetlerine bağlı olmalıdır. Fakir öğrencilere burs verilmelidir. Dil konusunda Milli Eğitim Bakanlığının sahtekârlığına son verilmeli, milli eğitim, milli dil olan arapça yapılmalıdır.

Fas solcularının önünde duran ödevlerden biri de, milli egemenlik altından çalınmış olan toprakların kurtuluşu ile ilgilidir. Rio de Oro, Sakiat El Hamra, İfni, Sebta, Melilla ve Zaffarin adaları hâlâ İspanyanın işgali altında bulunmaktadır. Fas hükümeti tarafından izlenen kararsızlık ve uyuşma politikası yüzünden İspanya, 1967 yılında da 1956'da yaptığı vaatleri tekrarlamakta ve hiçbirini tutmamaktadır. Diğer sınır meselelerinde de bir adım olsun ilerlenmediği gibi, kardeş Cezayir'le sınırlar sorununa da hâlâ bir çözüm bulunmamıştır.

ABD elimizi kolumuzu bağlı tutmak ve kardeş arap ülkelerindeki milli kurtuluş hareketleriyle tam dayanışmamızı belirtmemize engel olmak için, ülkemiz siyasetine baskı yapmaktadır.

Fas solcu güçleri, ülkemizin bağımsızlığını sağlamlaştırmak ve ilerilik ve sosyalizm yolunda yürümesini güven altına almak için kararlılık içinde anti-emperyalist savaşa dönmek zorundadırlar.

Bütün tarihi boyunca yabancı egemenliğinin her türlüşüne karşı kahramanca savaşmış olan halkımız, bütün insanlık sömürgeciliğinin son zincirlerini de kırmak ve âdil bir toplum kurmak uğrunda kesin savaşa kalkmışken, bir kenarda duramaz.

Bunlar, sol güçlerin önünde duran birinci derecede önemli ödevlerdir. Solcu güçler bu ödevleri, ancak aralarında anlaştıkları ve bu ödevlerin gerçekleşmesi uğrundaki savaşta çabalarını birleştirdikleri takdirde çözebilirler.

Partimizle Halk Güçleri Milli Birliği arasında, her bir partinin bağımsızlığı korunarak, birleşik bir devrimci parti kurulması yolunda ilk ve kesin adım olarak, geniş bir eylem birliğine gidilmesi yolundaki teklifimizi yeniden tekrarlıyoruz.

Birlik uğrunda savaş uzun ve zordur. Bu savaş, bilinçlilik, dayanıklılık, sağlamlık ve fedakârlık gerektirmektedir. Biz, bu savaşı sonuna kadar yürütmeye hazırız. Çünkü, devrimci birlik, bizim varlığımızın anlamı ve amacıdır, geleceğimizin garantisidir ve bizim en yakın ve en uzak stratejik hedeflerimize ulaşmamızın yoludur.

Birleşik eylemlerimizin başarılarına ulaşması için, çabalarımızı partimizin sağlamlaştırılması üzerine yoğunlaştırmalıyız ki, böylece partimiz, işçi sınıfının, fakir köylünün ve devrimci aydının bilinçli temsilcilerini birarada toplayan, bağımsız ve devrimci öncü parti olsun.

Partimizin 1966 yılı Temmuz ayında yapılan III. Kongresi, bu sorunu etraflıca inceledi. Kongre, partinin, tarihsel sorumluluğu üzerine alabilecek yetenekte olabilmesi için ne şekilde sağlamlaştırılıp yenileneceği yollarını gösterdi.

Partimiz çalışmalarını Kongrenin hattına ve direktiflerine uygun olarak yürüttü ve önemli sonuçlar aldı. Ama bu sonuçlardan henüz memnun sayılamayız.

Partimizin, yığınlarla bağlantısı olan ve bu yığınları seferber edip örgütleyerek harekete geçirebilen devrimci öncülüğü yapabilmesi için, kendisinin sağlam olması gerektir. Ve bu da partinin kendi içinde yenilenmesine bağlıdır. Bu yenilenme Marksizm-Leninizm'den bir dönüş değil, aksine Marksizm-Leninizm ilkelerinin benimsenmesi, içinde yaşadığımız somut koşullardaki değişmelerle bağlantılı olarak bu ilkelerin yaratıcı bir çabıyla uygulanması anlamını taşır.

Yenilenme dediğimiz, politikada, propaganda ve örgütleme işlerinde, bütün alanlarda yürüttüğümüz savaştır. Bu savaş, ülkemizin ve toplumumuzun arap-islâm karakterini, halkımızın ve milli onurumuzun ilerici geleneklerini gözönünde tutmamızı gerektirmektedir. Bu yenilenme, bizden, halkla daha da eksiksiz olarak kaynaşmamızı istemektedir.

III. Kongre, halk arasında yaşanmasını, onun eğilimlerinin izlenmesini, isteklerine ve dertlerine kulak verilmesini, propagandamızın halk düzeyinde yürütülmesini ve şiarlarımızın bu düzeyde ortaya atılmasını tezelden salık verdi.

Yenilenme demek, ilk başta işçi sınıfına, fakir köylüye, öğrencilere ve ilerici aydınlarla başvurmamız; saflarımızı sağlamlaştırabilmek için partimize bu güçleri kazanmamız, onları, emekçilerin psikolojisini bilen ve onlarla aynı duyguları, aynı çabaları ve aynı istekleri paylaşan kadrolar olarak yetiştirmemiz demektir.

Bizim şimdiye kadar parti üyelerinin çoğunluğunu yenilenme uğrunda savaşa çekmeyi başaramadığımız bir gerçektir.

Biz hâlâ köylünün rolünü ve köydeki çalışmaların anlamını küçümseyen, özellikle burada kendini gösteren hastalıktan kurtulamadık. Kaldı ki bu durum, bütün Fas ilerici ve devrimci hareketi için, hattâ milli hareketin tümü için karakteristiktir. Bunun sonucu, köyde duraklamadır. Bu yüzden ki köylüler, çoğunluğuyla derebeyleri ve gericiler için birer yedek kuvvet durumunda bulunmaktadır.

Biz, gelişmemizi destekleyen, gerek sol ve gerek sağ yönlü küçük burjuva sapmalarına karşı savaşmak ve bunu yaparken de verimsiz sekteliklerden ve dogmatizmden sakınmak zorundayız.

Ve nihayet partimizin, III. Kongresinin tavsiyelerine uygun olarak, gizlilikten kurtarılıp serbestçe çalışabilmesi için savaşmak zorundayız.

Şunu belirtmek isteriz ki, bu yalnızca biçimsel bir adım değildir. Biz gerçekten kelimenin tam anlamıyla yeni tipte bir parti; hızla gelişip

öncülüğe yükselecek olan, en geniş halk yığınlarının güvenini kazanacak olan ve öteki ilerici güçlerle birleştikten sonra ülkeyi derebeyleriyle yeni-sömürgecilerin yarattıkları engellerden kurtaracak olan bir parti istiyoruz.

Biz, gençlerimizden, bilinçli insanlar, fedakârlık yapabilecek ve kahramanlığın ne olduğunu kavrayan, gerçekçi ve kendini davaya vermiş insanlar, yani bizim Fas Komünist Partisi'nin yetiştirdiği gibi şerefli, ödevlerini yerine getiren ve en ağır koşullar içinde ve en güç durumda kahramanca savaşlar vermiş olanlar gibi insanlar yetiştirmesini bilen bir parti istiyoruz.

TÜSTAV

Kardeşçe dostluğun meyvaları

Yüce Lenin'in yönetimindeki genç Sovyet Cumhuriyetinin, bundan hemen hemen elli yıl önce, kendisinden daha genç olan Moğolistan Halk Cumhuriyeti'ne (MHC) yardım ve dostluk elini uzatmasıyla, proleter enternasyonalizmi ilkeleri de milletlerarası ilişkiler pratiğine ilk defa girmiş oluyordu.

SSCB ile MHC arasındaki sosyalist devletlerarası ilişkileri kurma ve geliştirme pratiği ve örneği, şüphesiz ki, yalnız bu tür ilişkilerin en sürekli olmak bakımından değil, dünya sosyalist sisteminin ekonomik alanda en güçlü olan devleti ile, yine aynı sisteme dahil ve ekonomik alanda nispeten daha zayıf bir devlet arasındaki ilişkiler deneyi olması bakımından da büyük bir önem taşımaktadır. Bu, üstün gelen sosyalizmin ilk ülkesiyle, feodal düzenden – kapitalist toplum düzeni aşamasını atlayarak – sosyalizme geçen ülke arasındaki ilişkiler deneyidir.

Tarihte, büyük devletlerle küçük devletler arasında, ekonomik bakımdan gelişmiş devletler ile geri kalmış devletler arasında ilişkilerin bir hayli örnekleri vardır. Toplumsal düzenleri değişik devletler arasında ilişkilerin örnekleri de tarihte az değildir. Ne var ki, sosyalist toplum düzenine kadarki tarihte gördüğümüz bu örnekler, kuvvetlilerin egemenliği ile zayıfların boyun eğmeleri şeklindeki ilişkileri yansıtır, ekonomik ve kültürel alanda geri kalmış ülkeler halklarının sömürülmesi ilişkilerini gösterir. En yeni tarih dönemi ise tamamen yepyeni örneklerle doludur. Bunlar arasında en parlak örneklerden biri de Moğolistan-Sovyet ilişkileridir.

Bu ilişkilerin temeli, Rusya'da Sovyet egemenliğinin muzaffer olduğu ve bu zaferin etkisi altında Moğolistan halkının da ulusal ve sosyal kuruluşu uğrunda savaşa kalktığı zamanlarda, Moğol devrimcilerinin V. İ. Lenin ile buluşup görüştükleri ve Moğolistan devrimi ve gelişme perspektifleri ödevlerinin tesbitinde Lenin'in kendilerine yardımda bulunduğu günlerde atıldı. Ve tarihsel olaylar öyle gerektirdi ki, Sovyet Cumhuriyetinin devrimci Moğolistan'a gösterdiği ilk yardım askeri yardım oldu. Moğolistan Devrimci Halk Partisi'nin (MDHP) isteği üzerine yapılan bu yardım, Moğol halkının Beyaz Ordu'cu ve Çin'li müdahalecilerle karşı savaşta üstün gelmesini sağladı. Böylelikle işgalden ve işgalcilerden kurtarılan Moğolistanın önünde, tedricen bir halk demokrasisi devleti olma ve SSCB'nin ardından sosyalizm yoluna koyulma olanakları açıldı. Y. Sedenbal yoldaş, Ekim Devrimi'nden sonra kurulan Moğolistan-Sovyet ilişkilerini şöyle tanımlar ve değerlendirir: «Gerçekte, bu, Rusya'nın muzaffer işçi sınıfı ile Moğolistan arat'ları (çobanlıkla uğraşan köylüler)

arasında sınıfsal bir ittifak olup, bizim halk cumhuriyetimizin üstün gelmesini, daha sonra da memleketin kapitalist olmıyan yoldan sosyalizme doğru gelişme yoluna girmesini ve bu yolda başarıyla ilerlemesini sağlamıştır.»

Moğolistanda halk egemenliğinin kurulmasından sonra, ülkenin gelişmesinde – bağımsızlığın elde edilmesinden çok daha zor – yeni bir dönem başladı. Her şeye yeniden başlamak gerekiyordu. Memleket çok geri kalmıştı. Millet sefalet içinde kıvranıyor, açlıktan ve hastalıklardan kırılıyordu. Yüzyıllar yılı geri kalmışlıktan kurtulmak, ülkenin üretim güçlerini geliştirmek, halkın maddi ve kültürel yaşayış düzeyini yükseltmek için köklü sosyal-ekonomik dönüşümleri gerçekleştirmeye ihtiyaç vardı. İşte Rusyanın muzaffer işçi sınıfı ile Moğolistan köylüleri arasındaki sınıfsal ittifak bu amaçlara ulaşma alanında bütün gücüyle kendini gösterdi. MDHP, bu dönüşümlerin sorunlarını çözme ve ödevlerini gerçekleştirme çalışmalarında V. İ. Lenin'in şu tavsiyelerine göre hareket ediyordu: «Geri kalmış millî topluluklar için kapitalist gelişme aşamasından geçmeyi kaçınılmaz saymak doğru değildir... Geri kalmış ülkeler, ilerlemiş memleketler proletaryasının yardımıyla, kapitalist gelişme aşamasını atlayarak, Sovyet düzenine ve belirli gelişme dereceleriyle komünizme doğru geçebilirler.»

Moğolistanda demokratik dönüşümler ve ekonomik hayatı geliştirme girişimleri, Sovyetler Birliği emekçilerinin edindikleri tecrübeyi benimsemekle ve onların yardımı ile sıkı sıkıya bağlıydı. 1921 yılı sonunda Moğolistan ile Sovyet Rusya arasında yeni ilişkiler kurulması için bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmaya ve buna ek belgelere, baştanbaşa eşitlik ruhu, bağımsızlık ve egemenliklere karşılıklı saygı ruhu sinmişti. Sovyet hükümeti bütün hak ve imtiyazlarından vazgeçiyor, Moğolistanın devrime kadarki 5 milyon altın ruble borcunu iptal ediyor ve ona bir milyon gümüş ruble ölçüsünde kredi de açıyordu. Ayrıca, iki tarafın karşılıklı ilişkilerinin yeni temeli her iki hükümet tarafından elbirliği ile atılmış bulunuyordu.

İki memleket arasında her şeyden önce ticaret alanında en elverişli koşullar temeline dayanan yeni ilişkiler kuruldu. Bu ilişkiler ve aynı zamanda Moğolistanda dış ticaretin devlet tekeli altına alınması, tüccar-faizci sermayesinin Moğolistan pazarlarından itilip çıkarılmasına, ekonomik alanda kapitalist âleme bağımlılıktan kurtulma mücadelesinin tam zaferle sonuçlanmasına yardım etti. Sovyetler Birliği, Moğolistan Halk Cumhuriyetine, bütün köy ekonomisi ham maddelerini işleyecek sanayi kurması için yardım etmeye ve elverişli koşullarla donatılar, makineler, taşıt araçları vermeye başladı.

Böylelikle, halk egemenliğinin daha ilk on yılında, Moğolistan halkı, Sovyetler Birliğinin kardeşçe yardımları sayesinde, yabancı sermayeye bağımlılığa son verdi ve devrimin genel demokratik aşamasının ödevlerini başarıyla çözmeye koyularak, memlekette feodal üretim ilişkilerini genel-

likle ortadan kaldırdı ve toplumsal işletmelerin sosyalist prensipler temeli üzerinde gelişmesi için gerekli koşulları yarattı.

Bundan sonraki aşamada, Moğol-Sovyet ilişkileri, Uzak-Doğu'da milletlerarası durumun gerginleşmesi şartları içinde gelişmeye devam etti. Japon emperyalizmi Çin halkına karşı geniş bir saldırıya girişmiş, kuzey-doğu Çin'i işgal etmiş ve Moğolistan ile Sovyetler Birliğini aynı saldırıya uğrama tehlikesiyle yüzyüze getirmişti.

Böylece, saldırıyı yapıldığı anda veya yapılmadan önce geriletmek için daha yakın ve daha sıkı bir Moğol-Sovyet işbirliğinin gereği ortaya çıkmış oluyordu. İşte bu maksatla, 1936 Martında, Moğolistan Halk Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği arasında on yıl süreli bir karşılıklı yardım protokolü imzalandı. Bu protokolün ikinci maddesi, taraflardan biri her hangi bir saldırıya uğradığı takdirde, diğerinin – MHC veya SSCB – saldırıya uğrayana, askeri yardım da dahil olmak üzere, her türlü yardımda bulunmasını öngörüyordu. Netekim, Japon emperyalistleri 1939 Mayısında Halhin-Gol bölgesinden Moğolistan Halk Cumhuriyetine karşı kahpece saldırıya geçtikleri zaman, Sovyet ve Moğol askeri birlikleri saldırgana karşı omuz omuza savaşa girdiler ve düşmanı Moğolistan topraklarından sürüp çıkardılar.

Japon saldırganlarına karşı direniş ve onlara indirilen darbe, dünya tarihinde o zamana kadar görülmemiş olan ve içten dostluğa, sıkı işbirliğine, tam hak eşitliğine, milli çıkarlara ve egemenliğe karşılıklı saygıya dayanan yeni devletlerarası ilişkilerin gerçekliğini ortaya koyan bir yoklama oldu ve gerek Uzak-Doğu'da barış davası için, gerekse her iki memleket emekçilerinin hayati çıkarları için bu dostluğun ne kadar önemli olduğunu gösterdi.

Sovyet sosyalist toplumunun gelişmesiyle, Sovyetler Birliğinin Moğolistan'a yeni ekonomisini yaratmada yardımcı olma imkânları da arttı. Moğolistan Halk Cumhuriyeti birçok defalar Sovyetler Birliğinden uzun vadeli ve elverişli krediler aldı. Memlekette Sovyetler Birliğinin yardımlarıyla, Hathil'de bir makineli yapağı yıkama fabrikası, Ulan Bator'da endüstri kombinası, biyo-kombina, ağaç işleme fabrikası gibi endüstri işletmeleri kuruldu. Ve bunların yanısıra ilk demiryolu hatları yapıldı. Daha sonra, her biri 50 traktöre ve 200 atlı makineye sahip 10 tane çayır biçme istasyonunun kurulmasına da Sovyetler Birliği yardım etti. Ve buralarda çalışacak Moğol uzmanları Sovyetler Birliğinde yetiştirildi. Bundan başka, ekonominin bütün alanları için gerekli Moğol uzmanları ve kalifiye elemanları da hep Sovyetler Birliğinde öğrenim yaptılar. Böylece, Moğolistan işçi sınıfı doğuyor ve bu sınıf, aratlar (emekçi köylüler) ile birlikte, sosyalizmin üstün geldiği ilk memleketle dostluğu daha da geliştirmek için sağlam bir sınıfsal temel teşkil ediyordu.

Sovyet halkının barış içindeki yaratıcı çalışmaları, faşist Almanyanın Sovyetler Birliğine alçakça saldırmasıyla kesilmişti. Bu saldırgana karşı savaşın daha ilk günlerinden itibaren, Moğolistan halkı ve hükümeti, bu

anti-faşist kutsal savaşta yerlerini aldılar. MDHP Merkez Komitesinin 1941 Kasım ayı Plenumunda alınan kararda şunlar belirtiliyordu: «Şimdi Sovyet halklarının yürüttükleri haklı savaş, yani Büyük Anayurt Savaşı, aynı zamanda bütün insanlığın hürriyeti için, dolayısıyla de Moğolistan halkının da çıkarları, Moğolistanın hürriyet ve bağımsızlığı için savaştır. Bundan ötürü, şimdi Moğolistan Halk Cumhuriyetinin en önemli ve esas ödevi, Sovyetler Birliğine Hitlerciliğe karşı savaşında her bakımdan yardımda bulunmaktadır. Zira bütün dünya halklarını esir etmekle tehdit eden Hitlerizmi yenip ezmeden, Moğolistan Halk Cumhuriyetinin bundan sonraki özgür ve başarılı gelişmesi de imkânsızdır.»

Savaşın daha ilk gününden itibaren, bütün Moğolistanda «Sovyetler Birliğini savunma fonu»na yardım toplama kampanyası açıldı. Ve MHC yalnız 1942 yılı yazında Kızıl Ordu'ya 100 bin at temin etti. Bunlardan 7 bin tanesi aratlar tarafından armağan edilmişti. 1943 yılında Moğolistan hükümeti kendi parasıyla tanklar ve uçaklar satın alarak, bunlarla teşkil ettiği birlikleri ve filoları Kızıl Ordu'ya teslim etti. Moğolistan emekçileri Sovyet-Alman cephesine tren katarları dolusu hediyeler gönderdiler. Bu hediyeler arasında onbinlerce çift keçe çizme, kürkler, eldivenler, battaniyeler ve binlerce ton konserve et, tereyağı v.s. vardı. İşte Moğolistan Halk Cumhuriyeti savaşın o ağır yıllarında Sovyet halkına çıkar gözetmeyen bu mütevazı yardımlarda bulundu.

MHC, İkinci Dünya Savaşında kendi ordusunu Sovyet askeri birlikleriyle beraber Uzak-Doğu mevzilerinde bırakmakla da Sovyet halkına yardım ediyordu. Bu askeri kuvvetler, Sovyetler Birliğine ve Moğolistana karşı saldırıya hazırlanan Japon ordusuna kıpırdama olanağı vermiyordu. 1945 Ağustosunda Moğolistan ordusu da Sovyet ordusu ile birlikte Japonyaya karşı harbe katıldı ve sonuçta Japonya hezime uğratıldı.

Sovyetler Birliğinin o çetin savaş yılları içinde bile Moğolistanın ekonomik gelişmesine kaygı göstermiş olduğu gerçeği dikkate değer bir noktadır. Bu cümleden olarak, 1941–42 yıllarında Moğolistanın birçok bölgelerinde Sovyet uzmanlarının da katıldığı çabalarla maden kömürü ocakları açıldı ve ülkenin doğu kesiminde kahverengi linyit yatakları bulundu. Bu sayede Moğolistanın kömür üretimi 1941 yılından 1946-ya kadar % 71 arttı. Ulan Bator'da inşaatına yine savaş yıllarında başlanmış olan büyük et kombinası 1946 yılında işletmeye açıldı. Buna karşılık, Moğolistan da Sovyetler Birliğine et, deri, ayakkabı, yapacağı v.s. ihracatını bir hayli arttırdı. Sovyetler Birliğinin yiyecek maddeleri sıkıntısı çektiği savaş sonrası ilk yıllarda Moğolistan hükümeti ve MDHP Merkez Komitesinin aldığı bir kararla Sovyetler Birliğine 120 bin ton canlı hayvan satıldı ve yağ ihracatı da artırıldı.

Moğol-Sovyet dostluğu savaştan sonraki dönemde de her iki taraf için tehlikeler gizliyen milletlerarası duruma göre gelişmeye devam etti. 1946 yılında MHC ile SSCB arasında dostluk ve karşılıklı yardım anlaşması imzalandı. (Yirmi yıllık süresi tamamlandıktan sonra 1966-da yenilendi.)

Bu anlaşma, Çin'in iç işlerine Amerikanın karışmasıyla doğan gerginlik koşulları içinde çok önemli bir politik garanti teşkil ediyordu.

Moğolistan Halk Cumhuriyetinin milli bağımsızlığının ve milletlerarası durumunun sağlamlaşması için bizzat Moğolistan hükümeti ve Sovyet hükümeti ortak çabalar gösterdiler. 1945 Şubatında, Sovyetler Birliği, Birleşik Amerika ve İngiltere hükümetleri yöneticilerinin Yalta Konferansında, Sovyetler Birliği, Moğolistan Halk Cumhuriyetinin milletlerarası alanda tanınması sorununu ileri sürdü. Ve Japonyaya karşı savaşa girmenin şartlarından biri olarak da, MHC-nin bağımsız devlet statüsünün hukukan tanınmasını istedi. 1946 yılında Moğolistan Halk Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyeliğine kabul edilmesi için dilekçe verdiği ve buna karşı Birleşik Amerika, İngiltere ve diğer bazı kapitalist ülkeler çeşitli güçlükler çıkarmaya başladıkları zaman, Sovyetler Birliği Moğolistanın bu dileğini kesinlikle destekledi ve onun İkinci Dünya Savaşına müttefikler safında ve aktif olarak katıldığını belirtti. MHC, Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ve barışsever ülkeler, Batı politikacılarının oyalama ve savaşımla oyunlarına karşı 15 yıl mücadele ederek, nihayet MHC-nin Birleşmiş Milletler Teşkilâtında haklı yerini almasını sağladılar.

Daha başlangıçta sağlam bir sınıfsal temele dayanan Moğol-Sovyet dostluğu, Moğolistan Devrimci Halk Partisi ile Sovyetler Birliği Komünist Partisi arasında yakın politik işbirliğinde de ifadesini bulmaktadır. Bu iki partiyi birleştiren şey ortak amaçları ve idealleridir; Marksizm-Leninizme, *proleter enternasyonalizmi prensiplerine sadakatleridir*; her iki halkın çıkarlarını ve ihtiyaçlarını, yeni hayatı kurmakta çabalarını birleştirmeleri gereğini derinden derine kavramalarıdır. MDHP ve SBKP, komünist ve işçi partileri temsilcilerinin 1957 ve 1960 danışma toplantılarında tesbit ettikleri prensipleri şaşmadan izlemekte, milletlerarası komünist hareketinin birliğini kuvvetlendirmeye çok büyük bir önem vermekte ve bu birlik uğrunda yorulmak bilmeden mücadele etmektedirler.

Şimdi gerek Sovyetler Birliği, gerekse Moğolistan, sosyal ve ekonomik gelişmelerinde büyük bir yol almış bulunuyorlar. Aralarındaki dostluk sağlamlığını koruyor. Fakat gittikçe genişliyen karşılıklı yardımlarının karakteri değişiyor. Sovyetler Birliği şimdi Moğolistanda sanayi kuruluşunda maden, petrol üretimi ve petrol işleme gibi yeni kolların ve yapı gereçleri sanayiinin yaratılmasına önemli bir katkıda bulunuyor. Savaştan sonraki dönemde, Pauşki-Ulan Bator ve Ulan Bator-Dzamin Ude gibi büyük demiryolu hatları, yine başkentte oto tâmir fabrikası ve diğer birçok işletmenin kurulması tamamlanmış bulunuyor. Sovyetler Birliğinin ve Varşova Ekonomik Yardımlaşma Teşkilâtı'na dahil öteki sosyalist ülkelerin yardımıyla Darhan bölgesinde kurulan büyük termo-energetik kompleksi Moğol-Sovyet dostluğunun sembolüdür. Dördüncü beşyillik plân (1966-70) döneminde de Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkeler, Moğolistana, sanayiini daha da geliştirmesi için büyük ölçüde yardımda bulunacaklardır. Plâna göre, bu dönemde, yine Sovyetler Birliğinin yardımı ve

teknik desteği ile ülkede 50 tane endüstri işletmesi kurulacak ya da genişletilecektir. Bunlar arasında energetik merkezler, metal-onarım ve ağaç işleme fabrikaları ve daha birçok gıda ve hafif endüstri işletmeleri vardır. Tek sözle, bu yeni beşyıllık döneminde, Sovyetler Birliğinin Moğolistanı ekonomik yardımı, daha önceki beşyıllıkta yapılan yardımdan 1,7 defa fazla olacaktır.

Moğolistan ile Sovyetler Birliği arasındaki ekonomik bağlar, gerek iki taraflı uygulama ortamında, gerekse Varşova Anlaşması ve sosyalist ülkelerin diğer milletlerarası teşkilâtları çerçevesi içinde yeni şekillerle zenginleşmektedir. İlim, kültür alanlarında ve yeni kadrolar hazırlamada işbirliği de genişlemekte ve sağlamlaşmaktadır. Bu cümleden olarak belirtelim ki, 1961-65 yıllarında MHC-nin 1.600 vatandaşı Sovyetler Birliğinde ve öteki sosyalist ülkelerde yüksek öğrenimlerini tamamlamışlardır.

Sovyetler Birliğinin Moğolistanı yaptığı ekonomik yardımın esas kısmı, ekonomi ve kültürün bütün kollarının gelişmesi ve halkın yaşama düzeyinin durmadan yükseltilmesi için elverişli koşullar yaratan maddi üretim alanına yöneltilmektedir.

Tarihsel gelişmesinde farklı aşamalarda bulunan halklar arasında yeni karşılıklı ilişkiler kurmada ilk deneyi teşkil eden bizim ilişkilerimizin, yani Moğol-Sovyet dostluk ve işbirliği ilişkilerinin yalnız ulusal değil, aynı zamanda enternasyonal çizgileri vardır. Büyük ve küçük halkların egemen eşitlikleri, iç işlere karışmama, toprak bütünlüğüne saygı, kardeşçe yardımlaşma gibi, Moğol-Sovyet ilişkilerinin daha başlangıçta temelini teşkil eden prensipler artık milletlerarası bir kabul gören prensiplerdir. Moğol-Sovyet işbirliği deneyi, feodal ve hattâ feodalizm öncesi düzende yaşanan nice hakların milli bağımsızlıklarını elde ettikleri ve yeni hayatı kurmaya koyuldukları günümüzde özellikle büyük bir pratik önem kazanmaktadır. Bu halklar için, Moğol-Sovyet ilişkileri deneyi gözle görülür, elle tutulur bir örnektir. Bu örnek, onlara, gerek politik, gerekse ekonomik bakımdan milli bağımsızlığı koruma ve sağlamlaştırmada en güvenilir ve çıkarıcılık gözetmez müttefiklerin Sovyetler Birliği ve sosyalist sistem olduğunu; geri kalmış memleketleri sosyalist sistemden suni olarak tecrit olmanın değil, ancak bu sisteme dahil memleketlerle sağlam ilişkiler kurmanın sosyal ve ekonomik ilerleme yoluna çıkarabileceğini göstermektedir.

Moğolistan Halk Cumhuriyetinin geçtiği yol şunu da gösteriyor ki, eğer vaktiyle Sovyetler Birliği ile dostluğun bozulması yönünde, dünya komünist ve işçi hareketinden kopma yönünde girilen milliyetçi hücumlar Moğolistan Devrimci Halk Partisi tarafından hezimete uğratılmamış olsaydı, Moğol halkının hürriyet ve bağımsızlığı ölümcül bir tehlikeyle yüzyüze gelebilirdi.

Geçen 46 yıl boyunca Moğolistan Halk Cumhuriyetinin kaydettiği gelişme, gerçekte büyük Lenin'in öngörüsünün somut örneğidir. Çünkü, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Lenin, Moğolistan gibi geri kalmış memle-

ketlerin, egemenliği ele geçirmeleri ve sosyalist ülkelerin yardım ve desteğine dayanmaları şartıyla, gelişmenin kapitalist aşamasını atlıyarak sosyalizme geçmeyi başarıyla gerçekleştirebileceklerini öngörmüştü.

Tabiidir ki, Moğolistanda sosyalizmin maddi-teknik temelini kurmak ve birçok Avrupa sosyalist ülkesinin ekonomik ve kültürel gelişme düzeyine ulaşmak için daha yapmamız gereken işler yaptıklarımızdan çoktur. Fakat biz güvenle ileri yürümekte tamamen haklıyız. Çünkü devrimci pratik ve sosyalizm kuruluşunda elde ettiğimiz tecrübe tuttuğumuz yolun doğru olduğunu göstermiştir. Çünkü bugün bir dünya sosyalist sistemi vardır ve orada proleter enternasyonalizmi prensipleri yürürlüktedir.

SEVEGJAVIN PUNSAGNOROF

Kapitalizm nereye gidiyor?

Bugünkü dönemde kapitalist üretim gelişmesi

Yuvarlak masamızda, çağdaş kapitalizmdeki çeşitli eğilimlerin anlaşılabilmesi için son derece önemli olan bu sorunun birçok yönü dikkatle incelenmiştir.

Tudor Postolache (Romanya) bugünkü kapitalist üretim gelişmesiyle, çeşitli aşamalarıyla, uğradığı çeşitli değişikliklerle ilgili sorunları inceledi. Postolache'ın özellikle belirttiği gibi, toplumsal üretim gelişmesinde yeni bir aşama başlamıştır: üretimden önce gelen ve üretim gelişmesinin diğer aşamalarına da bağlı, teknik araştırma aşaması. «Bilimsel ve teknik araştırma üretim — ulaştırma-alışveriş-tüketim» şeması, iktisadi gelişimin bugünkü özelliklerine çok uygun düşmektedir. Öte yandan, bilimsel ve teknik araştırma, burjuva devletinin iktisadi fonksiyonlarında görülen gelişmeye, değeri meydana getiren mekanizmaya, emeğin toplumsal produktivitesine, elde edilen fazla-kâra milletlerarası iktisadi ilişkilere vb.'ye etki yapmaktadır. Üretici emek «kanununun özü bile değişmektedir».

Postolache, dağıtım sektöründe meydana gelen değişikliklerin üzerinde de durdu. Milli gelirin dağıtımı süreci, gelişmiş kapitalist ülkelerin iktisadi hayatında, yüksek tekelci kazançlarda gittikçe artan bir rol oynamaktadır. Kapitalist iktisadın, gittikçe gelişen hizmetler ve milli ekonominin bütün yapısında meydana gelen hızlı başkalaşmalar gibi özelliklerinden doğan bir nevi kanun haline gelmektedir. Bu son yirmi yıl içinde, gelişmiş kapitalist devletlerin bazılarında, devletin bütçesi milli gelirin % 15–30'unu, hattâ bazan daha fazlasını yutmaktadır.

Jacques Natan (Bulgaristan)'a göre, milli gelirin dağıtımı sürecinde, devletin gittikçe daha önemli bir rol oynaması, şehir halkında görülen

Prag'da, Kapital'in birinci cildinin yüzyüncü yıldönümü ve Lenin'in «*Kapitalizmin en son aşaması emperyalizm*» eserinin ellinci yıldönümü münasebetiyle, dergimizce düzenlenen yuvarlak masa toplantısındaki konuşmaların ikinci ve son kısmıdır.

artış, üretici olmayan sektörün gelişmesi vb. gibi unsurlar yüzünden toplumsal ihtiyaçların artmasına bağlıdır.

Tüketim alanında da yeni eğilimler belirdi. Bu konuyla ilgili olarak Postolache, «Devlet pazarı»nın gelişmesi, Devlet siparişlerinin artması (çoğu zaman bu artış askeri masrafların artmasına bağlıdır), talebin yapısında meydana gelen hızlı başkalaşmalar, tüketime ayrılan masraflarda uzun süre kullanılır mal oranının artması, tüketimde kredi usulünün ve reklâmın gelişmesi gibi yeni eğilimlerden sözetti.

Antonin Kolar (Çekoslovakya) da, üretim gelişmesi sürecinde tüketimin günden güne artan önemini belirtti. Bir zamanlar, kapitalistler sınıfı (bir bütün olarak), emekçilerin düşük tüketim seviyesine, önemli bir birikim kaynağı diye bakıyordu. İşçi sınıfının ücretlerini – ve neticede – tüketimi asgariye indirmek eğilimi bundandı. Marks ile Lenin'in eserlerinde belirtildiği gibi, kapitalizmin o zamanki parolası, ücretleri indirerek azami kazancı elde etmektir. Bu durum, proletaryadaki teşkilatlanma yetersizliğinin, sendikalarındaki güçsüzlüğün, komünist partilerin olmamasının kaçınılmaz sonucuydu. Üstelik o devirde bir tek sosyalist ülke bile yoktu. Bugün ise şartlar bambaşkadır. Üstelik, çağdaş kapitalizmin elinde gerek nitelik gerek nicelik yönünden çok daha gelişmiş üretici güçler, çok daha yüksek bir milli gelir bulunuyor. Toplum zenginleştikçe, adam başına düşen milli gelir payı yükseldikçe, tüketim maddelerinin, toplumsal kazancın sağlanması sürecinde oynadığı rol de daha önemli oluyor.

Emekte, yüksek bir üretim gücü, yeni yatırımlara yol açacak kadar fazla ürün sağlar. Bir bakıma denilebilir ki, birikim kaynakları yatırımlardan daha çabuk gelişmektedir. Neticede sermaye artmaktadır. Bu şartlar içinde, yeni pazarlar, yeni alanlar açılmadan, işçi sınıfının tüketimi dahil, tüketim artmadan, üretim tekniklerindeki ilerlemeler artık imkânsızlaşır.

Burjuva sınıfı kazançlarını arttırmak için ücretleri indirmeye çalıştığı müddetçe, üretim gücündeki bütün imkânlar kullanılmıyordu, işsizlik de artıyordu. Bu ise, sınıf çelişmelerini keskinleştiriyor, burjuva rejiminin varlığını tehlikeye düşürüyordu. Bu şartlar içinde, kapitalistler, tüketimde ve yatırımlarda önemli bir artış, üretim gelişmesinde daha düzenli bir çevrim sağlayacak bir milli gelir dağıtımına razı olmak zorunda kaldılar.

Tüketim alanında devlet müdahalesinin gelişimi ve şekilleri, tekelsel burjuvazi ile tekel-aleyhtar halk kesimleri arasındaki çatışmanın başlıca özelliğini teşkil eden sert mücadelenin bir yönüdür. Kapitalist ekonominin, gitgide tüketim malları ve hizmetlerle ilgili talebin artışına bağlı olması, sermayeye baskı yapan işçi sınıfına daha elverişli şartlar sağlamaktadır.

Stefan Heretik (Çekoslovakya), *Kolar*'ın bazı tezlerini yermi. Heretik'e göre, tekelci devlet kapitalizmi döneminde, devletin üretimi geliştirmeye çalıştığını; bu gelişimin ise, kapitalizmin vazgeçilmez şartı olduğunu kabul edersek, şu sonuca varırız: Kapitalist ekonominin bugünkü amacı üretimdir, kazanç değildir. Hiç şüphesiz, *Kolar* meseleyi bu kadar kesinlikle ortaya koymuyor. Ama bu düşünce düzenini sonuna kadar götürürsek,

Keynes teorisine yaklaşmış oluruz. İki tez arasındaki tek fark, Keynes'in bu mekanizmanın otomatik tesirine güvenmesidir. Hiç şüphesiz, Keynes nazariyesi kullanılabilir. Ama hareket noktası, daima Marksist nazariye olmalıdır.

Bu tartışmalar sırasında, sermayenin örgensel yapısı ve kazanç oranındaki düşüş eğilimleri gibi Marksist siyasi iktisadının çok önemli bazı nazari sorunları da ele alındı. Bu konularda birbirinden çok farklı görüşler ileri sürüldü.

Konuşmacıların bir kesimi, şu noktanın üzerinde durdu: Marks devrinde olduğu gibi bugün de, sermayenin örgensel yapısında devamlı bir yükseliş, kâr değil, bir azalış görülmektedir. Bu nokta, *Victor Perlo* (A.B.D.)'nin raporunun konusunu teşkil etti. Bu raporunda *Perlo*, gerek kapitalist, gerek sosyalist ülkelerde, resmi istatistiklere ve büyük şirketlerin verdiği bilgilere dayanarak, Amerikan endüstrisinde 1929'dan bu yana sermayenin örgensel yapısında bir düşüş olduğu, kâr oranında ise, bir yükseliş görüldüğü sonucuna varan Marksist iktisatçıları tenkit etti. *Perlo*'nun iddiasına göre, sermayenin örgensel yapısında yükselişi, kâr haddindeki düşüşü tanzim eden kanunlar bugün de etkilidir. *Perlo*, Amerikan burjuva iktisatçısı *Simon Kusnets*'in «nisbi iktisadî olgunluk» döneminde ilk plâna geçen ve işçi başına düşen sabit sermaye miktarında bir azaltmaya yol açan bir yeni, entansif teknik ilerleyiş tipiyle ilgili görüşlerini de yedi.

Perlo'nun belirttiğini göre, tekeller devlet kapitalizmi döneminde, sermayenin örgensel yapısının yükselmesine yol açan yeni etkenler meydana çıkıyor: bilimsel ve teknik araştırma, devletin özel yatırımlara yaptığı yardımlar, askeri masraflar, sosyalist ülkelerin rekabeti, emperyalistlerarası rekabet gibi faktörlerin etkileri son yirmi-otuz yıldır çok arttı, sermayenin örgensel yapısındaki yükselişe, kâr haddinin düşmesine çok yardım etti.

Tezini desteklemek üzere, *Perlo*, yaptığı hesapları açıkladı. Bu hesaplara göre, Amerikan resmi istatistiklerinden ve büyük şirketlerin açıkladığı verilerden varılan sonuçlardan çok farklı sonuçlar elde ediliyor. Amerikan yapım malı endüstrisindeki sabit sermayenin değerini biçmek için, *Perlo*, amortismanı da hesaba katarak, tespit edilen net sermayenin değerini değil de, devamlı fiatları ve günlük telâfi edici değeri gözönünde tutuyor. Resmi fiat endekslerinde yanlışlar belirlen *Perlo*ya göre, bu endeksler, gerçekte sabit sermayenin yapısında yer almayan fiat endekslerine dayandığı için, sabit sermaye tutarını olduğundan daha düşük gösterir. *Perlo*'nun yaptığı hesaplara göre, Amerika yapım malları endüstrisinde, sermaye-üretim oranı, 1929'da 0,666 iken, 1963'de 0,834'e yükselmiştir (başka bir deyişle, yatırılan paranın verimi azalmıştır). Oysa sermaye-emek oranı 2,915 den 3,628'e yükselmiştir (bu da sermayenin örgensel yapısındaki yükselişi gösterir).

Amerikada kâr haddinde görülen düşme eğilimi, büyük tekeller için gerçek kâr haddinde de bir düşüşe yol açmıyor. Çünkü tekeller daha

kuvvetsiz kapitalistlerin zararına olarak, yahut da sermaye ihracından, devlet yardımlarından faydalanarak gelirlerini arttırabiliyorlar.

Christian Vernay (Fransa)'nın raporunda, *Perlo*'nun görüşlerine benzer görüşlere rastlanıyor. *Vernay*'ye, göre, sermayenin örgensel yapısı yükseldikçe, tekeller birikimi arttırmak, devlet yardımına başvurmaya zorunda kalıyor. Ama bu süreç sonsuzca devam edemez. Çünkü emek gücünün sömürülmesi, değerinin indirilmesi sınırsız olmayacağı gibi, kapitalistlerin bölüşeceği toplumsal artık – değer de sınırlıdır. Biriken toplumsal sermaye durmadan arttığı halde, belli bir şirket için, toplumsal artık-değerin sınırları, sonsuz olamaz. Bu da kâr haddinin düşüş olayı demektir. Katma bir sermaye birikimine karşılık katma bir kâr elde edilemezse, artan bir sermaye var demektir. Bu da aşırı-birikim olayıdır.

Böyle bir durumda, üç çözüm yolu akla gelebilir: Sermayenin artan sermayeyi teşkil eden kısmı değerlendirilmez, hiç bir kâr getirmez.

– Bütün sermayenin, artan sermayeden fazla kısmı daha düşük bir kâr haddi getirecek şekilde işletilir.

– Bütün sermayenin artan sermayeden aşağı bir kısmı «olumsuz şekilde», yani zarara yol açacak şekilde değerlendirilir.

Yani sermayenin bir kısmını değersiz bırakmakla yalnız, bütün sermaye ve diğer sermayeler değerlendirilebilir. Üretim araçları masrafının bir kısmını devlet – dolaylı ve dolaysız şekilde – üzerine aldığı zaman, bu araçların teşkil ettiği sermaye yine değerinden kaybetmiş oluyor, özel sermaye için şart olan kâr burada göz önünde tutulmuyor. Neticede, toplumsal sermayenin diğer kesimlerine düşen kâr da artmış oluyor.

Sermayenin aşırı-birikimi ve değersizlenmesi, tekелci devlet kapitalizmine özgü çeşitli olaylarla dile geliyor. Evvelâ, devlet emeğin toplumsal bölümünde belirli bir görevi olmakla beraber, normal kâr haddi isteyen kolların bakımını üzerine alıyor. Yani devlet kendine kâr aramıyor, kapitalistlere, tekелcilere, sermaye oligarşisine kâr sağlanmasını istiyor. Devletleştirilen sektörlerin artı-değeri, donatımları için gereken malzeme yüksek fiyatla tekелcilerden alındığı için, özel sektöre aktarılmış oluyor. Örneğin Fransada, elektrik enerjisi, ulaştırma alanlarında, durum budur. Devletin tekellere sağladığı para yardımları aynı görevi görmektedir. Tekellerin yaşamasını temin etmek üzere, onlara kân istemiyen sermaye sağlayan devlet, bütün tasarrufları toplayıp bunları tekellerin hizmetinde kullanan bir aracı rolünü oynuyor. Vergiler, maliye teşekkülleri, ve krediler bu amaca göre düzenlenmiştir.

Devletin bütün siyaseti aşırı-birikimi hesaba katmaktadır. Bu siyaset, tekелci-olmayan burjuvaziye düşen payı kısararak, olağan kâr haddinden faydalanların sayısını indirmeye çalışıyor. Bu amaca varmak için de, devlet küçük ve orta işletmelere karşı ayrıcalı bir siyaset izliyor, kredi bulmalarını zorlaştırıyor, onlara daha ağır vergiler yüklüyor, kayıtlar ve vergiler yoluyla onlara baskı yaparak ufak üreticilerin ortadan kalkmasını veya bütün tekellerin hizmetine girmesini sağlıyor.

Ramon Pena, raporunda, Vernay'ın bazı tezlerini eleştirir. Emek gücünün sömürüsündeki sınırlar konusunda, Pena şu noktayı belirtti: mütehavvil sermayenin değeri ve öneminden başka, sabit sermayenin unsurlarında meydana gelen değişimler ve sermaye-üretim oranına (ve sermayenin örgensel yapısına) etki yapıyor. Üstelik, mütehavvil sermayenin içinde, ücretli emek tutarı değişmeden, sermayenin kendisine artı-değerden daha yüksek bir pay aşırmasını sağlayan nitel etkenler vardır. Öte yandan, kamu yatırımlarına, herhangi bir kâr istemeyen, «değerini kaybetmiş bir sermaye» diye bakmak imkânsızdır. Çünkü, devletin üretici veya üretici olmayan yatırımlara (kredi sistemi, tasarruflar ve kamu borçları vb. yoluyla) ayırdığı paraların çok büyük bir kısmı toplumsal kârın dağıtımında yer alan bir sermaye haline gelmektedir.

Bütün toplumsal sermayenin kâr haddinde meydana gelen indirim eğiliminin, sermayenin değersizlendirmesi ve aşırı-birikimi süreçlerinin incelenmesi her halde çok faydalı olur. Ama, Pena'nın belirttiği gibi, kapitalizmin geleceğini tâyin eden unsur, sermaye biriktirme imkânsızlığı değil, toplumsal sermayenin üretim gelişmesi sürecindeki objektif ve sübjektif çelişmelerin keskinleşmesidir. Sosyalist devrimin maddi ve siyasi şartlarını yaratan bu çelişmelerdir.

Antonio Pesenti (İtalya)'ye göre, sermayenin örgensel yapısındaki yükseleş, sermayenin üretim gelişmesinin karşılaştığı ve günden güne artan güçlüklerin bir nedenidir. Bu güçlükleri aşmak, kâr haddinin düşüşü ile ilgili kanunun etkilerini azaltmak üzere yapılan teşebbüslerin sonucu olarak, tekeldicivlet kapitalizmi iktisat alanına yaptığı müdahaleyi artırıyor. Kâr haddinin düşüşü kanunu ile, artı-değerde tutarın ve oranın artışı arasında çelişme yoktur. («Tekelci Sermaye» adlı kitaplarında, Amerikan iktisatçıları P. Baran ve P. Z. Sweczy'nin iddialarının tersine. Ve Marks'ın *Kapital*'in üçüncü cildinde, XV. bölümünde gösterdiği gibi.)

Artık-değer er-geç sermaye haline geliyor. Bu sermaye de örgensel yapısı düşük olan iktisadi sektörlerden (hizmetler, küçük ticari üretim, az gelişmiş bölge ve ülkeler) kazanç çıkarmaya bakıyor. Ama bütün bunlar, kapitalist sistemin yozlaşmasına engel olamıyacak geçici sonuçlardır.

Tudor Postolache'a göre ise: bugünkü haliyle kapitalist üretim gelişmesinin başlıca etkenlerinden biri, gelişmiş bir kapitalist devletin, muazzam para kaynaklarından faydalanma imkânlarıdır. Bu paraların büyük bir kısmı, kapitalist işletmelerin sağladığı kazançlardan çıkıyor. Postolache'a göre, bu işletmelerin birikim imkânları hiç azalmamış, tersine durmadan artmaktadır. Bunun nedeni de, bugünkü şartlar içinde sabit sermayenin üretim gelişmesindeki özelliklerdir. Bugün amortisman sermayesini, devamlı şekilde, gelişmiş üretimin ihtiyaçlarına ayırmak mümkündür. Örneğin, Amerikada, amortisman sermayesinin sadece %58'i sabit sermayeyi tamamlamak üzere kullanılıyor. Üst tarafı yatırımlara ayrılabilir. Sabit üretim sermayesinin artmasına yol açan faktörler üretimin toplumsal şekline bağlı değildir. Ama sosyalist ülkelerde bu faktör-

lerin etkileri bütün toplumun yararına işliyor. Kapitalist ülkelerde ise, bu etkiler tekellerin hâkimiyetini arttırıyor, tekелci devletçe alınan kararların finansmanını kolaylaştırıyor.

Kapitalist devletin, burjuva sınıfının kazançlarından bir kısmını ele geçirmesini sağlayan önemli bir neden de, teknik ilerlemenin niteliğinde meydana gelen büyük değişikliklerdir. Geçen yüzyılın sonlarında ve XX. yüzyılın başlarında, sermayenin örgensel yapısında yükselme eğilimi görülmüyordu. Ama, iki dünya savaşı arasında, ve özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, ters eğilim kuvvetle belirmiştir. Son zamanlarda, sermayenin örgensel yapısında beliren gelişimin nedenleri çeşitlidir (özellikle, üretim mekanizmasının modernleştirilmesi, bir yandan, emek araçlarındaki faal kısmın gittikçe önem kazanması, öte yandan konut yapımına ayrılan yatırımların azaltılması, iptidai madde, üretimi büyük yatırım isteyen yakıt ve elektrikte sağlanan tasarruf, makine ve donatım üretiminin artması, üretim araçlarının daha iyi kullanılmasını sağlayan üretim yeğînleşmesi vb.) Sermayenin örgensel yapısında görülen düşüş eğilimini hafifleten, ama büsbütün ortadan kaldırmayan bazı etkenler vardır (özellikle makine ve araçların «mânen» hızla eskimesi). Bununla beraber, bugünkü başlıca eğilimin, sermayenin örgensel yapısında görülen düşüş olduğunu söyleyebiliriz.

Milos Cihak (Çekoslovakya) görüşlerinde o kadar ileri gitmedi. Cihak'ın belirttiği gibi, son zamanlarda bazı iktisatçılar şu görüşe varmıştı: sermayenin örgensel yapısındaki gelişme muhakkak yukarı doğru bir çizgi izlemez, teknik ilerlemenin çeşitli tipleri arasında çeşitli karışımlar mümkündür. Somut belirtileriyle iktisadi gelişimi, bilimsel ve teknik devrimi inceleyerek bu varsayımın (faraziyenin) doğru olup olmadığını tetkik etmek faydalı olur.

Çevrimler ve çevrimlere karşı alınan tedbirler

Tekelci devlet kapitalizmi, kapitalist çevrimlerde büyük değişiklikler getirdi. Raporunda bu konuda en çok bilgi veren *Ludek Urban* (Çekoslovakya) oldu. 1930 yıllarındaki durumdan farklı olarak, tekелci devlet kapitalizmi sayesinde, kapitalizm, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, talepte denge sağlayıp oldukça yüksek bir düzeyde tutabildi, milli gelirden nispeten düzenli ve hızlı bir artış sağlayabildi. İşsizliği de azaltabildi. Bununla beraber, tekелci devlet kapitalizminin, çevrimlere karşı aldığı tedbirlerin etkisi çok sınırlı kaldı. Örneğin, fiatlarda ve ödeme bilançosunda denge korunmakla beraber, işsizliğe büsbütün engel olunamadı. Bu nedenle de bazan, iktisadi artışın temposunu yavaşlatmak, talebi sıkıştırmak, «aşırı-gelişim»e karşı savaşmak zorunluluğu meydana geldi. Bu da,

çoğu zaman, yatırımlarda bir indirim gerektirdi. İngilterede ve Amerikada üretim hacmi bile azaldı.

Urbana göre, çevrimlere karşı alınan tedbirlerin yetersizliğinin nedeni, kapitalist ilişkilerin gerçekten ilerici bir nitelik taşıyacak, yeni bir vergi sisteminin uygulanmasına engel oluşudur. En düşük gelirlerle orta gelirler arasındaki fark azaldı, ama orta ve yüksek gelirler arasındaki uçurum yine derindir.

Josef Zawadski (Polonya) ye göre, *Urban*, tekelci devlet kapitalizminin çevrimlere karşı alabileceği tedbirlerin gerçek etkililiğini mübalâğa etmektedir. *Zawadski*'ye göre, burjuva devletleri ve burjuva ekonomisi kendilerine, çelişmeli amaçlar tayin ediyor. Gerek nazariye, gerek tatbikat bakımından bunlara çözüm yolu bulunamaz (özellikle hem paranın dengesini korumak, hem işsizliğe yol açmamak sorunu, ödeme bilançosu dengesiyle sendikalarla işverenler arasında, toplu sözleşmelerin hazırlanmasında tam anlamıyla özgür tartışmaların bir arada sağlanması sorunu vb.) Amerikayı örnek getiren *Zawadski*'ye göre, kamu masrafları çoğu zaman esnek değildir. Bu yüzden de, burjuva devletin çevrimlere karşı başvurabileceği yollar da çoğu zaman çok sınırlıdır.

Raporunda aynı sonuca varan *Antonio Pesenti* de, kapitalistlerin arzuladığı «denge içinde gelişme»nin imkânsızlığını belirtti. Çevrimsel gelişim kanunu değerini kaybetmemiştir. Zararları kitlelere yükleyen, uzun bir süre içinde dağıtan tedbirlere başvurularak, çevrimsel iniş-çıkışların keskinlikleri azaltıldığı zaman bile, orta kapitalist sektörde (Piza Üniversitesinde yapılan incelemelerin belirttiği gibi) çevrimsel salınımlar, tekelci endüstridekilere nispeten, daha belirlidir.

Klasik çevrimin gelişmesinde meydana gelen değişiklikler ve bu değişikliklerin nedenleri konusunda, *Jacques Natan*, *Urban*'ın görüşüne katılıyor. Ama *Natan*, bu nedenlere, başlıca faktörlerden biri diye baktığı bir unsur daha katıyor. Bu da, sabit sermayenin üretim gelişmesinde, üretim-tüketim oranında, toplumsal üretim gelişiminin I ve II. kesimleri arasındaki ilişkilerde, üretimin yapısında meydana gelen değişikliklerdir. Tekelci devlet kapitalizminin çevrimlere karşı uyguladığı politikanın başlıca amacı, *Natan*'a göre, yatırımlar alanındaki iniş-çıkışlara son vermek, üretim artışıyla birikim oranındaki değişimler arasında en mükemmel oranı sağlamaktır. Ama uzun-vadeli kapitalist plânlamanın dolaylı metotlarıyla bu amaçları gerçekleştirmek zordur. Örneğin, Amerikada, çevrimsel gelişimi, vergi politikası yoluyla düzene sokma teşebbüsleri, çok kısmi sonuçlar vermiştir. Bundan da kaçınılmaz, çünkü klasik burjuva iktisadi yönetim sistemini koruma isteği ile, devletin kullandığı yeni düzenleyici metotlar arasında mutlaka çatışmalar meydana gelir.

Emile Bjarnason (Kanada)'un belirttiğine göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra patlak veren buhranların eskilerine nispetle çok daha hafif geçtiği söylenir. Ama bir bakıma, bu görüşün gerçeğe ilgisi yoktur. Çünkü İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki bunalımlar birçok yönden hiç eşi

bulunmayan 1929–1933 büyük buhranıyla mukayese ediliyor. Üstelik, kapitalist hükümetler, toplumsal tedbirlere ve çevrimlere karşı savaştan bir iktisadi politikaya başvurarak, bunalımın şiddetini bir dereceye kadar azaltabiliyor.

Bununla beraber, bunalımlar bir gerçektir. İkinci Dünya Savaşından bu yana, 1949'da, 1954'te, 1957'de, 1960'da, herbiri öncekinden daha şiddetli, dört bunalım gördük. Çevrimlere karşı her seferinde daha geniş ölçüde uygulanan tedbirler sayesinde bu bunalımlar nispeten kısa sürdü. (Bu tedbirlerin bazılarını sayalım: İşverenlere çok elverişli şartlarla sağlanan yedek krediler yoluyla yatırımları teşvik edici mali tedbirler; emekli maaşlarını ve sosyal sigortaları yükselterek, satın alma gücünü yükseltme amacını güden tedbirler; ev inşaatını teşvik eden tedbirler vb.)

Bu tedbirler, bunalımların felâket halini almasını önledi, ama tedavüldeki para miktarının artmasına yol açtı. Tekeller – piyasa şartlarının buna müsaade ettiği kadar – fiatları arttırmakla tepki gösterdi. Meydana gelen enflasyon, iskonto haddinin yükselmesine, arsa fiatlarının fırlamasına vb. ye yol açtı. Bu da tekellerin ekmeğine yağ sürdü. Ama iskonto haddinin yükselmesi ve para piyasasındaki devamlı gerilim hükümetlerin bunalımlara karşı başvurabileceği mücadele olanaklarını azaltmaktadır.

Bjarnason, burjuva devletin çevrimlere karşı başvurduğu en etkili tedbirler arasında askeri masrafları da sayıyor. Urban ise bu görüşe katılmıyor. Askeri masrafların büyük bir kısmı silâhlanmaya gittiği için, bu masrafların etkisi azalıyor. Askeri masraflar bir dereceye kadar, talebi, satın alma gücünü dengeleştiriyor, işsizliğe engel oluyor, ama yine de bunlar bunalımlara karşı gelebilecek bir denge etkeni teşkil edemez. Bazan da tam aksi etkileri oluyor. Örneğin, Amerikada, askeri masraflar çevrimin gelişimine tam paralel bir gelişim takip etmektedir: Çevrimin çıkış evresinde, masraflar arttı, iniş evresinde ise azaldı. Üstelik masrafların hacmini ve yapısını tâyin eden çevrimin evreleri değil, gelecekteki harbin ihtiyaçlarıdır.

Yeni bir olay: Entegrasyon

Sermaye ve mal ihracı, işçilerin bir ülkeden başka bir ülkeye göçetmesi kapitalist düzende yeni olaylar sayılamaz. Bununla beraber, bu olaylar, İkinci Dünya Savaşından sonraki entegrasyon'la en kesin şekillerine varmıştır. Tekelci devlet kapitalizminde, milletlerarası birleşme (entegrasyon) önemli bir unsur haline geldi. Bu unsuru hesaba katmazsak, tekelci devlet kapitalizminin birçok yönünü anlamamıza imkân olmaz.

Abram Mileikovski (Sovyetler Birliği)'nin belirttiğine göre, emperyalist entegrasyon'un kökleri, devletlerarası üretim ilişkilerini, üretici güçlerin gelişim ihtiyaçlarına uydurmak zorunluluğundadır. Avrupa İktisadi Birliği

ve Avrupa Gümrüksüz Pazar Birliği içinde sanayi mallarına konulan gümrük resimleri kaldırıldığından beri, Batı Avrupada, sermayenin, ihtisasın ve kooperasyonun günden güne daha milletlerarası bir netilik kazandığı görülmektedir. Ticarete liberalizasyon sisteminin kabulü, sermaye ve işçilik ihracına gösterilen özgürlük, kapitalist dünya ekonomisinde yeni bir olayın ortaya çıkmasına yol açtı: Avrupanın iktisadi entegrasyonu olayı.

Mileikovski'nin belirttiğine göre, rekabet yüzünden Batı Avrupanın kapitalist ülkeleri, Amerika Birleşik Devletlerinin iktisadi gelişimini engelleyecek, etkisiz bırakabilecek hale gelmek için, bütün imkânlarını birleştirme yollarını arama zorunda kalıyor. İngiliz Başbakanı Harold Wilson'un ileri sürdüğü «Avrupa Teknoloji Birliği»nin kurulmasıyla ilgili projenin de amacı budur. Batı Avrupa tekelleri için, 1960 yıllarının başlarından beri Amerikanın dünya piyasalarında giriştiği karşı-saldırıya engel olabilecek tek yol, sermayenin birleşmesi ve merkezleştirilmesi, yani daha da sıkı bir entegrasyondur.

Rekabetin bugün aldığı şekiller gözönünde tutulunca, milletlerarası iş bölümü bugünkü düzeye varmışken, Batı Avrupa tekellerinin entegrasyon'dan vazgeçmesi, yahut vazgeçmek istemesi ihtimali pek uzaktır. Entegrasyon artık gerçekleşmiştir. Emperyalistlerarası rekabetin bugün baş vurduğu metotları tayin eden, entegrasyon'dur.

Amerikanın da, Kanada ile entegrasyonunu hızlandırması, Kuzey Amerikanın bütün imkânlarını merkezleştirecek yeni bir iş bölümü sistemi kurmaya çalışması, bir tesadüf değildir, elbet. Amerika-Kanada otomobil endüstrisinde bir ortak pazarın kurulması bu yolda atılmış ilk adımdır. Japon tekelleri de, Güney-Doğu Asyada bir ortak pazar kurarak, durumlarını kuvvetlendirmeye bakıyorlar. Avustralyayı ve Yeni-Zelandayı kendi işbölümü alanlarına çekmeye çalışıyorlar.

Zdenek Bednarik (Çekoslovakya) bu görüşlere katıldı. Konuşmasında belirttiği gibi, Marksist siyasal ekonomisi, Mileikovski'nin belirttiği sonucu (yani entegrasyonun artık emperyalistlerarası rekabetin bugünkü metotlarını tayin eden bir olay olduğunu) uzun süre kabul etmek istemedi. Eskiden, entegrasyonun Batı Avrupada tutunması – harbe hazırlık gibi – siyasi nitelikte sübjektif faktörlerle izah ediliyordu. İktisadi gelişime, bilimsel ve teknik devrime bağlı objektif süreçleri yeterince hesaba katılmıyordu. Bu süreçlerin rolünü iyi anlamak, entegrasyondan doğan çelişmelerin keskinleşmesine, entegrasyona son verebilecek bir bunalım diye bakmamak gerek. Ama hiç şüphesiz, bu çelişmeler keskinleşmiştir – özellikle 1960 yıllarında.

Bundan önce bir gümrük birliği kurmak üzere çabalar sarfedilirken, bugün artık mesele, entegrasyonu tamamlanmış iktisadi sistemin işlemini sağlamaktır. Milletler – üstü bir teşekkül kurulmaktadır. Bu entegrasyonun gerektirdiği iktisadi doktrin tespit edilmektedir. Hiç şüphesiz, çeşitli hükümetlerin çıkarları arasında yine çatışmalar olacaktır. Öte yandan, iktisadi entegrasyonun bugünkü düzeyinde bazı siyasi sorunları

çözümleme zorunluluğu da belirmiştir. Bununla beraber, bu entegrasyon yine de otonom bir gelişim gösterebilecek durumdadır (siyasi çelişmeler bu gelişimi engellemediği takdirde; örneğin, 1965 de tarımsal sorunlara bu çözümleri aranırken olduğu gibi). Ama Mileikovski'nin belirttiği gibi, entegrasyonun, Avrupa İktisadi Birliğindeki ülkelerin yönetici çevrelerinin temel çıkarlarına uygun düştüğünü unutmamalıyız. Bu yüzden de bu yönetici çevreler daima uzlaşmaya hazırdır.

Bu süreçleri göz önünde tutunca, Avrupa ekonomisinin ortaya çıkarttığı bir takım sorunun üzerinde durmak zorunda kalıyoruz. (Özellikle, bilimsel-teknik ilerleme ile, az gelişmiş ülkelere yapılan yardımla ilgili sorunlar.) Örneğin, kapitalist ülkelerle sosyalist ülkeler arasında işbirliği olanakları belirmeye başlamıştır. Hiç şüphesiz, Batı Avrupada kurulan birliklerin emperyalist niteliğine göz yumulamaz. Ama bu birliklerin ticaret alanında her yerde ve her zaman ayrıcalık siyaseti uygulayacaklarını sanmak yanlış olur. Bednarik'e göre, bütün Avrupanın iktisadi gelişimini sağlamak için, Ortak Pazarın ve gümrük sisteminin varlığını hesaba katacak, her iki tarafa faydalar temin edecek çözümleri bulmak lâzım. Bütün bu sorunların incelenmesi sadece iktisadi değil, siyasi bakımdan da önemlidir, çünkü iktisadi sorunlara çözümleri bulunmadan, Avrupanın güvenliğini sağlamak imkânsızdır.

Christian Vernay ile *Tudor Postolache* da kapitalist entegrasyonun çelişmeli niteliğini belirttiler. Gerçekten entegrasyona girmiş teşekküllerin etraflarına çektikleri gümrük duvarları, günden güne daha esnek bir hale gelmektedir.

Kapitalist ülkeler arasındaki çelişmelerin keskinleşmesi ve gelişimlerdeki eşitsizlikler

Lenin'in tespit ettiği «kapitalist ülkelerin gelişimindeki eşitsizlikler» kanununun doğurduğu emperyalistlerarası çelişmeleri hesaba katmadıkça, kapitalist sistemin bugünkü durumunu; kapitalist sistemle sosyalist dünya arasındaki güçler dengesini, iyi anlamak imkânsızdır.

Gheorghe Badrus (Romanya) raporunda bu kanunun etkilerini inceledi. Badrus, bu kanunun sadece emperyalist ülkelere uygulanabileceğini, sömürgelere ve bağımlı ülkelere uygulanamayacağını, emperyalist tekel-lerle bu ülkelerin sömürülen halkları arasındaki çelişmelerle ilgisi bulunmadığını ileri sürenlere karşı çıkıyor. Eşitsiz gelişim kanunu, kapitalist dünya sistemindeki bütün ülkelerin iktisadi ilerleyişi ve siyasi gelişimi arasında meydana gelen ilişkileri, bu ülkelerin – teker teker veya grup halinde – bu sistemden ayrılmasını, daha üstün bir sisteme – sosyalizme – geçmelerini sağlayacak şartları dile getirmektedir.

Hiç şüphesiz, iktisadi veya siyasi gelişimle kapitalist zincirden kopma olayı arasında dolaylı veya dolaysız bir bağıllık yoktur. Bu unsurlar arasında meydana gelen ilişki, kapitalizmin dış ve iç çelişmelerine dolaylı şekilde bağlıdır.

Abram Mileikovski, raporunda, sınıf mücadelesinin ve sosyalist başa-nıların etkisiyle, emperyalistlerarası çelişmelerde meydana gelen keskinleşmeyi inceledi. Mileikovski'nin belirttiğine göre, Ekim Devriminden sonra, karşıt iki üretim sisteminin rekabeti tarihin en büyük itici gücü haline geldi. Sosyalizmin dünya düzeyinde elde ettiği zaferler, kapitalizmdeki genel buhranı keskinleştiren başlıca etkenlerden biridir. Bu zaferler, emperyalistlerarası çelişmelerde başkalaşmalara yol açıyor, bu çelişmelerin emperyalist dünya savaşları haline gelmesi ve yayılması olanaklarını sınırlandırıyor.

Bazı Marksistlerin ileri sürdüğü iddiaların aksine, sosyalist zaferler, iki karşıt dünya sistemi arasında kaçınılmaz bir dünya savaşına; emperyalist çelişmelerin daha vahşi, daha hoyrat bir nitelik kazanmasına, (ki bu da kapitalist dünyanın başlıca devletleri arasında kaçınılmaz bir savaşa götürür) muhakkak yol açmaz.

Sosyalist güçlerin elde ettiği zaferler, kurtuluş uğrunda savaşan halkların hareketi karşısında, dünya emperyalizmi güçlerini birleştirmeye çalışıyor. Kapitalizm tarihinde ilk defa olarak, bütün büyük kapitalist devletleri birleştiren bir askeri ittifak sistemi, İkinci Dünya Savaşından sonra kuruldu. Şurası da muhakkak ki: emperyalist ülkelerin yönetici çevrelerinin birbirlerine sağladığı yardımlar, devrimci hareketlere karşı yürütülen savaşta önemli rol oynadı, emperyalistlerarası çelişmeleri oldukça hafifletti. Sosyalist başarıların etkisiyle alanı darlaşan, ama ilk defa bir dereceye kadar birliğini gerçekleştiren emperyalist kuvvetler kampında, nitel başkalaşmalar meydana geldi. Eski «Büyük Devletler Birliği» ortadan kalktı. Dünyanın en militarist devleti haline gelen, muazzam iktisadi olanaklara sahip olan Amerika Birleşik Devletleri, bugün artık devletler üstü bir ülke haline geldi.

Tudor Postolache şu noktayı hatırlattı: tekelci devlet kapitalizmi çerçevesi içinde, emperyalist ülkeler arasındaki güçler dengesi boyuna değişmektedir: kapitalist dünyada Amerika, sanayi alanında kendine ezici bir üstünlük sağladı. Bununla beraber, diğer kapitalist ülkeler de üretimlerini ve dış ticaretlerini daha hızlı tempolarla geliştirdiler. Bu da Amerikanın durumunu nispeten zayıflattı. Son zamanlarda, kapitalist dünya iktisadında, durumunu tekrar güçlendirmeye başlamışa benziyor. Ama bütün diğer kapitalist ülkelerin iktisadi gelişme düzeyi, İkinci Dünya Savaşından sonrasına göre, çok değişmiştir. Bu yüzden de, mücadele ve çatışmalar fevkalâde şiddetli oluyor.

Hannes Wunderlich (Demokratik Almanya Cumhuriyeti)'nin belirttiğine göre, Batı Alman sermayesiyle, en gerici Amerikan tekelci çevrelerinin çıkarları, birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Ama Batı Alman emperyalizminin

siyasi etkisi, bugün artık nispeten sınırlıdır. Oysa bugün etki alanları ve pazarları yeniden bölüşmek üzere yürütülen, kapitalist dünyanın iktisadi ve siyasi gelişimindeki eşitsizlikler yüzünden çok keskinleşen savaş, Batı Alman kapitalizminin karşısına çok karmaşık sorunlar çıkarmaktadır.

*Mileikovski'*ye göre, sosyalizmin elde ettiği iktisadi zaferler, iki sistem arasındaki iktisadi rekabette sağladığı başarılar, kapitalist dünyanın içindeki bölünmeleri keskinleştiren, emperyalist devletlerin etki alanını daraltan, kurulan askeri blokları çöktüren, emperyalist kampın nisbi birliğini zedeleyen etkenlerden biridir. NATO'ya dahil ülkelerle sosyalist ülkeler arasında, ticari ilişkilerin, hattâ uzun-vadeli bilimsel ve teknik işbirliği ilişkilerinin kurulduğunu ve geliştiğini görüyoruz. Avrupa kıtasında kapitalist Batı ile sosyalist Doğu arasında devamlı iktisadi ilişkiler eğilimi, niteliği bakımından yepyenidir. Bu eğilim, bugüne kadar iki dünya savaşının facialarını yaşamış olan Avrupanın barış sorununun çözülmesine yardım edecek önemli bir etken olabilir.

Emperyalist ülkeler arasında beliren bölünme ve bölge bölge rakip birlikler kurma eğilimi yanısıra, ikinci bir eğilim – ortak amaçları gerçekleştirebilmek üzere emperyalist kampın birliğini koruma eğilimi – meydana çıkmıştır. Bu karşı -- eğilimin siyasi temeli bellidir. Ama bu eğilim, sermayede, bölgesel entegrasyon çerçevesini aşan, gittikçe artan bir birleşme temeline de dayanıyor. Muazzam yatırımları değerlendirmek üzere kurulan milletlerarası konsorsyomların sayısı durmaksızın artıyor. Üçüncü dünya ülkelerinde, bu konsorsyomlar kolektif diyebileceğimiz bir yeni-kapitalizmin iktisadi temelini teşkil ediyor.

*Victor Perlo'*nun belirttiğine göre, tekelci devlet kapitalizmine dahil çeşitli sistemlerin varlığı, endüstrisi çok gelişmiş ülkelerin Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerini sömürmesine bağlıdır. Bu şartlar içinde, tekelci devlet kapitalizmi kapitalist ülkelerde sınıf çatışmalarının gelişmesini hızlandırdığı gibi, milli kurtuluş hareketinin de gelişmesini hızlandırıyor.

Ismail Sabri (Birleşik Arap Cumhuriyeti) gelişme yoluna yeni girmiş ülkelerin çağdaş dünyadaki yerini tespit etti, yeni-sömürgeci metotlarla nasıl sömürdüklerini anlattı. Sömürge halklarının yürüttüğü güçlü milli kurtuluş hareketi karşısında, emperyalistler dolaysız egemenlik şekillerinden vazgeçmek zorunda kalıyorlar. Ama az gelişmiş halkların sinsi sömürsüz kapitalizmin niteliğinden ayrı tutulamaz.

Ismail Sabri, bu yeni tip sömürünün aldığı başlıca şekilleri anlattı, ve daha çok eşit-olmayan ticaretin üzerinde durdu. Yeni olan unsur şudur: gelişme yoluna yeni giren ülkelerde emperyalistler iptidai maddeleri basit şekilde işliyecek milli sanayilerin kurulmasına yardım etmektedir. Amaç, bu ülkelerin ucuz elemeğini, dolaylı bir yoldan daha çok sömürmektedir. Bu ülkelerde kurulan tekstil endüstrisinin gelişmesi, bu sömürünün bir örneğidir. Fiatları durmadan düşen dokumalar, fiatları durmadan yükselen makinelerle, çeşitli yapım mallarıyla, donatım malzemesiyle

değiş tokuş ediliyor. Üstelik, gelişme yoluna yeni girmiş ülkelerde kurdukları işletmelerde fevkalâde ucuz el emeğinden dolaysız şekilde faydalanabildikleri için de, tekeller muazzam kârlar elde edebiliyor. Öte yandan, emperyalist devletler, yetişen kalifiye genç kadroyu dışarı çekiyor, bazı ülkeler böylece en dinamik unsurlarını kaybetmiş oluyor.

Nihayet, gelişme yoluna yeni girmiş ülkelerin talanında başvurulmuş en kurnaz metotlardan biri bu ülkeleri boyunduruk altında tutmak üzere kullanılan yatırımlar ve «yardım»larla ilgili oyunlardır.

Böylelikle, üçüncü dünyanın sömürüsü, tekerci devlet kapitalizminin çok önemli bir yönünü teşkil ediyor. Tekellerin hâkimiyetine karşı yürütülecek bilinçli bir mücadele bu yönü de gözönünde tutmak zorundadır.

Orta bir gelişme düzeyine varmış olan ülkelere, çağdaş kapitalizm, eşit-olmayan gelişme kanununun etkisiyle meydana gelen özellikler taşımaktadır. Juan Vicens (İspanya)'in belirttiği gibi, Avrupada, bu kategoriye giren ülkelerin çoğu kapitalist sistemden ayrılmıştır (Yugoslavya, Romanya, Polonya vb.) Arjantin, Şili ve Meksika gibi ülkeler bu tip kapitalist ülke haline gelmiştir veya gelmek üzeredir. Avrupada, İspanyayı, Portekizi, Yunanistanı ve İrlandayı da bu kategoriye dahil edebiliriz. Bu ülkelere 1960 yılları başlarında, nüfus başına düşen ortalama yıllık milli gelir 320 doları – yani Batı Avrupanın büyük devletlerindeki gelirin dörtte birini – buluyordu.

Hiç şüphesiz, bu ülkeler arasında, çok büyük farklar vardır. Ama bugünkü iktisadi durumlarının niteliğini tayin eden bazı ortak özellikleri vardır; nüfusun büyük bir kesimi tarımda çalışır; birikim kaynakları sorunu çok keskinleşmiştir; tarımda hâlâ (yayıcı) ekstansif metotlar uygulanır; bazan tarımda tek tip üretim görülür, başlıca sanayiler, tüketim malları üretimi ve maden çıkarma endüstrisidir; başka bir deyişle, çağdaş üretimde şart olan bir takım sektörler kurulmamıştır; çalışma çağına gelmiş halkın bir kesimi iş bulamaz, bu da büyük ölçüde başka ülkelere göçmesine yol açar.

Bu ülkelere gerikalmışlığın nedenleri arasında, Vicens'in belirttiği gibi, feodal kalıntılar, (İspanyada ve Portekizde) ve yabancı sermayenin sızmasını sayabiliriz. Güney Avrupa ülkeleri, bazı iktisatçıların utanmadan «az gelişmişliğin faydaları» dedikleri unsurlardan, başka bir deyişle, bugün çağı geçmiş üretim metotlarına ve tekniklere başvurarak (yayıcı) ekstansif bir kapitalist gelişme olanaklarından yararlanmaya çalışıyorlar (ve bunlardan kısmen faydalanıyorlar); ucuz beratların satın alınması; bugüne kadar ithal malı olmuş bazı malların üretilmesi; kapitalist ilişkilerin yeni bölgelere yayılması, ucuz el emeği ihracı vb.

Ama böyle bir ülkenin bugün bu şartlara dayanabilmesi için, bir savunma sistemine ihtiyaç vardır. Avrupanın en geri kalmış ülkelerinde, gümrük sistemiyle korunma metotlarının önemi bundandır. Ama bazı hallerde bu sistem de yetersiz kalıyor, bazan da faydasından çok zararı

oluyor. Etkisi her zaman sınırlıdır. Özellikle İspanyada ve Portekizde, bu sistem, burjuvazinin büyük toprak sahipleriyle varmış olduğu bir uzlaşmanın sonucudur. Bu sistem «sanayiciler yaratıyor» ama, aynı zamanda feodal kalıntıları ve tarımdaki gerikalmışlığı devam ettiriyor.

Avrupanın güneyinde bazı büyük kapitalist şirketler, serbest rekabet aşamasını tamamlamadan, tekniği ilerletmeden, üretim gücünü yükseltmeden, tek el şekline geçiyor. Kontrolleri altında bulunan sermayenin hacmine bakılırsa, Portekizde, İspanya, Yunanistanda zengin Avrupa ülkelerindeki teşekküllerle mukayese kaldırır konsoryomlar, banka grupları, babadan oğula geçen dev ticaret firmaları görülmektedir.

İspanyada ve Portekizdeki faşist rejimlerin varlığı, Yunanistanda fevkalâde gerici bir askeri diktatora rejiminin iktidarda bulunması, bu ülkelerdeki hâkim sınıfların daha dengeli toplumsal şekiller kurmaktan aciz olduklarını gösterir.

Juan Vicens, İspanyayı ele alarak, feodalizm kalıntılarının bulunduğu ülkelerde tek elci hâkimiyetin özelliklerini anlattı: bürokratik şekilde yönetilen bir iktisadi sistem, çağı geçmiş yapıların devamı. Devletin iktisadi hayata kaba müdahalesi, önemli bir kamu sektörünün varlığı vb.

Kapitalizmin usa aykırı niteliği-sosyalist temellerin hazırlanması

Lenin, kapitalizmi, çürüyen, can çekişen bir sistem diye tanımladı. Yuvarlak masa toplantısına katılanların, çağdaş kapitalizmi incelerken belirttiği görüşler, bu tanımlamanın bugünkü gerçeklere ne kadar uygun düştüğünü gösterdi.

Çeşitli konuşmacılar, kapitalizmin nasıl günden güne çürüdüğünü, toplumsal ilerlemede bir çeşit böbrek rolünü oynadığını belirttiler.

Emperyalizmin bu görünüşü üzerinde duran Abram Mileikovski'nin belirttiğine göre: kapitalizmin içinde yeni bir nitelik taşıyan kanunların etkilerini keşfeden Lenin, kapitalizmin bu yeni aşamasına emperyalizm adını verdi, o zamana kadar dışa yayılma politikasını tanımlayan bu terimin, tek elci kapitalizmin siyasi ve iktisadi niteliğine daha uygun düştüğünü hatırlattı.

Zdenek Bednarik ise şunu belirtti: çağdaş kapitalizmin özelliğini teşkil eden ve hâkimiyeti bir merkezde, birkaç elde toplayan eğilim, politikayı olduğu kadar iktisadi da etkiliyor. Neticede, hem içte hem dışta hegemonya eğilimi meydana geliyor.

Bu eğilimleri ele alan Hannes Wunderlich, tek elci hâkimiyetle demokrasinin bir arada bulunmayacağını söyleyen Lenin'in bu tezini, Bonn hükümetinin izlediği politikaya uyguladı, ve bu politikanın tezin doğruluğunu

ispatladığını gösterdi. Federal Almanya Cumhuriyetindeki durum, tekel-lerin ülke hayatının her alanına müdahale ettiğini belirtiyor. İç politikanın gerici niteliği arttıkça, Batı Alman emperyalizminin saldırganlığı da artıyor, ve Avrupadaki uluslararası gerilimin başlıca kaynağı haline geliyor.

Zdenek Bednarik'in dediği gibi, İkinci Dünya Savaşından bu yana sosyalist sistemin kurulmasıyla emperyalizmin milletlerarası durumunda güçsüzlükler belirip geliştikçe, gerici ve saldırgan eğilimler de keskinleşmiştir. Güçsüzleşme sürecini durdurmaya çalışan emperyalizm, sosyalizmi geri püskürtmeye çalışıyor, hattâ şartlar elverişli olsa, onu yok etmeye kalkışacak. Viyetnam'da ve daha başka yerlerde girilen maceraların asıl nedeni budur.

Abram Mileikovski'ye göre, dış pazarları ve yabancı ülkeleri ele geçirmek üzere rakiplerine karşı yürüttüğü mücadele yüzünden burjuvazi eskiden beri ordular kurmak, bu orduları en şiddetli silâhlarla donatmak zorunda kalmıştır. Hayatının son yıllarında, yani emperyalist dönemin eşliğinde, Engels, bütün milletlerin hayatında, Avrupanın bütün kaynaklarını yutacak dev ordular besleme zorunluluğunun birinci plâna geleceğini; muazzam ölçülere varan militarizmin, kendini besleyen ekonomiyi ölüme sürükleyecek, dünyayı yok edecek harplerle sonuçlanacağını endişe ile söylüyordu.

İktisada verilen askeri nitelik, bazı emperyalist devletlerde, özellikle Amerikada, fevkalâde artmıştır. Tudor Postulache'a göre, bu da sermayede ve üretimde önemli bir merkezleşme ve yoğunlaşma faktörü haline geliyor, devlet müdahalesinin en keskin şekiller aldığı alanı teşkil ediyor. Amerikada, bilim, teknik, sanayi, araştırmalar alanlarında en önemli sektörler askeri amaçlara ayrılmaktadır. Örneğin, askeri üretime düşen pay, uçak endüstrisinde % 95'i, elektronikte % 50'yi buluyor, gemi inşaatında % 60'i geçiyor. Askeri bütçeye ayrılan krediler dev ölçüler almaktadır.

Şu önemli noktayı belirtelim: askeri kredilerin en büyük kısmı, Savunma Bakanlığınca çok büyük tekelere yapılan siparişlerin ödenmesine ayrıyor. İkinci Dünya Savaşında, Amerikanın en büyük 100 tekeli askeri siparişlerin % 66'sını alıyordu. Son yıllarda ise bu oran % 75'e yaklaşmaktadır.

İktisadın askeri amaçlara ayrılışını ve çağdaş emperyalizmin saldırganlığını ele alan Francisco Mieras (Venezuela) şu noktanın üzerinde durdu: emperyalist ülkelerin üçüncü dünyayı nasıl sömürdüğünü incelemeden, emperyalizmin gerici niteliğini anlayamayız. Mieras, bu sömürüyü, «kapitalizmin en korkunç hastalığı» diye niteledi.

Ramon Pena'ya göre, kapitalizmin içindeki çelişmeler, bu sistemin gerici ve usa aykırı niteliğini dile getirmektedir. Pena'nın belirttiğine göre, İkinci Dünya Savaşından sonra, kapitalist üretim de, prodüktivitede, artı-değerde vb. muazzam bir artış, o zamana kadar eşi görülmemiş bir gelişme dönemi geçirdi. Ama ücretlileri sömürme olanaklarını artıran bu gelişme,

toplumsal çatışmaları da keskinleştiriyor. Böylelikle, şiddetli karşıtlıklarla dolu bir ortam meydana geldi: bir yandan, hayat seviyesinde ya nisbi, yahut da belirli bölgelere, belirli çevrelere özgü bir yükseliş meydana gelmekte; öte yandan, Viyetnam savaşı gibi, şiddet ve zorbalık gösterileri, sömürgeci müdahaleler, «yeni-kapitalist» toplumların insanlığa yakışmayan davranışları çoğalmaktadır.

Christian Vernay'ye göre, toplumsal alanda, tekelci devlet kapitalizmi, sosyal kalkınmanın objektif olanaklarını geliştirmeye devam ediyor, neticede yeni ihtiyaçlar yaratıyorsa da, bu ihtiyaçları sağlama işini oligarşinin tekeline bırakıyor.

Böylelikle, iktisadi faaliyetin sonuçlarıyla toplumun ihtiyaçları arasında bir uyumsuzluk meydana gelmiştir. Halkın gittikçe genişleyen kesimleri, içinde bulundukları şartlardan memnuniyetsizlik duymaktadır.

Kapanış konuşmasında, kapitalizmin bu yönü ile ilgili görüşleri özetleyen dergimizin başredaktörü Yuri Fratsev'in dediği gibi, kapitalizm, faşizme, gericiliğe, harplara yol açan, bütün toplumun varlığını tehdit eden usa aykırı bir sistem haline gelmiştir.

Toplantıya katılanların hepsi şu görüşte birleşmiştir: tekelci devlet kapitalizminin insanlık için teşkil ettiği tehlikeyi ortadan kaldıracı için, tek yol, bu kapitalizmin hâkimiyetine son vermektir. Birçok konuşmacı Lenin'in dile getirdiği görüşü hatırlattı: tekelci devlet kapitalizmi, kendi mahvını hazırlayan şartları yaratıyor. Bazıları Lenin'in «tekelci devlet kapitalizmi-sosyalizmi haber veren, maddeten hazırlayan sistemdir» sözünü hatırlattılar.

Bu görüşü inceleyen *Christian Vernay*, tekelci devlet kapitalizminin, ilerci bir toplum tipine, sosyalizme geçişin hem maddi, hem toplumsal şartlarını yarattığını söyledi.

Ramon Pena, tekelci devlet kapitalizminin bütün yapısında sosyalist unsurların belirdiğini, tekelci hâkimiyetin, kapitalist çelişkileri keskinleştirdiğini söyledi. Kapitalizmin hâkimiyet alanı genişledikçe, milletlerin, ailelerin, fertlerin hayatında, her alanda bezirgânlık hüküm sürüyor, emekle sermaye arasında olduğu gibi, daha geniş bir düzeyde, tekelleştirilmiş toplumla kişi arasında da çatışmalara yol açılıyor.

Ramon Pena'nın dediği gibi, kapitalizmin genel buhranının şartları ve ortamı işte budur. Kapitalizm bu ortamdan çıkamaz. Marksist teori, kapitalizmde üretimin muhakkak düşeceğini, pazarların muhakkak azalacağını, sosyalist devrimin ancak ve ancak devamlı bir yoksullaşmadan, şematik bir sosyal kutuplaşmadan çıkacağını iddia eden dogmatik görüşleri reddetti.

Ludek Urban, raporunda, çağdaş kapitalizmde ortaya çıkan, bu sistemin çürümeye yüz tuttuğunu, içinde sosyalist temellerin geliştiğini gösteren yeni unsurları saydı.

Rapor, iktisadi gelişmede özel çıkarların teşkil ettiği itici gücün gittikçe kısıtlandığını, bu gelişmenin çok daha geniş ihtiyaçlara tabi olduğunu göstermektedir. Örneğin, iktisadi gelişmeyi uzak olanaklara göre kontrol etme; tekeller ve büyük bankalar çerçevesinde beliren, ama kamu müdahalesi çok arttığı, millileştirilmiş sektör çok geliştiği için, devlet düzeyinde de dile gelen bir «sosyal görev mekanizması» kurma eğilimleri meydana geliyor. (Araştırmalar gibi) bazı faaliyet sektörlerinin özel teşebbüsün elinden alınması, kâr ölçüsünün hesaba alınmadığı alanın gelişmesi, bu eğilimin sonuçlarıdır.

Devlet bütçesi yolu ile yapılan milli gelir dağıtımı da pay mekanizmasının dışında kalan toplumsal, kolektif ihtiyaçlar adını alan ihtiyaçları gözönünde tutmaktadır.

Buna paralel olarak, büyük işletmelerde yönetimin memur-idarecilerin eline verilmesi de, yönetim göreviyle kapitalist mülkiyet arasındaki kopuşu dile getiriyor.

Ludek Urban kişisel ve kolektif tüketimdeki artışa aynı açıdan bakıyor. Bu artış, Urban'a göre, işçi teşkilâtlarındaki olduğunluğu gösteriyor, yürüttükleri mücadelenin sonucunu teşkil ediyor.

İktisadi ve siyasi alanlarda alınan kararlar üzerinde, işçilerin, özellikle sendikaların etkisi gittikçe artıyor.

Urban (ve bu konuyu ele alan bütün konuşmacılar) şu noktanın üzerinde ısrarla durdular: kapitalizmin içinde beliren sosyalist iktisadi ve toplumsal tohumlar, tek başına ve mihaniki olarak sosyalizmi zafere götürmez.

Ramon Pena özellikle bu noktanın üzerinde durdu. Tekelci devlet kapitalizminin içinde beliren sosyalist unsurların gelişme olanaklarına fazla değer vermenin hata olacağını söyledi. Pena'ya göre, Urban'ın konuşmasından, bugünkü kapitalist refahın kapitalizmi mihaniki olarak mahvedeceği anlamı çıkarılabilir. Pena'nın ısrarla belirttiğine göre, tekelci devlet kapitalizminin gelişimi konusunda tahminde bulunabilmek için, toplumsal ve siyasal faktörleri, sınıf mücadelesinin bugünkü durumunu ve sağladığı başarıları hesaba katmak şarttır.

Hannes Wunderlich'in belirttiği gibi, tekellerin hâkimiyeti ile, özellikle tekelci devlet düzenlemesi yoluyla müdahale eden devletin hâkimiyeti bir araya gelince, emperyalist iktisadın temelleri değişiyor, ama kapitalist rejimin objektif gelişme kanunları ve çelişmeleri devam ediyor.

Bütün konuşmacılar şu noktada birleştiler: sosyalizme geçiş; ilerici güçlerin, başta işçi sınıfının, köklü demokratik başkalaşmalar gerçekleştirmek üzere yürüttüğü savaşa bağlıdır.

Sınıf mücadelesinin yeni cepheleri

Tekelci devlet kapitalizminin gelişimi, bilimsel ve teknik devrimin gidişatı; işçi sınıfının, demokratik ve sosyalist güçlerin karşısına yeni sorunlar çıkarıyor. Kapitalist plânlama, tekelci devletin giriştiği millileştirmeler karşısında, burjuva devletin iktisat alanında oynadığı rolün önemi karşısında takılacak tutum nedir? Bugün devlette beliren anti-demokratik eğilimlere karşı gelmek için ne yapmalı? Kapitalist iktisadın gelişmesiyle sınıf yapısında meydana gelen değişmelerden ne gibi sonuçlar çıkartmalıyız? Tekelci devlet kapitalizmindeki çelişmelerden, bu sistemde ortaya çıkan sosyalist belirtilerden nasıl faydalanılır?

Bütün bu sorunlar yuvarlak masamızda uzun uzun tartışıldı.

Millileştirmeler uğruna yürütülen mücadelenin; sosyalist devrime yol açacak şartların hazırlanmasında kamu mülkiyetinin oynadığı rolün üzerinde çok duruldu.

John Campbell, toplantıda, «demokratik millileştirme» sözüne verilecek anlamın üzerinde durdu. *Campbell*, bu terimi, gerek «kapitalist millileştirme»den, gerekse «sosyalist millileştirme»den ayrı tutmaktadır.

Michele Rossi (İtalya) bunlara benzer noktalar üzerinde durdu; bugünkü şartlar içinde, millileştirilen sektörler özel tekellere hizmet ediyorsa, millileştirmeler, tekellerin çıkarları gözönünde tutularak yapılıyorsa, neden millileştirmeden yana olduğumuzu söylüyoruz? Örneğin, neden Fransız Komünist Partisi, Parlâmentoya, çeşitli sektörlerde yeni millileştirmeler teklif eden bir kanun tasarısı verdi?

Bu soruyu cevaplandıran *Pierre Hentges* (Fransa), millileştirmeler uğruna bir yandan faaliyet yürütürken, bugünkü millileştirilmiş sektörün gerici yönlerini belirtmek zorunluluğunu anlattı. Örnek olarak ta, *Hentges*, Fransız Komünist Partisinin, millileştirmelerle ilgili 8 kanun tasarısının Parlâmentoda görüşülmesi için 1963 den bu yana uğraştığını söyledi. Bu tasarılar lehine yapılan propaganda, hem millileştirme prensibini, hem söz konusu endüstri kollarındaki işçilerin isteklerini savunuyor; üstelik, bu kolları kontrol altında tutan oligarşiye karşı Fransa'nın geleceği, sosyalizm davası uğruna yürütülen mücadeleyi de dile getirmiş oluyor.

İkinci Dünya Savaşından sonra, Komünist Partisi, Fransa'daki Kömür Madenleri Müdürlüğünde madenciler lehine bir tüzük kabul ettirdi. Bugün de, Parti, demir-çelik endüstrisinin millileştirilmesi için savaşıyor. Endüstrinin bu kolu millileştirildiği takdirde, işçilere sağlanacak tüzük, bu koldaki bütün işçilere, memurlara, teknisyenlere, mühendislere, kadrolara daha yüksek çalışma ve yaşama şartları temin edebilir. Böyle bir tedbir, kadınlara, gençlere, emekli maaşlarına, konut şartlarına da etki yapar.

Görüldüğü gibi, Fransız Komünist Partisinin bu tutumu, millileştirme ile ilgili teorik görüşleri, gerçek şartları hesaba katma isteği ile birleştirmiş oluyor.

Antonio Pesenti raporunda şu noktayı belirtti: Kurtuluştan bu yana, İtalyan işçi hareketi büyük devlet işletmelerinin özel sektöre iade edilmesine karşı (bu işletmeler Federal Almanya'da özel sektöre iade edilmiştir); güçler dengesindeki yeni şartlar içinde, millileştirme unsurunun tekellerin aleyhinde kullanılması, yeni yeni sektörlerin de devlet mülkiyetine geçmesi için mücadele etmektedir. İtalyan Komünist Partisi yönetimi altında yürütülen bu mücadele, devlet sektörünün gelişmesine ve nispeten bağımsız hale gelmesine yol açtı. Pesenti'nin anlattığına göre, karma şirketler işverenler teşkilâtından ayrılmak zorunda kaldı. («Confindustri») Sendikaların İtalya'da yürüttüğü mücadele bize şunu göstermiştir: Confindustria'ya dahil fabrikalarda, özellikle çalışma şartları, kalifikasyon, iş süreleri gibi konularda, ve genellikle işletme içinde, işçi sınıfının etkisiyle, olumlu sonuçlar daha kolay sağlanıyor. Üstelik, iktisadi nedenler yüzünden bir devlet işletmesi kapılarını kapamak, faaliyetini sınırlandırmak zorunda kalınca, boşta kalan işçiler başka işlere alınmak üzere mücadele edebiliyor. Örneğin, Livornio'da, tersaneler kapandığı zaman, yeni işletmeler kuruldu. Kitlelerin yürüttüğü mücadele, sadece kâr gütmeyen, hattâ tekellere cephe alan bazı tedbirlerin kabul edilmesine yol açıyor. Hiç şüphesiz, bu sonuçlar eksiksiz sayılamaz. Güçler dengesine bağlı olan bu sonuçlarda, genellikle bir uzlaşma niteliği görülmektedir. Bununla beraber, kapitalizmin temelini sarsacak demokratik çözüm yolları uğruna yürütülen savaşta, bunlar ileri atılmış adımlar sayılır.

Tekeller, devlet işletmelerinden hiç hoşlanmaz. Milli sektörde çalışanlarda gelişen dayanışma ve ortak iş bilinci, devlet işletmesini ve devlet mülkiyeti sistemini savunma isteği, onları tekellere düşman ediyor. Bu düşmanlığa siyasi bir yön verilirse, bu eğilim sosyalist bilinç şeklinde gelişebilir.

Antonio Pesenti'nin dediği gibi: iktisadi bakımdan üretim araçlarının millileştirilmesi, tekellere karşı yürütülen savaşta etkili bir silâhtır.

Lutz Maier (Demokratik Almanya Cumhuriyeti)'nin belirttiği gibi: Federal Almanya Cumhuriyetinde, tröstler bile, Ruhr havzası madenlerinin modernleştirilmesi için, bunların millileştirilmesini istemiştir. Ama sonradan, iki Alman devletinin varlığından doğan özgün şartlar yüzünden olacak her halde, tröstler bu tekliflerinden vazgeçmişlerdir.

Hiç şüphesiz, üretim araçlarının millileştirilmesi prensibini daima ve her yerde desteklemeliyiz. Ama asıl sorun, böyle bir millileştirmeyi demokratik bir tedbir haline getirecek şartların tespitidir. Bu sorun, her şeyden önce, işçi sınıfının, sendikaların, bu tedbirin gerçekleştirilmesinde, millileştirilen işletmenin yönetiminde, oynayacağı kontrol rolüne bağlıdır. Öte yandan, bu sorun; bu kamu işletmeleriyle, devlet teşekkülleri – özellikle Plânlama kadrosu – arasındaki ilişkilere; işletmelerde hüküm süren havaya, toplumsal ilişkilere de bağlıdır.

Millileştirmelerin, demokratik plânlamanın ve bunlarla ilgili sorunların

niteliği incelendikçe, devlet niteliği ve iktidar sorunları; arkasından da, işçi sınıfının iktidar uğruna yürüttüğü mücadelenin aşamaları ve şartları sorunu meydana çıkmaktadır.

İşçi sınıfının savaş yürüttüğü diğer bir cephe, yeni bir savaş meydanı da, iktisadın plânlanması (veya programlaştırılması) dır. İşçi sınıfı, demokratik bir plânlamadan yanadır. Hareket noktası şudur: plânlama objektif bir zorunluluktur; ve bir mücadele konusudur. İşçi sınıfı şu noktayı ısrarla belirtmektedir: emperyalizm şartları içinde, plânlama daima bir sınıf niteliği taşımaktadır; bugünkü haliyle, amacı, büyük sermayenin hâkimiyetini kuvvetlendirmek, sömürüyü artırmaktır. Öte yandan, Pesenti'nin belirttiği gibi, demokratik plânlama, gerek amaçları, gerekse hazırlanış ve uygulanış metotları bakımından, kitle isteklerini gerçekleştirecek; ülkenin karşısına çıkacak sorunları çözümleyecek; yeni bir gelişim tipine geçişi, iktisadi demokrasinin kurulmasını sağlayacak; tekellere karşı savaş yürütülmesi, bütün halkın işçi sınıfının etrafına toplanmasıyla, ülkeyi sosyalizme götürecektir bir araç olabilir. «Yapı reformları»nın gerçekleştirilmesi, demokratik plânlamanın iktisadi özünü teşkil etmektedir.

Bu son yıllarda, plânlama eğilimlerinin etkisiyle, burjuva devleti, teşkilâtlanmış emekle; başka bir deyişle sendikalarla işverenler, veya işveren teşkilâtları arasındaki dolaysız ilişkiler alanına günden güne daha çok müdahale ediyor.

John Campbell'in raporunda belirttiği gibi, tekelci devlet kapitalizmi çağında, devlet, sanayi ilişkilerine açıkca müdahale ediyor, («tarafsız» görünmeye çalıştığı, böyle bir müdahaleye nadiren giriştiği bundan önceki dönemlerden farklı olarak). Bugün sendikalar çok kuvvetlendiği; sendika yönetiminde sol unsurların etkisi çok arttığı; kitle halinde işsizlik olmadığı; ve emekte işbölümü geliştikçe, muazzam işletmeler kuruldukça, kapitalistler grevlerden daha büyük zararlar gördüğü için; tekeller, güçler dengesini işverenler lehine değiştirmesi için devlete sık sık başvurup müdahale etmesini istemek zorunda kalıyorlar. Sendikaları sınıflararası uzlaşma aracı haline getirmek isteyen devlet, bu örgütleri «terbiye» etmeye girişmiştir.

Emek-sermaye ilişkilerinde, devlet müdahalesinin yeni ve önemli bir şekli, gelirler politikasıdır. Bu politika, birçok yıldır, gelişmiş kapitalist ülkelerin çoğunda, birbirinden az-çok farklı, az-çok sistemli şekilde uygulanmaktadır. John Campbell'e göre, bu politika, tekelci devlet kapitalizmine özgü bir eğilimdir. Gelirler politikası özellikle İngilterede büyük ölçüde uygulanmaktadır. (İktisadi durumdaki zorluklar yüzünden, ve sendikalar bu ülkede – tekelci devlet kapitalizminin hüküm sürdüğü ülkelerin çoğuna nispetle – daha iyi örgütlenmiş oldukları için.)

Antonio Pesenti, gelirler politikasını plânlamaya bağlıyor. Pesenti'ye göre, bugün bu politika tekelci devlet kapitalizmi için vazgeçilmez bir kanun haline geldi. Bir zamanlar Keynes okulunun tavsiye ettiği «taleb'e

ve genel kamu masraflarına etki yapma» tedbirlerinin bugün artık yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Üretim sürecini ve kapitalist birikimi değiştirmeye yanaşılmayınca, tek yol, gelirlerin dağıtımına müdahale edilmesidir. Ama aslında, emekçilerin ücretlerini olduğu kadar, kapitalistlerin elde ettiği kârları, hisselerini ve çeşitli gelirlerini kontrol amacını gütmesi gereken gelirler kanunu, gerçekte, ücretlerin dondurulması şeklini almaktadır.

John Campbell, raporunda, aynı sonuçlara varıyor. Ona göre, tekelci devlet kapitalizminde gelirler politikası sorununu ortaya çıkaran neden, sosyalist sistemin rekabeti karşısında ve işsizlik görmeyen yüksek konjonktür döneminde, toplu sözleşmeleri hazırlayan işçilerin güçlü durumudur. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen ve uzun süredir devam eden iş bolluğu dönemine girdikten sonra, kapitalistler, hükümetler ve yüksek memurlar; her yerde ücretlerini arttırmaya, daha iyi iş şartları sağlamaya muvaffak olan işçilerin hareketini durdurma lüzumunu duydular. Aynı yönde etki yapan bir faktör de, İkinci Dünya Savaşı'nın faşist-aleyhtarı niteliği etkisiyle, işçi hareketinde yükselen sayı, birlik ve savaşkanlık düzeyidir.

Ücretlerin yükseltilmesi için sendikalarca yürütülen savaşı durdurmak üzere, kâh öğütlere, kâh baskıya başvuran İngiltere İşçi hükümeti, emekçilere gelirler politikası'nı uyguluyor. Bu politikayı İngiliz Sendikalar Birliğine benimsetme teşebbüsleri fevkalâde tehlikelidir; sendikalar bu politikayı kendi istekleriyle kabul etmiş görünürse, sendikalarda örgütlenmiş işçiler muhalefetlerini azaltabilirler. Sendikalar Birliği Genel Konseyinin tavsiyesi üzerine, bazı sendikaların ileri sürdüğü istekler kabul edilirse, bazılarının ise reddedilirse, sendikalararası dayanışma tehlikeye düşer; en savaşkan sendikalar üyelerinin çalışma şartlarını düzeltmek üzere savaş yürütmez, böylelikle diğer sendikalara izleyecekleri yolu gösteremez. Yöneticiler bütün üyelere karşı sorumlu sayılamıyacağı için de sendikalardaki demokrasi, gücünden kaybeder. Böylelikle de, tekelci devlet kapitalizmi, amacına daha kolay varabilecektir, yani sendikaları devlet mekanizmasının basit bir çarkı haline getirebilecektir.

Batı Almanyadaki durumu ele alan *Heinz Schwartz'a* göre, İngilterede olduğu gibi, Federal Almanyada da sağcı sosyal-demokratların desteğiyle uygulanan gelirler politikasının bugünkü amacı, Batı Alman iktisadının geçirmekte olduğu bunalımın bütün yükünü işçi sınıfına yüklemektir.

Yuvarlak masamıza katılan birçok konuşması, işçi sınıfının, bütün emekçilerin durumuyla ilgili daha genel sorunlara değindiler, bugünkü gelişmelerin toplumsal ve siyasal önem ve etkilerini belirttiler.

Emile Bjarnason'a göre, Kanada işçi sınıfını, korkunç bir yoksulluğa sürüklendiğine inandırmaya kalkışmak, saçma olur. Bundan 25 yıl önce, 40 dolarlık bir haftalık, iyi bir ücret sayılırdı. O dönemden bu yana, doların satın alma gücü 2,5 kat azaldı. Ama haftalık ücret 160 dolara yükseldi (Burada söz konusu olan ücretler, kalifiye işçilerin aldığı ücrettir). Yani hesabını yapınca, haftalık ücretlerde yaklaşık olarak %65'lik bir

yükseliş görülmektedir. Tabii, bu ücretlerden çeşitli kesintiler yapıldığını, hayat pahalılığı endekslerinin objektif olmadığını vb. unutmayalım. Güzel bir evde, bir arabaya, çeşitli ev eşyasına sahip olabilmek, tatile gidebilmek, eğlenceye para ayırabilmek, insan için önemlidir.

Ama öte yandan, Bjarnason'un belirttiği gibi, mutlak ve evrensel bir nitelik taşıyan kapitalist birikim kanunu, halkın fakirleşmesi, küçük üreticilerin iflâsı, hayatını kazanmak için emek gücünü satmak zorunda kalanların sayısında büyük bir artışla dile gelir. Burjuva nazariyecilerin ve dogmacı birçok Marksistin yaptığı gibi, «proletarya» kavramını sadece mal üreten işçiler diye dar anlamda alırsak, yukarıda saydığımız olayların varlığını kolay kolay ispatlayamayız. Ama tersine, memurun da emek gücünü sattığını kabul edersek, yoksullaşma eğilimini açıklıkla görebiliriz. 1946–1967 yılları arasında, işverenler ve ücretli olmayanların, çalışan nüfusa oranı yavaş yavaş $\frac{1}{10}$ 15'e inmiştir. Hattâ, tarımdan başka alanlarda, işverenler oranı $\frac{1}{10}$ 14'ü, ücretli-olmayanlar, $\frac{1}{10}$ 9'u ancak bulmaktadır. Küçük üreticilerin ve küçük toprak sahiplerinin ortadan kaybolması süreci hızlı bir tempo ile devam etmektedir.

Christian Vernay de, toplumsal durumları bakımından, işçi sınıfına yaklaşma eğilimini gösteren çeşitli tabakaların proleterleştğini söyledi. Vernay'nin belirttiği gibi, mühendislerin ve teknisyenlerin büyük çoğunluğu «işçi» kavramına dahil edilebilir. Bu «işçi» kavramı hem de üretim sürecinin hazırlanış ve gerçekleştirme alanlarında çalışan insanları içine almaktadır. Gelişmiş kapitalist ülkelerde nüfusun büyük bir kesiminin menfaati, tekelleri hâkimiyetin yıkılışını gerektiriyor. Bu kesim, böylece, işçi sınıfının yanbaşı, tekelleriyle bir güç haline geliyor.

Üretici güçlerin gelişme düzeyi ile, kitlelerin hayat ve çalışma şartları arasındaki uçurum derinleşiyor. Tekeller çalışma tempolarını hızlandırıyor, iş saatlerini yüksek tutmaya çalışıyor. Neticede, emek gücü yıpranıyor, meslek hastalıkları, iş kazaları artıyor, sosyal kanunlara tabi olmayan «gizli çalışma»ya, fazla mesaiye daha çok başvuruluyor. Öte yandan, üretici güçlerin gelişimi emekçilerin satın alma gücünde herhangi bir artış sağlamıyor.

Konferansa katılanlar arasında bu görüşe katılanlar çok oldu. Milos Cihak'ın belirttiği gibi, teknik ilerlemeler, dengesizliğe ve güvensizliğe yol açmaktadır (özellikle geniş işçi ve köylü kesimleri arasında). İkinci Dünya Savaşından bu yana, işsizliğin başlıca nedeni, çoğu zaman, bilim ve teknikteki hızlı gelişim, bu gelişimle kapitalist ülkelerin iktisadi yapısında meydana gelen değişimler olmuştur.

Birçok ülkede, üretim merkezlerinin kurulduğu yer, teknik gelişime göre seçilmekte veya değiştirilmektedir. Bu da, geniş halk kitlelerinin ülke içinde yer değiştirmesine, hattâ yabancı ülkelere göç etmesine yol açmaktadır. Bütün bu olaylar çok önemli toplumsal yankılar doğuruyor. İşinden

olanlar başka alanlarda iş aramak, çalışma ve yaşama şartlarını değiştirmek zorunda kalıyor.

Emile Bjarnaşon'a göre, yaşama şartlarındaki dengesizlik, iş hayatındaki güvensizlik, Marks'ın tespit ettiği kapitalist birikim kanununun bugünkü başlıca belirtilerinden biridir. Teknik devrim, birçok işin, birçok fabrikanın, hattâ sanayi merkezlerinin ortadan kalkmasına yol açıyor. Mesleğinde yirmi şu kadar yıl çalışmış, yaşlanmaya yüz tutmuş, ama ihtisasına lüzum kalmamış kalifiye işçilerin başka alanlarda iş aradığını sık sık görüyoruz.

Tabii, bu gelişme direnmelerle karşılaşılıyor. Toplu sözleşmelerin çoğunda, üretimin otomatizasyonuna karşı verilecek garantiler sorunu ele alınmaktadır. Ama en sağlam garantiler verilse bile, işçiler, bu sorunun toplumsal düzeyde çözülmemiş olduğunu biliyorlar. Gizli işe son verme yollarına başvuruluyor; iş «hayat boyunca» garanti edildiği zaman bile, işçi işinden ayrıldıktan sonra, yerine başkası alınmıyor. O zaman işsizliği çekecek olan veya hemen çeken genç kuşaktır.

Bugün, işsizliğin 1930 yıllarındaki düzeye varacağı sanılmamaktadır. Ama arttığı muhakkaktır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Kanada'da, ortalama işsiz oranı, bunalım yıllarında, ücret alanların % 7'sine kadar yükselmiştir. Yedek bir emekçi ordusunun varlığını belirten resmi istatistikler, Marks'ın yaptığı incelemenin doğruluğunu ispatlamaktadır.

El emeğinin yapısıyla ilgili sorunları ele alan Milos Cihak'ın belirttiğine göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri, işçi sayısındaki nisbi, hattâ bazan mutlak azalışa karşılık, mühendis ve teknisyen sayısı büyük ölçüde artmıştır. Bilim ve teknikteki ilerlemeler, emeğin niteliğini değiştirmekte; el emeği ile kafa emeği arasındaki farklardan bazılarını ortadan kaldırmaktadır. Bilginin büyük rol oynadığı mesleklerdeki işçi sayısı da hızla artıyor. Öte yandan, mühendislerin, teknisyenlerin çalışma şartları ve iktisadi durumu da değişiyor.

Milos Cihak'a göre, bilimsel ve teknik devrim, bir bakıma, çeşitli sınıf, tabaka ve gruplar arasındaki ayrımların temelini teşkil eden objektif ölçüyü değiştirmektedir. Cihak'a göre, işçi sınıfını temsil edenlerle idare kadrosuna dahil olanların, üretimde çalışanlarla dağıtımda, hizmetlerde vb. de çalışanların ayırıcı özelliklerini kaldıran, birbirine benzeten bir eğilim mevcuttur.

Bu konuyla ilgili olarak, Cihak, bu olayların Marksist açıdan incelenmesi gerektiğini söyledi. Çünkü, bilim ve teknikler durmadan ilerlediğine göre, emeğin niteliğini, çeşitli toplumsal grupların, belirli sınıfların iktisadi durumunu değiştiren yeni özellikler, günden güne daha keskinleşecektir. Milos Cihak'a göre, bu olaylar Marksist açıdan incelendiği takdirde, örneğin mütehasşis işçilere, teknisyenlere, bilimsel emekçilere karşı güvensizlik besleyen bazı dogmacı eğilimlerin temelsizliği anlaşılabilir.

bilir. Bu sektor görüşler eskiden de zararlıydı. Ama bugün bunlardan vazgeçmek büsbütün zorunludur.

Marks devrinden beri, teorimizin hareket noktası şudur: komünist hareketi, amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırken, en ileri üretim şekline objektif bir şekilde bağlı toplumsal güçlere dayanmalıdır. Bugünkü şartlar içinde, bu destek görevini görecekteler, sayıları hızla yükselen kalifiye işçi, mühendis ve bilim araştırmaları tabakalarıdır.

Sosyalizm uğruna yürütülen savaşın yolları

Bugünkü şartlar içinde, gelişmiş tekeller devlet kapitalizmi, bilimsel ve teknik devrim çerçevesi içinde, sosyalizm uğruna yürütülen savaşın yolları nedir? Danışma toplantısına katılanlar, bu soruya tam, kesin bir cevap vermeye çalışmadılar. Ama bütün konuşmacılar şu noktada birleştiler: sosyalizm uğruna yürütülen savaşın başarısı, bugünkü kapitalizmde meydana gelen yapı değişikliklerinin, eğilimlerinin ve niteliğinin iyi bilinmesine bağlıdır. Aslında iktisadi bir tartışmadan hareket eden konuşmacılar, siyasi sonuçlara vardılar.

Ludek Urban, zorunlu olan iktisadi ve toplumsal dönüşümleri kabul ettirebilecek, bu reformlarla aşama aşama kapitalizmin niteliğini değiştirebilecek, tekel-aleyhtarı geniş bir siyasi ittifak kurma zorunluluğunu; emekçi isteklerini kabul ettirmek üzere savaş yürütürken siyasi hayatın demokratikleştirilmesi, ve neticede, iktidarın ele alınması için mücadele yürütme zorunluluğunu belirtti.

Christian Vernay'ye göre: komünistlerin amacı, devletin iktisadi politikasını, bütçesini, kamu masraflarını, kamu yatırımlarını, tekelci çevrelerin etkisinden kurtarmak, geniş emekçi kitlelerinin yararına işlemelerini sağlamaktır. Tekel-aleyhtarı ittifakın, demokratik hareketin, yapı dönüşümleri uğruna yürütülen savaşın, günden güne artan önemi bundandır.

Antonio Pesenti, İtalyan Komünist Partisinde tanımlanan yapı dönüşümleri programını yuvarlak masamıza tanıttı. Sanayi alanında, İtalyan Komünist Partisi milli işletmelerin açıkça tekel-aleyhtarı bir rol oynamalarını; teknik ilerlemenin en yeni olanaklarını kullanmalarını; pazar ilişkilerine etki yapmalarını istemektedir. Böylelikle iktisadi dönüşümler yoluyla, birikim sürecini, yatırımlar için açılan kredileri, fiatları, masrafları, kazançları yönetmek ve kontrol etmek imkânı sağlanır. Tarım alanında, İtalyan Komünist Partisinin programı, toprakların toprağı işleyenlere verilmesini; köydeki emeğin verimini arttırmak üzere, köy işletmelerinin bir araya getirilmesi, kooperatifler haline getirilmesi gibi, çeşitli iktisadi dönüşümlerin gerçekleştirilmesini öngörmektedir. Öte yandan, bu program, esham şirketleriyle ilgili kanunlarda değişiklikler, banka ve vergi alanında dönüşümler istemektedir.

Antonio Pesenti'nin belirttiği gibi, bu yapı dönüşümlerinin, bu çeşitli isteklerdeki tekel-aleyhtarı amaçların gerçekleşmesini istiyorsak, çözüm- lenmesi gereken sorun, iktidar sorunudur; başka bir deyişle, kitlelerin gerçekten iktidara katılmalarını, iktidarı kontrol etmelerini sağlayabilecek müesseseleri kurmak, demokratik teşekkülleri geliştirmek zorunludur. Demek oluyor ki, devletin örgütlenme şekli baştan aşağı değiştirilmelidir. Seçil- miş meclisler, eyalet hükümetleri kurulmalıdır; bölgesel otonomiler arttırılmalıdır; nahiyeler ve vilâyetler kendi ekonomik plânlarını hazırlamalı- dır; bugün iktisadî yöneten bürokratik idareleri, gerçekten demokratik kuruluşlar haline getirilmelidir vb.

Pesenti'nin belirttiği gibi, İtalyan Komünist Partisinin bu tutumunda, herhangi bir reformist nitelik yoktur. İtalyan Komünist Partisi sınıf müca- delesinin gerçeklerini – büründüğü şekillerin çeşitliğine rağmen, bütün değerini koruyan gerçekleri – daima gözönünde tutmaktadır.

Christian Vernay'nin görüşüne göre, Fransada tekellerin hâkimiyetine karşı çıkmanın en başarılı yollarından biri, üretimin demokratik kontrolü uğruna savaş yürütmektir. En önemli sektörlerin – en rantabl olanların bile – millileştirilmesi, demokrasinin iktisadî amaçlarını gerçekleştirebilir. O zaman, millileştirilmiş sektörler gerek iktisadî gerek toplumsal bakım- dan en önemli sektörler haline getirilebilir. Emekçilerin başlıca istekleri gerçekleştirilecek, hakları tanınacaktır. Millileştirilmiş işletmelerin örneği, kapitalist sektörde çalışan emekçilerin durumuna etki yapacaktır. Milli- leştirilmiş sektörde çalışan işçiler demokratik yönetimin nasıl olacağını gösterecek, ülkede demokrasiyi kuracak, bu demokrasiye devrimci bir öz kazandıracaklardır.

Yine *Christian Vernay*'ye göre, iktidar özel kapitalizmin elinden alınınca, sosyalizm hemen kurulamaz. Kapitalizm özel sektörde yaşamaya devam eder. (Özellikle üretim araçlarının eski sahiplerine verilen tazminatlar yoluyla.) Ama daha ilerici bir toplumun kurulmasına doğru, fevkalâde önemli bir adım atılmış olur: kapitalizmi temsil edenlerin elinden alınan çağdaş üretim mekanizmasının temelleri bütün milletin eline geçmiş olur. Görüldüğü gibi, tekelci devlet kapitalizmi çerçevesini çatlatan ve demok- ratik bir toplumun kurulmasına götüren bu geçiş, nihayet sosyalizme giden yolda atılan ilk adımı teşkil eder.

Christian Vernay, bu konuda, şu noktayı da belirtti: gereken değişik- liklerin gerçekleşmesi için, başlıca şart, demokratik bir hükümetin iktidara geçmesidir. Bu demokratik hükümet, gerçekçi bir politika izleyecektir. Bu politika, iktisat alanında gerçekçi olacaktır, çünkü üretici güçler düze- yinde yapılan millileştirmeler, çağdaş zorunluluklara cevap verecektir, teknik yeniliklerden faydalanan bir gelişim sağlayacaktır. Bu politika, toplumsal düzeyde gerçekçidir, çünkü ülkedeki tekel-aleyhtarı sektörlerle dayanmaktadır. Bu politika gerçekçidir, çünkü bir yandan gelişmiş emper- yalist ülkelerde, kapitalizmin en güçlü kalesine, yani tekelci devlet kapi-

talizmi oligarşisine saldırmakta, öte yandan da halkın ezici çoğunluğunun gerçek menfaatlarını dile getirmektedir.

Tekelci devlet kapitalizmi oligarşisinin elinden iktisadi ve siyasi iktidarı koparabilecek tek kuvvet, birleşmiş demokratik güçlerin siyasi hareketidir. Bugün kapitalist baskıyı temsil eden, bu oligarşidir. İlerici güçlerin bütün hareketleri bu oligarşi iktidarına karşı yönelmelidir.

Michele Rossi'nin belirttiğine göre, demokratik bir iktidar kurmadan, iktisadın yönetimine demokratik metotlar sokmak, millileştirmelerin niteliğini değiştirmek imkânsızdır. *Rossi*'nin kanaatine göre, *Christian Vernay*'nın raporunda, bugünkü iktidarla gelecekteki demokratik hükümet arasında, bir boşluk görülmektedir. Raporda, tekeller iktidarından demokratik bir iktidara geçmek üzere bugün izlenmesi gereken yollar belirtilmemiştir. Yürüttükleri siyasi ve iktisadi mücadele ile, devletin iktisadi sorunlara sağladığı çözümlere etki yapabilmesi için, işçi sınıfıyla tekel-aleyhtarı güçler, kendilerine ne gibi bir hareket kattı tayin etmelidir? Bugün devlet, sadece tekellerin çıkarlarını düşünerek hareket ettiğine göre, işçi sınıfı tekel-aleyhtarı güçler, bu eğilimi değiştirmek üzere gerek siyasi gerek iktisadi düzeyde nasıl bir mücadele yürütmelidir? Bugün nasıl bir mücadele yürütmektedir? *Michele Rossi*'nin kanaatine göre, bütün bu sorunlar, kapitalist ülkelerde yürütülen savaşta, fevkalâde büyük önem taşımaktadır.

Ramon Pena'nın konuşmasında, *Christian Vernay* ve *Michele Rossi*'nin görüşlerine yakın bazı görüşler bulunuyordu. *Pena*'nın belirttiğine göre, devlet korporasyonları, kapitalizmin sadece şekil bakımından inkârı demektir. Bu inkârın gerçek özü, devletin niteliğine bağlıdır. Bunun için de, tekellerin iktidarına son verecek, sosyalist alternatife yol açacak demokratik bir çözüm yolunu başarıya götürmek üzere devrimci güçler geniş halk kesimlerini etraflarında toplamaya çalışıyorlar. Bugünkü dönemde, barışçı bir gelişmenin başarı olanaklarını hesaplarken, herşeyden önce bu noktayı gözönünde tutmak şarttır.

Tekelci devlet kapitalizminin yerine geçecek demokratik alternatifle ilgili tartışmalarda söz alan diğer konuşmacılar da, demokrasinin korunması ve gelişmesi uğrunda yürütülen savaşın önemini belirttiler. *Lutz Maier*'in dile getirdiği kanaate göre, tekelci devlet kapitalizminin gelişmesindeki iç mantık, bugünkü şartlar içinde burjuva parlamenterizmin yetersizliğini belirtmektedir. Tekeller de, kendilerine göre, bu çelişmeye bir çözüm yolu arıyor. *Maier*'in dediği gibi, *Federal Almanya Cumhuriyeti*nde de parlamenterizmin geçirdiği buhrandan bahsedilmektedir. Bazı siyasi görüşlere göre, bugünkü parlamenter demokrasi rejiminde, değişiklikler gerekmektedir. Otoriter bir yönelmeden yana olanlar, iktisadi sorunları, özellikle bilimsel ve teknik gelişimin zorunluluklarını ileri sürüyorlar. Bazıları, üretimde, merkezleştirilmiş bir yönetim ve yönelimin zorunlu olduğunu söylüyor. Batı Almanya'da «şekillendirilmiş toplum» adı

ile ortaya çıkan bir görüşün amacı, daha çok, sendikaların ve diğer teşkilatların hareketinde beliren «teşkilatlanmış menfaatler» çatışmasına çözüm yolu bulmaktır. Bu amaçla, iktisadın plânlanmasında sendikalara bazı görevler vererek, onları basit memurlar durumuna geçirmek, bu «entegrasyon» yoluyla da, sermayenin siyasi iktidarını destekleyen unsurlar haline getirmektir.

Birkaç konuşmacı, çağdaş burjuva devletin davranışlarıyla bazı çevrelerde beslenen hayaller üzerinde durdu. İlk bakışta çağdaş burjuva devletin bütün hareketleri, çeşitli toplumsal güçler (sendikalar dahil) arasında varılan bir uzlaşmanın sonucu olarak görülmektedir. Heins Schwartz, Batı Alman tekellerinin nasıl esnek ve kurnaz bir politika izlediklerini, toplumsal demagojilere nasıl başvurduklarını anlattı. İşçi sınıfına «toplumsal ortaklık» görüşünü kabul ettirmek, işçi teşkilatlarına kapitalist sistemi benimsetmek için, çeşitli metotlara başvurulmakta, çeşitli teşebbüslere girilmektedir. Bu amaçla da, sendika delegelerinin iktisadi yönetime katılmasını öngören çeşitli kanunlar çıkarılıyor. Bununla beraber, bu teşebbüslerin pratikte sınıf karşıtlıklarına herhangi bir etki yapmadığını görüyoruz. Sınıf mücadelesindeki keskinleşme, burjuvazinin bu oyunlarını sonuçsuz bırakıyor. Bu mücadelenin bugünkü özelliği, iktisadi ve toplumsal çalışmaların çerçevesini aşması; günden güne daha siyasi bir nitelik kazanmasıdır. Federal Almanyada işçilerin «Tedbirler Kanunu»na karşı yürüttüğü savaş bunun açık delilidir.

★

Yuvarlak masa toplantısına katılanların hemen hepsi, şu noktada birleştiler: tekeli devlet kapitalizminin gelişmesi, kapitalist ülkelerdeki demokratik güçlere yeni yeni savaş olanakları yaratıyor. Bugünkü mücadelenin amacı, devlet müdahalesinin niteliğinde değişiklikler sağlamak, sosyalist toplum uğruna yeni savaş şekilleri bulmaktır. Tekelci devlet kapitalizmi bu sosyalist toplumun maddi temellerini geniş ölçüde yaratmaktadır.

Toplantıya son verilirken yaptığı konuşmada, Yuri Frantzsev şu noktayı belirtti: tekeli devlet kapitalizminin gelişmesi, siyasi iktidar, sınıf toplumunun hayatında ve gelişmesinde devletin oynadığı rol sorunlarına Marksist-Leninist teoride atfedilen önemi doğruluyor. Kitleler iktidar sorununu çözümlmek üzere mücadele yürütmeden, tekeli devlet kapitalizminin yerine geçecek bir demokratik alternatifiin sağlanması söz konusu olamaz.

KAPİTALİN TEKELİ, KAPİTALLE BERABER, KAPİTALİN YARDIMIYLA BÜYÜYEN VE GELİŞEN ÜRETİM SİSTEMİNE BİR ENGEL HALİNE GELMEKTEDİR. EMEĞİN SOSYALİZASYONU, MADDİ ETKİNLİKLERİNİN MERKEZLEŞMESİ, KAPİTALİST

ÇERÇEVENİN İÇİNE SİĞAMIYACAK BİR HADDE VARİYOR.
BU ÇERÇEVE PARÇALANMAKTADIR. KAPİTALİST MÜLKİ-
YETİN SONU GELDİ. BAŞKALARININ MALLARINI ZAPTE-
DENLERİN MALLARI ELLERİNDEN ALINMAKTADIR.

(K. Marks, «Kapital» I. kitap)

«Emperyalizm, proletaryanın toplumsal devriminin öncü belirtisidir.»

V. İ. Lenin. «Emperyalizm, kapitalizmin son aşaması.» ...Almanca ve Fransızca baskısına Önsözden ...

Alman Komünist Partisinin yeni program taslağı

Alman Komünist Partisi yeni programı taslağının 8 Şubat tarihinde yayınlanmasından bu yana bir kaç ay geçti. Fakat şimdiden diyebiliriz ki, program taslağı Parti içinde olduğu gibi, kamu oyunda da geniş yankılar uyandırdı. Merkez Komitesi Politbürosu temsilcileri Max Schäfer ve Herbert Mies'in Frankfurtta, program taslağını takdim etmek ve onu yorumlamak maksadıyla tertibledikleri basın toplantısı yasaklandı ve yoldaşlarımız tutsak edildi. Gerek Federal Almanyada, gerekse daha bir çok memleketlerde ilerici insanların protestoları, Batı Alman idaresini, onları ertesi günü serbest bırakmaya zorladı.

Batı Alman hükümetinin bu tutumu, Marksçı-Leninci bir partinin legal çalışmasının, egemen çevreleri ne kadar korkuttuğunu gösteriyor. Bu çevreler Alman Komünist Partisinin program taslağının yığınlar arasında yayılmasından korkuyor. Çünkü bu taslak, emekçilere, bu günkü düzenin yerine geçecek demokratik çözüm yolları gösteriyor ve sosyalist bir perspektiv açıyor. Fakat hükümetin aldığı tedbirler, bir çok sendikacı, sosyal-demokrat, genç işçi ve öğrenciler arasında bu vesikaya karşı artan bir ilgi uyandırdı. Partimizin, program taslağının serbestçe yayınlanması ve münakaşa edilmesi isteğini destekleyen demokratik kuvvetler günden güne artmaktadır.

Bu taslak Partimizin Merkez Komitesinin XI. Plenumu tarafından kabul edildikten sonra bütün Parti tarafından incelendi. Taslağın beş esas başlığı var. Birinci başlık, geniş emekçi çevrelerinde çoktan bilinen ve halkımız arasında gittikçe artan bir endişe ve kararsızlık uyandıran ekonomik ve politik olayların tahliline ayrılmıştır. Ekim Sosyalist Devriminden sonra meydana gelen dünya ölçüsündeki tarihsel değişimlerden ve özellikle Alman toprağında ilk Alman sosyalist devletinin, Alman Demokratik Cumhuriyetinin doğması gibi bir sonucundan kısaca söz ediliyor. Burada Almanyanın ikiye bölünmesinin sebepleri ve bunun sorumluları tesbit ediliyor. Almanyanın Doğu kısmının yeni gelişmesinin esasında neyi gösterdiği kaydediliyor. Bu konuda taslakta şunları okuyoruz: «Almanyada kuvvetler dengesi, işçi sınıfı ve emekçi halk yararına değişmiştir. Bundan

ötürü, Federal Cumhuriyetle barış, demokrasi ve sosyal güvenlik savaşında çok daha elverişli şartlar kendini göstermiştir.» Demokratik Alman Cumhuriyeti ile dostluk ve işbirliği, Federal Almanya işçi sınıfı ve emekçileri için hayati bir önem taşımaktadır.

Dokümanda Federal Cumhuriyetle egemen çevrelerin dış ve askeri politikasının tehlikeli niteliği incelenmektedir; bu incelemede, bu politikanın bir perspektivi olmadıktan başka, Federal Cumhuriyet halkı için bir ölüm tehlikesi teşkil ettiği de gösterilmektedir. Program taslağı, burjuva partilerinin ve sağcı Sosyal-Demokrat idarecilerinin rollerini de tesbit etmektedir. Neonazi Milli-Demokrat Partisinin meydana çıkışının, yürütülen resmi politikanın mantıklı bir sonucu olduğunu göstermektedir. Bu partinin milliyetçi ve intikamcı isteklerinin, Hristiyan Demokratların ve Sosyal Hristiyanların (C.D.U./C.S.U.) isteklerinden farkı, neonazilerin bunları daha açıklık ve daha içtenlikle ortaya atmalarındadır.

Taslağın bu birinci kısmının en önemli noktalarından biri de Federal Almanyadaki kuvvetler dengesindeki başlıca güçleri tahlildir. Bu konuda taslağta şunlar kaydediliyor: «Büyük sermayenin hâkimiyeti, devlet tekel sermayesi sistemi, yurdumuzun bütün yönlerde gelişmesini engellemektedirler.»

Bugünkü sistemin halk için hayati önem taşıyan sorunları çözmek olanaklarından yoksun olması, bilimsel ve teknik devrimi toplum yararına, toplum hizmetine verememesi, Federal Almanya Cumhuriyetinde bütün gelişmelerin objektif olarak sosyalizme doğru yöneldiği sonucunu çıkarma imkânını veriyor.

Bundan ötürü, Komünist Partisi bugünkü düzenin yerine geçecek bir çözüm yolu gösteriyor. Bu çözüm yolu, tekelciliğe karşı derin reformlar yoludur; Federal Alman Cumhuriyetini barışçı, ileri demokratik bir sisteme bağlı bir devlet haline getirmek yoludur. Toplumun sosyalist dönüşüm için savaşı, ancak işçi sınıfı ve emekçiler çoğunluğunun bu savaşa katılmayı kabul ettikleri takdirde gayesine ulaşabilir. Geçilecek yol uzun ve zorluklarla doludur. Sosyalist ve devrimci güçlerin, gündemde olan demokratik ve tekelciliğe karşı ödevlerin yerine getirilmesindeki güçlükleri azımsamamaları gerekir.

Komünist Partisinin demokratik istekleri, devamlı bir barış politikası uygulamak gibi, Demokratik Alman Cumhuriyeti ile normal ve eşitliğe dayanan ilişkilerin kurulması ile sonuçlanacak belirli tekliflere dayanıyor.

Komünist Partisi, rejimleri ayrı olan devletler arasında barış içinde yana yaşamayı da teklif ediyor. Aynı zamanda, bunun, «emperyalistlerle, sivil, sosyal, politik ve ideolojik barış» anlamına gelmeyeceğini, ne de sınıf kavgasına ve halkların demokratik haklar savaşına son vermeyeceğini, aksine bu savaşı genişleteceğini hatırlatıyor. Komünist Partisi şunları da teklif ediyor: Demokratik Alman Cumhuriyetinin tanınması, bütün Alman halkını temsil etme iddiasından ve Hallstein doktrininden vaz-

geçme, Batı Berlinin ayrı politik bir bütün olarak tanınması, atom silâhlarının her cinsinden vazgeçme, Orta Avrupada atomsuz bir bölgenin kurulması, Avrupada mevcut sınırların tanınması, Natodan çekilme ve Avrupa güvenlik sisteminin yaratılması. Partimiz, bütün emperyalist saldırılara yapılan yardımların ve en başta Birleşik Amerikanın Viyetnam saldırısına yardımın kesilmesini, yeni sömürgecilik politikasına son verilmesini istemektedir.

Taslak, Komünist Partisinin halkın yararına uygulanmasını istediği ekonomik ve sosyal bir politika konusunda ileri sürdüğü teklifleri geliştirmekte ve haklı çıkarmaktadır. Bu teklifler şöyle sıralanıyor: Demokratik hakların savunulması ve genişletilmesi, emekçi çocukları için eğitim alanında eşit olanakların yaratılması, Marksçı-Leninci teoriyi yığınlar arasında yaymak da dahil olmak üzere fikir ve bilinç özgürlüğü, politik genel af ve Komünist Partisini yasaklama kararının kaldırılması.

Taslak, bugünkü düzeni demokratik bir düzenle değiştirmek konusunda Federal Alman Cumhuriyetinde derin demokratik ve anti-monopolist reformları da öngörmektedir. Komünist Partisi bu yönde şunları kaydetmektedir: «Demokrasi, barış ve sosyal ilerleme, ancak derin demokratik reformların, sosyal yaşantının, ekonomiden devlete, eğitimden kültüre geçen hayatın bütün alanlarını kapsayan ve emekçileri yurdumuzun kaderi üzerinde etkili bir şekilde söz sahibi yapacak demokratik dönüşümlerin sonucunda kuvvetler dengesinde elde edilecek değişikliklerle sağlanabilir.»

Tekelciliğe karşı temelli bir reform, işçi ve memurlara, teknisyen ve mühendislere, onların sendikal örgütlerine, ekonomik idarenin her seviyesinde, hiç kısıntısız idareye katılma hakkı anlamına gelir. Bu hak ancak işçi sınıfının, tekelci sermayeye ve bugünkü rejime karşı sert bir sınıf savaşı ile elde edilebilir.

Komünist Partisi, emekçilerin bütün ekonominin idaresine katılmaları sağlandıktan sonra, devletin yatırım politikasının herşeyden evvel demokratik kontrol altına alınmasını teklif etmektedir. Bu da ancak demokratik bir plânlaştırma ile sağlanabilir. Tekelciliğe karşı bu programın ruhu, sanayiın kilit durumunda olan kollarının konsorsyumlarını millileştirmek isteğiyle, pazara hâkim olan öteki işletmelerin millileştirilmesi, devlet sektörü üzerine bir idarenin ve demokratik bir kontrolün kurulmasıdır. Bu teklif, atom sanayiini, kimya, petrol, kömür, makine, ulaştırma makineleri, elektronik ve ordinatör fabrikalarını, büyük banka ve sigorta şirketlerini kapsamaktadır. Program taslağının belirttiğine göre, «Komünist Partisi bu değişimlerin Federal Alman Cumhuriyetinde barışçı ve demokratik bir şekilde yapılmasını öngörmektedir. Fakat aynı zamanda, gericiliğin iktidar ve imtiyazlarını elde tutmak için her çareye başvuracağını da biliyor.» Taslak, «Bu sosyalist değişimlerin barışçı yollardan yapılabilmesi için, işçi sınıfının ve halkın, gericiliğin, milletin demokratik çoğunluğuna

karşı şiddete başvurmamasını önleyecek kadar kuvvet üstünlüğüne sahip olmaları gerekir.» diyor. Federal Alman Cumhuriyetinde sosyalist idare kurulduğunda, parlamento, partilerin çoğunluğu prensibine dayanacak ve gerçekten de halkın iradesini temsil edecektir. Komünist Partisinin iddiası, hem demokrasi için savaşta, hem de sosyalizmin kurulmasında bütün sosyalist ve anti-monopolist kuvvetlerin en sıkı işbirliğini gerçekleştirmektir.

Taslağın üçüncü kısmı, işçiler arasında birlik ve bütün demokratik, anti-monopolist kuvvetlerin ortak eylemi üzerinde durmaktadır. İstek savaşlarında şimdiye kadar elde edilen eylem birliği, neonazi tehlikesine, gericiliğe karşı, barış ve silâhsızlanma, demokratik hakların savunulması ve genişletilmesi alanlarında politik eylemelere doğru genişletilmelidir.

Sosyal-demokrat Parti içindeki duruma gelince, Taslak, bu parti içinde zıt akımların varlığını kaydetmekte, tekelci sermaye, C.D.U./C.S.U. ile işbirliğine, ve bu işbirliğini yürüten sağcı idarecilere karşı olan parti üye ve idarecilerinin omuzlarına düşen ağır sorumluluğu belirtmektedir. Bütün sosyalistlerin: Komünistlerin, solcu sosyalistlerin ve Sosyal-demokrat Partisindeki gerçekten de sosyalist olanların yakın işbirliği işçi sınıfının ve bütün demokratların yürüttükleri savaşın başarısı için çok önemli bir şarttır.

Taslakta, sendikaların yeni ödevlerine ve rollerine, işçi sınıfının, aydınlar, köylüler ve şehirlerdeki orta tabakalarla ittifakına, komünistlerle hristiyanların, işçi hareketi ile genç kuşakların ilişkilerine ve demokrasi uğrundaki savaşta kadının oynadığı role büyük bir önem verilmektedir.

Bir komünistin ödevi, diyor taslak, sendikalarda savaşmak, onları gerici ciliğin saldırılarına karşı korumak ve etkilerini genişletmeye çalışmaktır. Taslak, aydınların artan sosyal rollerini de belirtiyor ve örgütlenmiş işçi hareketinin aydın ve emekçilerin menfaatlerine daha fazla ilgi göstermesini doğru buluyor. Komünist Partisi hristiyan işçilerle sıkı dayanışmasını da belirtir. Marksistlerle Hristiyanlar arasında gelişmekte olan diyaloglarda, barışın ve halkın sosyal haklarının savunulması savaşında geniş bir anlaşmaya varma imkânlarını görüyor. Komünist Partisi aynı zamanda gençlik hareketiyle dayanışmasını da ilân eder. Gençlerin duygu ve faaliyetleri, insana lâik bir toplum anlayışları ile, kâr ve iktidardan başka bir şey aramayan kapitalist gerçek arasında meydana gelen derin uçurumu göstermektedir.

Sendika, aydın ve gençlik çevreleri arasında parlamento dışında bir işbirliği hareketi geliştirmekte olduğuna göre, Komünist Partisi bütün demokratları işbirliğine ve demokratik ortak eylem için ortak bir program hazırlamaya davet eder. Parti, parlamento dışı eylemin, parlamentoyu etkileyeceği kanısındadır. Bu yoldan da işçi sınıfı ve ilerici kuvvetler halk menfaatlerinin parlâmentoda temsil edilmesini sağlayabilirler.

Program taslağı öteyandan ulusal sorunun çözümü için izlenecek yolu da tesbit etmektedir. Politik ve sosyal rejimleri birbirinden esaslı bir

şekilde ayrılan iki Alman devletinin birleştirilmesinin uzun tarihsel bir sürece muhtaç olduğunu da kaydetmektedir. Geleceğin birleşik Alman-yası, barışçı, demokratik ve ilerici bir Almanya olabilir. Büyük sermaye iktidarının kesin olarak devrildiği, nazizmin, militarizmin köklerinin sökül-düğü bir Almanya.

Taslağın son bölümünde, Alman Komünist Partisi, Alman Sosyalist Birlik Partisi, ile savaş ortaklığını, bütün dünya komünist ve işçi partileri, bütün anti-emperyalist ve ilerici hareketlerle dayanışmasını ilân eder. Taslak, zamanımızın devrimci süreci içinde, dünya sosyalist sisteminin, Sovyetler Birliğinin ve öteki sosyalist memleketlerin başta gelen rollerini tesbit etmekte, kapitalist memleketlerde anti-emperyalist milli kurtuluş hareketlerinin ve sosyalist demokratik kuvvetlerin rollerini de hatırlamak-tadır. Alman Komünist Partisi, dünya komünist ve işçi hareketinin birliği, Marksizm-Leninizmin işçi hareketinin aktüel meselelerine yaratıcı bir şekilde uygulanması, genel prensiplerin tanınması için olduğu kadar, her memleketin özel tarihsel ve ulusal şartlarının da gözönünde tutulması için savaşıma kesinlikle karardır.

Taslak, genel anti-emperyalist cephenin, (burada Çin idarecileri deyimi eksiktir) anti-sovyetik ve anti-leninist yönelim sonucunda zayıflamış olduğunu da kabul eder. Bu yönelim, işçi hareketinde parçalanmaya sebep olmuştur. Her çeşit milli tecride karşı olan Alman Komünist Partisi, Komünist ve İşçi Partileri arasında milletlerarası konferanslar tertiblemekten yana olduğunu ilân eder.

Alman Komünist Partisi program taslağı ile, Federal Alman Cumhuriyetinde, bugünkü düzeni, demokratik ve anti-monopolist bir düzenle değiştirmek fikrini popülârize etme işine büyük bir yardımda bulunmuştur. Ekonomik ve politik kuvvetler ilişkilerinin, ve egemen çevreler politikasının tahlili, memlekette politik kuvvetlerin yeni bir dengesini hedef tutan demokratik değişimler için realist ve yapıcı programı, işçi sınıfına ve bütün ilerici kuvvetlere eylem birliği yolunu göstermektedir. Parti saflarında ve kamu oyununda program taslağının münakaşası, hiç şüphesiz ki, Federal Alman Cumhuriyetinde işçi ve demokratik hareketlerin kuvvetlenmesine yardım edecektir.

K. B.

Franko diktatorasına karşı İspanyaya teklif edilecek demokratik çözüm yolu

İspanyol pesetasında yapılan indirim ve Kasımın 19'unda Franko hükümetince ilân edilen «kemerleri sıkma politikası» ile, İspanyayı bugün sar-san milli buhran, son kertesine varmış bulunuyor.

Hükümetin aldığı kararlar, sadece mali sermayeye hizmet eden, büyük halk çoğunluğunun zararına işleyen bir iktisadi siyasetin iflâsını ilân etmekle kalmıyor; bu kararlar daha da önemli bir anlam taşıyor: ülkenin karşısına çıkan siyasi, iktisadi ve toplumsal sorunların bir tekini bile çözümleyemeyen rejimin de iflâsını açığa vurmuş oluyor.

Aylardan beri, resmi propagandalar, Gelişme Plânını uygulamakla görevli bakanın kendine özgü tanımlamasını tekrarlayıp durmaktaydı. Bu bakana göre, «İspanya iktisadının tek sorunu, çok sıhhatli oluşudur». Plân ise başarılı bir şekilde gerçekleşmektedir.

Örneğin, para değeri indirilmeden ve kemerleri sıkma tedbirleri açıklanmadan iki gün önce, general Franko, rejime sadık unsurların toplandığı yeni Meclisin açılış töreninde, ülkenin içinde bulunduğu iktisadi ve siyasi durumun parlak bir tablosunu çizdi, iktisadi kalkınmanın üzerinde özellikle iktisadi artış temposu üzerinde durdu; bu artışın «dünyanın en hızlı artışı» olduğunu iddia ederek, «1970 yılında yaşama düzeyinin bugünkü Avrupa düzeyine yükseleceği»ni söyledi.

Oysa, bu konuşmadan iki gün sonra, Franko ve hükümeti, bu komediye birden bire son vererek, o zamana kadar dillerinden düşmeyen «İspanya mucizesi» lâfını etmez oldular, refah vaatlerinden vazgeçerek, insanlarımızı kemerlerini sıkmaya ve fedakârlıklarda bulunmaya çağırdılar.

Bu iflâsın tek sorumlusu, rejimin kendisidir. Sayıları günden güne artan halk tabakaları bunu artık anlamaktadır. Bu yüzden de kemerleri sıkma politikasının herkese uygulanacağını, vatandaşların hepsinden fedakârlıklar isteneceğini, işçi ve memur ücret ve maaşlarının, emekle elde edilen çeşitli gelirlerin dondurulacağını, hükümetin bile masrafını

kısacağını ileri süren ve gerçekte hiçbir ilgisi olmayan açıklamalar, bütün halkta infial ve hiddet uyandırdı. İşçiler, köylüler, memurlar, orta tabakalar, küçük ve orta tüccarlar, sanayiciler, kemerleri sıkma politikasının sadece kendilerine yükleneceğini hemen anladılar. Tıpkı 1959'da kabul edilen «dengeleştirici plân»ın ve bundan önceki devalüasyonun bütün sıkıntısını çektikleri gibi.

Bu endişelerinde ne kadar haklı oldukları hemen anlaşıldı. Kemerleri sıkma tedbirlerini haber veren gazetelerin mürekkebi henüz kuramamışken fiatlar yükselmeye başladı. Bu yükselme devam etmektedir. Kemerleri sıkma politikası, gerçekte, ücretlerin ve emekle elde edilen bütün gelirlerin dondurulması şeklini aldı. Bundan başka, işletmelerde çalışan personelin sayısı indirildi. Bu indirim öteden beri büyük sermaye gruplarının amacıydı. Bu grupların başlıca temsilcilerinden biri, İspanya Bankasının genel müdürü, 1967 yıllık raporunda bunu açıkca söylemişti.

Bu tedbirlerden en çok zarar gören işçi sınıfı, hemen tepki gösterdi. Faşist diktatöryanın karşılıklarına çıkarttığı bütün engellere rağmen, İspanyol işçilerinin, kendi çıkarlarını savunmak ve demokrasiyi ilerletmek için kurduğu «İşçi Komisyonları» teşkilâtları, ücret dondurulmalarını ve işten çıkarmaları hemen protesto ettiler; ülkenin başındaki insanlar değişmedikçe, İspanya emekçi kitlelerinin her hangi bir fedakârlıkta bulunmayacaklarını bildirdiler. Ve hemen harekete geçerek, tutumlarında kararlı olduklarını ispatladılar. Büyük sanayi merkezlerinde, sayısı gittikçe artan işletmelerde, işçiler harekete geçip, ücretlerin, fiatlardaki artışa göre, arttırılmasını sağlamak üzere, gereken görüşmelerin yapılması için, işletme müdürlüklerine baskı yapmaktadır. Ülkenin her tarafında grevler yürütülüyor. Binlerce emekçinin katıldığı bu grevlerin çoğu günlerce devam ediyor. Madenlerde, çelik, konut, otomobil sanayilerinde, elektronikte ve daha birçok sanayi kollarında çalışan işçilerin tepkisi, özellikle Astorya eyaletindeki Kandal ve Aller havzalarında, Madritte, Jerez de la Frontera'da, Puerto de Santa Maria'da, Sevilya'da, Barselon'da ve daha birçok yerde çok şiddetli olmuştur.

Ülkenin her tarafında esen öfke, tepki, seferberlik ve savaş havası içinde, talebelerin yürüttüğü demokratik hareket, günden güne gelişmekte ve güçlenmektedir. Demokratik bir talebe sendikasının kurulması, üniversite içinde, çağıma uymayan yapılar ve öğretim metotlarına son verecek bir reformun gerçekleştirilmesi, bütün ülkenin demokratik yola girmesi uğruna, talebelerin muazzam bir birlik içinde ve hayranlık uyandıran bir inatla yürüttüğü mücadele, işçi sınıfının yürüttüğü savaşlarla kurdukları birlik ve dayanışma sayesinde, İspanya üniversiteleri, halkımızı cahil bırakmaya çalışan gerici faşist güçlerine karşı bugün girilen savaşta, demokrasinin ve ilerleyişin kalesi haline gelmiştir. Aylardan beri birbirini kovalayan ve çeşitli şekiller alarak, ülkenin bütün üniversitelerinde düzenlenen gösteri ve grevler, bugün İspanyada demokrasi uğruna

yürütülen savaş tarihinin en parlak sayfalarını teşkil edecektir. Madrid, Barcelona, Bilbao, Malaga, Sevilya, Salamanka, ve Pampeluna üniversitelerinin adları Franko aleyhtarı güçlerin dilinden düşmediği gibi, hergün bütün gazetelerde yer almaktadır.

Kendini tehdit eden bu tehlikeyi önlemek için, Franko rejimi daha sert bir tutum benimsiyor, yıldı ve baskı metotlarına başvuruyor. Ama bu baskı muhalefeti ürktüp dağıtacağına, tam aksi bir tepkiye yol açıyor.

Geçenlerde görülen bir dava, bu bakımdan çok ilginçti: Julian Ariza, Trinidad Garcia, Juan Goicoechea, Luis Royo ve Manuel Trawa gibi işçi teşkilâtlarında çalışan tanınmış birkaç yönetici muhakeme ediliyordu. Madridin en büyük fabrikalarında binlerce işçi grev yaptı, muhakemeyi protesto etmek üzere gösteriler düzenledi. Mahkemenin kapısında binlerce insan toplanmıştı, ama mahkeme salonuna birkaç kişi ancak girebildi. Bütün bu insanlar, tanıklarla, avukatlarıyla, rejime muhalefet eden bütün tanınmış şahsiyetlerle tam bir dayanışma halinde olduklarını açıklamış bulundular.

Talebe hareketini, «yıkıcı faaliyetler yürüten», «Üniversite ile ilgisi olmayan», «köklü dışarıda» çevrelerin faaliyeti diye gösterme çabaları, talebeleri korkutma, mücadelelerini felce uğratma teşebbüsleri sonuçsuz kaldı. Tersine, bütün Akademiler arasındaki yardımlaşma ve dayanışma gelişmekte ve güçlenmekte, talebelerin isteklerini destekleyen profesör sayısı günden güne artmakta, işçi teşkilâtları ve geniş aydın çevreleri talebeleri destekleyen bildiriler yayınlamaktadır.

En büyük gazetelerden biri, krallık taraftarı ABC gazetesi, rejimin iflâsını açıktan açığa ilân etmektedir. En şiddetli yıldı ve baskı metotları uygulandığı, Madridte birkaç fakülte kapatıldığı, onbinlerce talebenin tahsiline zorla son verildiği bir ara, ABC gazetesinin 25 Ocak tarihli başmakalesinde şunlar okunabiliyordu: «Üniversitedeki karışıklıklara uygulanan tedavi sisteminin, bugüne dek ne kadar etkisiz kaldığı, sorunlara hiçbir çözüm yolu getiremediği meydandadır. Bu karışıklıklar bugün başlanmış değildir. Bunlar çok daha eski meselelerdir. Belirli bir süre için bir veya birkaç fakülte kapatmakla sorunlara çare bulunacağı sanıldı. Ama derslere başlanıldığı anda yeni karışıklıklar patlak veriyor. Demek oluyor ki, fasit bir daireyle karşı karşıya kalmışız: karışıklıklar başlıyor, fakülteler kapatılıyor. Okullar açılır açılmaz, karışıklıklar tekrar başlıyor. Okullar yeniden kapanıyor. Hadi baştan...»

Milli buhranın şiddetlendiği bu günlerde diktatoryanın yerine geçebilecek, ülkeyi felâkete sürüklemesine engel olacak siyasi bir çözüm yolu bulma zorunluluğu büsbütün kaçınılmaz hale geliyor.

Bu çözüm yolunu sağlayacak olumlu şartlar güden güne olgunlaşıyor.

Rejimin temellerini sarsan çelişmeler gittikçe keskinleşiyor. Bir yandan, Franko rejimi kendi kendini yemekte; öte yandan, halkın yürüttüğü savaş

gittikçe gelişmekte, işçi sınıfının yönetimi altında bulunan demokratik muhalefetin oynadığı rol ve olayların gidişatına yaptığı etkiler, gittikçe güçlenmektedir.

Bugünkü sorunlara yeni bir bakış adlı kitabında İspanya Komünist Partisi genel sekreteri Santiago Carrillo, Franko rejiminin kendi başını yediğini yazıyor. Çünkü şiddet yollarına dönmek istediği için, «gerek klâsik muhalefete, gerekse son on yıldır ortaya çıkan yeni muhalefete darbeler indirmeye çalıştığı gibi, kendi bünyesi içinde, Avrupa kapitalizminin bugünkü akımlarına daha uygun düşecek bir taktiğin uygulanmasını isteyen, bugünkü faşist yapıların kendi çıkarlarına zarar verdiğine kanaat getirmiş bazı çevrelere de saldırmaktadır.»

Büyük burjuvazinin içinde, «evolüsyonist» adı verilen gelişmeden yana olan kesimler, bünyesinden doğan bir devimsizlik içinde kalıplaşmış donmuş rejimden ayrı düşüyor; rejimin çerçevesinden çıkmak; Franko hükümetine, aşırı sağcı gruhuna ve Falanjist memur kadrosuna muhalif bir tutum takınmak zorunda kalıyor. Bu tutumları, işçi ve demokratik güçlerin tutumuna birçok noktada yaklaşıyor.

Evolüsyonist burjuva basınının, birçok olay karşısında benimsediği tutum bu yakınlığı göstermiştir. Örneğin, hiçbir itibarı kalmamış dikta rejimine demokratik bir görünüş vermek için tertiplenen son Meclis seçimleri sırasında, evolüsyonist burjuvazinin basını, halka seçimlere karşı ilgisiz kalmayı, hattâ hiç katılmamayı yavsiye ederek, Frankocuların uğradığı ağır yenilgide büyük rol oynamıştır. Madrid proletaryasının savaş günü diye ilân ettiği 27 Ekimde, evolüsyonist çevrelerin gazetesi, *Madrid*, açıktan açığa İşçi Komisyonlarını savundu. Daha sonra, paranın değeri düşürüldüğü ve ücretleri dondurma kararı alındığı sıralarda da, bu gazete, hükümetin kararlarına karşı cephe alarak, İşçi Komisyonlarının haklı olduğunu söyledi.

Rejimin çeşitli teşekkülleri içinde bile, hükümetin baskı siyasetine cephe alan ve hiç şüphesiz, devlet mekanizmasının bir kesiminde rastlanan evolüsyonist akımların tesirinde kalan muhalefet, çeşitli somut şekiller almaktadır. Örneğin, 27 Ekimde grevleri ve gösterileri durdurmak üzere hükümetçe alınan şiddetli tedbirlerin her yerde uygulanması, bu yüzdendir. Birçok şehir ve kasabada, polis kuvvetleri, verilen emirleri harfi harfine yerine getirmiştir. Ama başka yerlerde, polis, oldukça ölçülü davranmıştır. Hattâ, Madridin bir mahallesinde, polis, gösteriye katılanları tevkif etmekten kaçınmıştır. Sonradan öğrenildiğine göre, Katalonya eyaleti askeri valisi hükümetin emrini yerine getirmek isteyen sivil idarenin isteğine rağmen emrinde bulunan bölgede tevkif edilen işçi ve talebelerin askeri mahkemeye sevkedilmelerine müsaade etmemiştir. Başka bir askeri bölgede, Burgos eyaletinde, askeri mahkemeler cereyan eden muhakemeleri durdurttular ve tutukluları serbest bıraktılar.

Bugünkü şartlar ışığında, evölüsyonistlerin tutumunu inceleyen yoldaş Santiago Carillo, bu olaylara ve daha başka gerçeklere dayanarak, 3 Aralık tarihinde partililere yaptığı konuşmada, bu tutumun çok önemli, hattâ hayati bir anlam taşıdığını belirtmiştir. Carrillo'nun dediği gibi: «Hâkim sınıflar ülkenin eski metotlarla artık idare edilemeyeceğini sezmektedir. Oysa Lenin'in belirttiği gibi, her çeşit devrimin başlıca şartı, ezgi altında bulunan sınıfların özgürlüğe kavuşmaya kararlı olması ve hâkim sınıfların eski usullerle idare edemez hale gelmesidir.»

Öte yandan, güçler yelpazesinin öbür ucunda, yani demokratik muhalefet içinde, yeni işçi hareketi muazzam adımlar attı. 27 Ekim mücadele gününü düzenleyen İşçi Komisyonlarına karşı uygulanan korkunç yıldı ve baskı tedbirlerine rağmen, 27 Ekim günü, faşist yönetim kurulduğu günden bu yana Madrit proletaryasının gerçekleştirdiği en gösterişli hareket olmuştur. Üstelik 27 Ekim işçi sınıfının öncü müfrezelerinin ne kadar savaştan, birleşmiş, mükemmel teşkilâtlanmış olduğunu gösterdi; yeni işçi hareketinde güçlenen örgütlenme, toplanma, ve hareket etme haklarını tanıtmaya isteğini belirtti; İşçi Komisyonlarının işçi ve demokratik hareketini yöneten, ülkeyi demokrasiye götürebilecek güç olduğunu ispatladı.

İşçi sınıfının günden güne daha önemli bir rol oynaması, halkın diğer sınıf ve kesimlerinde de artan Franko aleyhtarı hareketlerin; demokratik muhalefetin çeşitli çevre ve güçleri arasında beliren yakınlıkların asıl nedenidir. Şu noktayı da belirtelim: Franko aleyhtarı savaşa günden güne daha büyük ölçüde katılan katolik güçlerin bir kesimi, bu son aylarda, yüksek bir demokratik bilinci dile getiren, daha radikal bir siyasi tutum benimsemiştir. Bu konuda milletlerarası katolik *Pax Romana* teşkilâtı başında bulunan, görüşlerini Vatikana kabul ettirmesini bilen Ruiz Gimenez'in «*Palamos Bildirisi*» (bu bildiri Palamos köyünde kaleme alınmıştır)ni örnek verebiliriz. Bu bildiride ileriye sürülen bazı çözüm yolları tasarıları, Komünist Partisinin teklif ettiği çözüm yollarına yakındır. Hattâ bazı temel sorunlarda, bunlarla birleşmektedir.

Bütün olay ve gerçekler, böylelikle, komünistlerin savunduğu siyasetin doğruluğunu ispatlamaktadır.

Bu şartlar içinde, Komünist Partisi İcra Komitesi; geçenlerde yayınladığı bildiride, muhalefete geçmiş, veya şimdilik muhalefet dışı da kalmakla beraber, bugünkü rejimin, İspanya sorunlarını çözümleyebilir hale getirecek herhangi bir gelişmenin imkânsızlığına kanaat getirmiş bulunan bütün güçler arasında aktedilecek konkre bir anlaşma temelinde, Franko rejiminin yerine geçebilecek bir siyasi çözüm yolunun tespitine katılmaya hazır olduğunu ilân etmiştir. Böyle bir anlaşmada mutlaka yer alması gereken üç önemli nokta şunlardır: 1. Demokratik özgürlüklerin kayıtsız şartsız tanınması. 2. Bütün siyasi tutukluların ve muhacirlerin affı. 3. İspanyanın gelecekteki rejimini kararlaştıracak bir Kurucu Meclisin seçilmesi.

Bildiride belirtildiği gibi, komünistlerin, bu temel üzerine kurulacak

geçici hükümete katılmakta hiçbir menfaati yoktur. Ama bu geçici hükümet, programını dürüstlükle uyguladığı takdirde, komünistler onunla işbirliği yapmağa hazırdır. Öte yandan, bildiri: «krallığı tekrar kuracak bir çözüm yolu bahanesiyle ve ülkenin fikrini sormadan İspanyada gerici bir rejimi zorla devam ettirmeye teşebbüs edeceklere» şiddetle cephe almaktadır.

Komünist Partisi, savaşın bir kat daha şiddetleneceğini biliyor. Ama, zafere ulaşmak, teklif ettiği çözüm yolunu kabul ettirmek için, emekçilerle halk kitlelerinin yürüttüğü hareketi geliştirmek; bu hareketin genel bir siyasi grev, milli grev şekline dökülmesi için, işçi sınıfı ile talebelerin 27 Ekim gününde yaptığı gibi, kararla savaşmaktan başka  are olmadığını da biliyor.

Francisco ANTON

İÇİNDEKİLER

Victor Perlo

Amerikan emekçilerinin durumu 237

Ali Yata

Fas:

Ulusal bağımsızlık ve demokrasinin sağlamlaştırılması yolu, birliktir 250

Sevegjavin Punsagnorof

Kardeşçe dostluğun meyvaları 267

YUVARLAK MASA TOPLANTISI

Kapitalizm nereye gidiyor?

Bugünkü dönemde kapitalist üretim gelişmesi 274

KOMÜNİST VE İŞÇİ PARTİLERİNDE

Alman Komünist Partisi yeni programının taslağı 302

KAPİTALİST ÜLKELERDE

Francisco Anton

Franko diktatorasına karşı İspanyaya teklif edilecek demokratik
çözüm yolu 307

B A R I Ŗ V E S O S Y A L I Z M P R O B L E M L E R İ

İngilizcesi:

Central Books Ltd., 37 Grays Inn Road, London, W. C. 1.

İtalyancası:

Libreria Rinascita, Via delle Botteghe, Oscure 2. Roma

Almançası:

«GLOBUS»-Vertrieb ausländischer Zeitschriften, Wien XX,
Höchstädtplatz 3

Yunancası (Kıbrıs'ta):

Laikon Praktorion, Tricoupi Street, 53 r., Nicosia

Ruşçası:

Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6, Thákurova 3

Fransızcası:

Societe d'Edition et d'Enformation 9, Boulevard des Italiens Paris (2e)

İspanyolçası:

Ediciones Pueblos Unidos Casilla Correo 589, Montevideo

Japonçası:

Nauka Ltd., 2, Kanad-Zinbocho 2-chome, Chiyoda-ku, Tokyo

İsveç dilinde:

Arbetarkultur, Söderarmsvagen 36, Johanneshov 6, Stockholm

Bulgarçası:

Raznoiznos, I, Rue Tzar Assen, Sofia

Türkçesi:

«YENİ ÇAĞ» – Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6,
Thákurova 3

Fiyatı 1 lira